

*K topení je nejlepší staré dřevo,
k pití staré víno,
k důvěrným sdělením staří přátelé
a ke čtení staří autoři.*

Francis Bacon

Biografie

Biografie (z řeckého bios – život a grafein – psát) je rekonstrukce života významné osobnosti (umělec, politik, sportovec apod.), a to na základě archivních materiálů, deníků, osobních znalostí či vzpomínek. Na rozdíl od profesního životopisu v sobě spojuje vnější průběh života s vnitřním vývojem. Pojednává o činech, úspěších či díle vybrané osobnosti, avšak také, v mezích možností, o jejích motivech a povahových rysech. Biografie může částečně využívat fikci (např. biografický román), ovšem většinou se zakládá na reálných událostech. Autorizovaná biografie je psána s dovolením nebo za spolupráce osobnosti, autobiografie je přímo dílem člověka, jehož života se daná biografie týká. Většinou se nedá přesně odlišit od žánru pamětí (memoárů). Někdy je za podžánr autobiografie považován i publikovaný deník.

Autobiografie

Autobiografie (z řeckého auton „vlastní“, bios „život“ a graphein „psát“) je epický literární žánr spočívající v autorově vyličení vlastního života, popřípadě některých jeho úseků. Termín pochází z pozdního 18. století, ale forma je mnohem starší. Zatímco životopisci se obvykle opírají o širokou sbírku dokumentů a hledisek, autobiografie může být založena pouze na vlastní paměti pisatele.

Vznik termínu „autobiografie“ souvisí s rozmachem produkce svěživotopisných děl v druhé polovině 18. století a s vlnou kritického zájmu o tato díla (například o „konfese“ J. J. Rousseaua). Nový výraz byl odvozen ze staršího pojmu „biografie“ (z řec. „bios“ = život, „grafein“ = psát) připojením předpony auto- („autos“ = sám). Původně tak byla označena díla podávající souhrnnou zprávu o životě svého autora. Není bezpečně doloženo, kdo je autorem tohoto termínu. O prvenství vedou nepřímý spor německá a anglická literární věda. Často bývá jako autor označován anglický romantický básník Robert Southey, který v roce 1809 slovem „auto-biography“ pojmenoval životopis portugalského malíře Francisca Vieriry. Nicméně již předtím, na konci 18. století, uvažovali badatelé o zavedení termínu pro vlastní životopisná díla, který by měl motivační souvislost s pojmem „biografie“. Například v roce 1796 označil německý profesor Seybold edici životopisů slavných mužů jako „Selbstbiographien“ a v roce 1797 se anglický učenec W. Taylor zamýšlel nad stylistickými vlastnostmi výrazů (a potenciálních neologismů) „autobiography“ a „self-biography“.

Pojem „autobiografie“ začal postupně pronikat do odborného názvosloví a prosadil se i v běžném užívání. Bylo jím možné pojmenovat skupinu literárních děl se společným tematickým zaměřením (zpráva o vlastním životě), která dosud patřila k různým literárním druhům (apologie, konfese, memoáry). Ve vývoji užívání tohoto pojmu lze – navzdory četným výkladům – sledovat dvě základní tendence. Na jedné straně došlo k podstatnému zúžení jeho významu pro pojmenování svěživotopisných děl zaměřujících se na prezentaci dějin autorovy osobnosti (autobiografie v užším smyslu). Na druhé straně se nový pojem v atributivním užití rozšiřoval do jiných žánrových oblastí, a to i za hranice slovesného umění. Dnes hovoříme například o autobiografické poezii, autobiografickém románu, autobiografickém filmu apod. Pro literární žánry svěživotopisného rázu se vžilo souborné označení „autobiografická literatura“ (autobiografie v širším smyslu).

Autobiografií v širším smyslu rozumíme umělecké dílo, v němž jeho autor nějakým způsobem ztvárňuje události svého života. Literární autobiografie může mít různé formy:

- apologie (obrana), jejímž smyslem bylo již ve starověku sebeospravedlnění
- deník, tj. vyprávění v první osobě ve formě denních či chronologických záznamů, v nichž autor zachycuje události osobního i společenského života (např. Proklaté dny Ivana Alexejeviče Bunina)
- konfese (vyznání) zdůrazňující důvěrnost stylizace a vnitřní psychologii autora (např. Vyznání sv. Augustina nebo Jeana-Jacquesa Rousseaua)
- memoáry (vzpomínky, paměti) mnohdy stojící na rozhraní mezi uměleckou literaturou a literaturou faktu (například Paměti Giacoma Casanovy)
- autobiografie v užším smyslu (např. Vlastní životopis Benvenuta Celliniho nebo Z mého života. Báseň i pravda od Johanna Wolfganga Goetha)
- autobiografický román (např. Život Alexeje Arseněva od ruského spisovatele Ivana Alexejeviče Bunina), v této formě má autor i jiné postavy pozměněná jména.

Od autobiografie je nutné odlišit tzv. fiktivní autobiografii se zcela smyšlenou životopisnou fabulí vyjádřenou v ich-formě (např. Goethovo Utrpení mladého Werthera ve formě fiktivního deníku nebo

Zpověď hochštaplera Felixe Krulla od Thomase Manna jako fiktivní autobiografický román).

Autobiografie v užším smyslu, tzv. pravá autobiografie, má specifické rysy, jimiž se odlišuje od jiných druhů autobiografických a memoárových děl. Francouzský literární teoretik Phillipe Lejeune definuje pravou autobiografii jako „retrospektivní prozaickou zprávu, kterou vytvořila skutečná osoba o své existenci, kladouc hlavní důraz na svůj individuální život, zejména na dějiny osobnosti“.

Lejeunovým cílem je nalezení malého počtu žánrotvorných činitelů, na jejichž základě lze vymezit autobiografii jako samostatný literární druh. Na rozdíl od něj anglický literární vědec Pascal hovoří také o nárocích na umělecké zpracování, jimž musí autobiografie dostát, má-li být hodnocena jako kvalitní, to znamená v první řadě přesvědčivá a čtenářsky zajímavá. Pascal chápe autobiografii jako text zachycující události autorova života od dětství po okamžik určitého zformování osobnosti (období dětství považuje v každém případě za důležitou součást vlastního životopisu). Na jedné straně nevyklučuje z řad autobiografie texty pojednávající výhradně o událostech raného věku autora (pokud ovšem splňují ostatní podmínky žánru autobiografie); takzvané „autobiografii dětství“ dokonce věnuje samostatnou studii. Zároveň však mimo tento okruh staví díla, která se zaměřují pouze na popis autorových zážitků v určitých příznakových fázích jeho života (např. cestopisy, zprávy o válečných událostech, apod.). Tyto texty označuje jako „autobiografické spisy“.

Zvláštností autobiografických děl obecně je závislost jejich tematického zaměření na věku autora. V případě autobiografie má stáří autora navíc povahu objektivního stylového činitele. Autorem tzv. pravé autobiografie musí být člověk, který je schopen komplexního hodnocení své dosavadní existence. Autobiografie tedy píše lidé středního a staršího věku, zpravidla ti, kteří již mají za sebou nějaký celoživotní úkol. Schopnost širší bilance patří k základním předpokladům tohoto žánru, umělecky hodnotné vlastní životopisy z pera mladších literátů bývají spíše výjimkami. Věk autora navíc ovlivňuje nejen tematický rozsah práce, ale i způsob prezentace daných skutečností, neboť celkový smysl i jednotlivé události svého života hodnotí člověk v různých fázích života různým způsobem. Pascal uvádí příklady autorů, jejichž životní filozofie se po napsání autobiografie natolik změnila, že je možné předpokládat, že by na konci života hodnotili některé důležité události výrazně jiným způsobem. Jmenuje také autory, kteří po sobě zanechali více autobiografických zpráv. Autobiografii je v každém případě nutné chápat pouze jako jeden z možných úhlů pohledu na uplynulý život. Skutečnost, že daná hodnocení mají časově podmíněnou platnost, však nelze posuzovat jako nedostatek tohoto literárního druhu, naopak, jedná se o jeho konstitutivní rys.

Nároky na konkrétní tematické zaměření autobiografie se v různých pojetích liší. Společný je však požadavek, aby tyto texty zachycovaly současně vnitřní vývoj individua, proces jeho myšlenkového a citového zrání, i vnější okolnosti jeho života. Zdůrazněny by měly být především stěžejní momenty, body zvratu a události, jež autor v okamžiku psaní považuje za mezníky svého života, respektive skutečnosti, jimž přikládá z nějakého důvodu symbolický význam. V popisu vnějšího světa by měly být zahrnuty zejména události bezprostředně související s vývojovým procesem jedince, méně již charakteristiky osob a dobových reálií.

Pisatel autobiografie by měl usilovat o to, aby podával pravdivý obraz svého života. Pro autory vynikajících děl tohoto typu byla touha po pravdě nejvladnější motivací, tzv. autobiografickým podnětem. Autobiografie, jako kterýkoli jiný písemný text, nemůže reprodukovat skutečnost v celé její složitosti, například různé současně probíhající děje, vnější události, myšlenkové procesy, citová hnutí apod., lineární způsob zachycování faktů tuto možnost předem výrazně limituje. Ostatně jakákoli reprodukce je vždy jen ztvárněním určité představy o skutečnosti, nikoli skutečností samotnou. Zobrazování složitějších úseků reality navíc předpokládá určitý výběr. Autor je na jedné straně omezován schopností paměti, respektive obsahem dokumentárního materiálu, který má k dispozici, na druhé straně je nucen s ohledem na rozsah práce vyřazovat fakta, která se zdají být z různých důvodů nepodstatná nebo marginální. Badatelé se shodují v tom, že samotná eliminace druhořadých skutečností neohrožuje věrohodnost autobiografie (platí to rovněž o biografii a historiografických dílech), naopak, je jedním z nutných předpokladů pro její tematickou výstavbu. Názory se ovšem liší v tom, do jaké míry může autobiografické vyprávění zkreslit úmyslné zamlčování těch skutečností, které hrály v životě autora důležitou roli.

Pravdivost autobiografického obrazu je ohrožována – více než vynecháváním určitých skutečností – zejména vkládáním neexistujících prvků. Může přitom jít o bezděčný omyl, lež nebo uměleckou fikci. Ve všech těchto případech dochází k narušení dokumentární věrohodnosti daného textu. Zatímco však drobné omyly a nepřesnosti jsou v autobiografii akceptovatelné (možná i předpokládané), lži a záměrně budované fikce pro ni představují vážné nebezpečí, zpochybňují totiž autorovu vůli po pravdě resp. jeho osobní

hodnověrnost (která je sama o sobě ztělesněním pravdivosti autobiografického díla) a/nebo narušují žánrovou podstatu autobiografie.

S otázkami zkreslování skutečnosti souvisí i takzvaná „teleologická tendence“ autobiografie. Jde o to, že autor prezentuje svůj život jako logicko-kausální sled událostí původně živelných, navzájem nesouvisejících, nahodilých, často své činy dodatečně motivuje, apod. Tato zpětná racionalizace vychází z představy o integritě osobnosti. Jednotlící pohled však zřejmě neohrožuje pravdivost autobiografie, naopak, je chápán jako její nutná součást. Dobrá autobiografie ovšem zároveň vyžaduje rekonstrukci prvotních zkušeností, původní interpretaci daných událostí bez ohledu na konečné hodnocení jejich významu, respektive v konfrontaci s ním.

Obsah autobiografie bývá některými badateli obrazně označován jako „báseň a pravda“. Jedná se o podtitul Goethova životopisu „Z mého života“, klasického díla tohoto žánru. Označení „báseň“ je však různými badateli vykládáno jinak. V nejširším smyslu se jím rozumí příslušnost autobiografie k umělecké literatuře, fakt, že je – navzdory dokumentárnímu charakteru – hodnocena jako umělecké dílo. Jindy je jím označována tvůrčí síla autora, dávajícího smysl své existenci literárním procesem, básněním. Někteří badatelé tímto metaforickým pojmenováním poukazují na to, že ve vynikajících dílech tohoto typu se jistým způsobem odráží beletristický kánon doby. Část literárních vědců označením „báseň“ chce naznačit, že autobiografie popisuje kromě historické reality také fiktivní skutečnosti. Například německý literární historik R. R. Wuthenow definuje autobiografii jako vyprávění, kde se prolínají fiktivní elementy s realitou. V tomto posledním pojetí se ovšem autobiografie ocitá zčásti již mimo oblast dokumentární literatury a vstupuje do tematické sféry autobiografického románu.

Autobiografický román

Autobiografický román je román popisující vlastní život nebo životní skutečnost. Není založený na fikci, ale na určitém reálném životopisném prvku. Autor se vrací k nějaké životní zkušenosti, kterou chce poukázat na minulost. Na její negativní nebo pozitivní vliv. Protože ale i reálné postavy a události v románu popsány jsou vždy pouze literárními postavami, mluvíme většinou o románu s autobiografickými prvky.

Příkladem je román Kluci a holky, když jsou spolu Williama Saroyana nebo Zkouška dospělosti Vladimíra Pazorka.

Paměti

Paměti, cizím slovem memoáry, dříve memoiry (francouzsky vzpomínky), je literární žánr blízký autobiografii, se kterou se někdy ztotožňuje, ve kterém autor (většinou ich-formou, tedy vyprávěním v první osobě) líčí důležité události svého života, prostředí, v němž pobýval, osoby, s nimiž se stýkal.

Rozsah pamětí může být různý, stylizovány jsou většinou jako vyprávění o minulosti, vzpomínání autora. Paměti většinou píšou významné osoby, politici, vojevůdci či literáti, obvykle ve stáří, velmi často se soustředí pouze na konkrétní úsek autorova života (například paměti Charlese de Gaulla, zaměřené prakticky výhradně na druhou světovou válku či hojné paměti československých legionářů z první světové války, také se soustředí prakticky výhradně na toto období). Jedná se většinou o důležité historické dokumenty, méně už o literární díla. Od autobiografie se liší většinou menší komplexností. Časté jsou též stylizované paměti, tedy literární dílo, pojaté jako paměti fiktivní osoby.

Výraz „memoáry“ má svůj etymologický základ ve francouzském slově *mémoire*, které lze – i s ohledem na latinskou předlohu *memoria* – přeložit jako „paměť“. V současných výkladech slova „memoáry“ je paměť chápána především jako duševní schopnost jedince uchovávat a vybavovat si vzpomínky na minulost. Pod pojmem „memoáry“ se pak rozumí text, ve kterém jsou zachyceny autorovy vzpomínky na prožité události a kde autor vystupuje jako přímý účastník nebo svědek těchto událostí. Slovo paměť však zahrnuje i jiné významy, do jisté míry odlišné od uvedeného denotátu. Paměť lze totiž chápat nejen jako individuální vlastnost, ale také jako kolektivní historické vědomí. V tomto pojetí znamenají jednotlivé paměti historické události, fakta předávaná prostřednictvím „historické paměti“. V literárněvědné terminologii jsou pak tímto pojmem označeny texty, které zachycují minulé děje a příběhy uchovávané místní tradicí. Jedná se přitom často o události, na které se autor textu sám nepamatuje. K pamětím tohoto typu patří například Staré paměti kutnohorské. Sémantický potenciál slova „*mémoire*“ obsahuje také význam „paměť-památko“. Rovněž tato konotace souvisí s memoárovou literaturou. Memoárový text je totiž chápán nejen jako ohlédnutí za minulostí, ale v některých případech i jako „památko“, odkaz budoucím generacím. V tomto smyslu je danou „paměť“ samotný memoárový

text. Výklad tohoto významu může přitom mít dvojí, protikladný ráz. Ve smyslu „památka-památník“ se rozumí pod pojmem „paměti“ dílo vysoké literární hodnoty, literární pomník. Na druhé straně dílčí význam „památka-doklad“ se staví proti literárnosti memoárového díla a naznačuje, že text je pouhou sbírkou dokladového materiálu. Dříve byl tento výklad velmi rozšířen, slovem „memoáry“ se pojmenovávaly texty čistě věcného obsahu (zápisky, koncepty, informativní přehledy, apod.), jejichž autoři si nekladli vyšší umělecké nároky. Současná literární věda používá termín „memoáry“ ve dvou významech. V užším smyslu jím označuje jednu z forem memoárové literatury, tzv. „paměti“, v širším smyslu se tento výraz používá jako synonymum pro označení „memoárová literatura“.

Memoáry bývají většinou definovány ve srovnání s autobiografií. Hlavní rozdíl mezi memoáry a autobiografií je hledán v jejich tematickém zaměření. Jako memoáry jsou označovány texty, které pojednávají o různých skutečnostech v časoprostoru autorova života, jako autobiografie texty zachycující události, které přímo zasáhly do vývoje utváření osobnosti autora. Tyto tematické sféry se ovšem do jisté míry překrývají, často bývá tedy nesnadné určit, jsou-li dané události více „memoárové“ nebo „autobiografické“.

Obsah memoárů není zpravidla úzce vázán k jednomu ústřednímu tématu jako u autobiografie. Často se skládá z drobných epizod, popisů, charakteristik zajímavých osob, anekdot, které jsou spojeny pouze postavou vypravěče. Tato tematická disparátnost se většinou projevuje i v rovině textové výstavby (tematické členění textu, digrese, různé odkazy a metatextové poznámky apod.). Někteří badatelé hledají v tomto specifickém utváření textu paměti jeden z konstitutivních rysů žánru.

Povaha zobrazovaných skutečností je v memoárech ovlivňována rozmanitými stylovými faktory. Velkou roli zde hraje společenské postavení autora. Významné osobnosti společenského života mohou ve svých pamětech zachycovat události celospolečenského významu a pojednávat o jiných známých osobnostech. Příslušníci nižších vrstev popisují spíše události rodinného nebo místního rázu. Významnou roli hraje i profesní příslušnost memoáristy. Patrné je to v pamětech, jejichž autoři se zaměřují výhradně na zobrazení svého profesního života. Vznikají tak například memoáry politické, divadelní, literární, školské, aj. Jiným důležitým činitelem při vzniku pamětí je vzdělání autora. Vzdělání umožňuje memoáristovi nahlížet dané skutečnosti v širších historických souvislostech. To ovšem může pro memoárový text představovat také určité riziko. Zahrne-li totiž autor do svých pamětí události, které ze svého hlediska považuje za důležité, ale které se přitom odehrály bez jeho účasti, zbavuje své vyprávění bezprostřednosti a posouvá je do oblasti historiografické literatury. Často se poukazuje na skutečnost, že mnohé memoárové texty mají blízko k odborným historickým pracím. V některých typologiích memoárové literatury jsou tyto memoáry vyčleněny jako speciální druh (paměti-historie, panoramatické paměti, apod.); v české literatuře například Paměti Václava Černého. Memoaristika a historiografie jsou ovšem vždy nahlíženy odděleně, nikoli jako prostupující se žánrové sféry.

Autoři pamětí často využívají dobových dokumentů. Na rozdíl od odborných dějepisných prací však tento materiál není hlavním pramenným zdrojem. Tím je – jako v případě jiných memoárových textů – autorova paměť. Příznačné pro tento žánr je využití zejména těch dokumentů, které autorovi pomáhají rozpomenout se na prožité události, například různé druhy deníkových zápisů, korespondence, někdy i jiná vlastní memoárová díla. Vychází-li autor z pramenů, které nezachycují prožité nebo zapamatované skutečnosti, stává se spíše kronikářem nebo historikem. Přesto se historiografické (a heuristické) postupy u memoárových děl často uplatňují. Někteří memoáristé používají dokumenty i pro ozvláštnění svého vyprávění. K tomuto účelu slouží například citáty deníkových zápisů, reprodukce obrazového materiálu, citáty z vlastních i cizích literárních děl apod.

Paměti lze v jistém smyslu považovat za přechodný útvar mezi autobiografií a dějepisným dílem, týká se to jednak tematické náplně memoárů, jednak pozice autorského subjektu v textu. Téma autobiografie je vždy dané předem, je to život určité reálné osoby, přičemž touto osobou je sám autor. Naproti tomu historik si předmět svého pojednání může libovolně vybrat. Při psaní by se měl distancovat od všech textových subjektů, nechce-li zpochybnit objektivitu svého vyprávění. Paměti oscilují mezi těmito dvěma póly. Memoarista si může zvolit, o jakých skutečnostech bude pojednávat, musí však respektovat jejich sounáležitost s časoprostorem své existence. Při vyprávění se obvykle ztotožňuje s určitou postavou, jeho pozice v textu je ovšem jiná než v autobiografii. Není totiž centrálním objektem vyprávění, nýbrž pouze jakýmsi médiem, jehož přítomnost umožňuje sledovat události, nebo jiné postavy v určitém chronotopu a popisovat je. Tato jeho funkce bývá označována jako svědek nebo pozorovatel.

Stejně jako u autobiografie je také u memoárů obtížné stanovit kritéria týkající se časového rozpětí vzpomínkového vyprávění. I autoři pamětí zachycují často jen události určitého období, nikoli celého

(dosavadního) životního běhu. Časová ohraničení různého typu jsou pro memoárový narativ (v užším smyslu) dokonce svým způsobem příznačné, souvisí to s jeho obsahovou náplní. Někteří vědci tuto tendenci považují za charakteristickou vlastnost memoárů. Reprezentativním útvarem tohoto žánru jsou ovšem klasicky pojaté paměti, souvislé memoárové vyprávění zachycující události v průběhu celého autorova života.

Někdy se jako speciální druh memoárů vyčleňují vzpomínky (respektive vzpomínkové soubory, jinde též „mozaikovitá paměť“), soubory drobných memoárových textů, které nevytvářejí jednotnou dějovou linii.

Deník

Deník je literární dílo, koncipované jako série fiktivních nebo skutečných, zpravidla datovaných záznamů, pořizovaných průběžně v kratších časových intervalech (často v intervalu jednoho dne, odtud název). Záznamy většinou popisují autorův osobní a duševní život, často citáty, nápady nebo úvahy (v tomto směru vynikají deníky spisovatelů, např. Cesare Paveseho nebo Franze Kafky). V české literatuře jsou známé erotické deníky Karla Hynka Máchy nebo básnické deníky Jiřího Koláře.

Deník je velmi starým literárním žánrem, v Evropě deníková metoda zápisů zažívá velký rozmach v období renesance, byl pěstován v asijských zemích (Čína, Japonsko, Arábie), byl pěstován už ve středověku, častými autory deníků byli šlechtici a jiné významné osobnosti, jejich deníky byly často (zpravidla posmrtně) vydávány jako literární dílo nebo jako historický dokument (např. Deník Samuela Pepyse).

Formou fiktivního deníku jedné z postav jsou často psána i jiná literární díla, například romány; toto pojetí románu zvyšuje autentičnost a osobní charakter sdělení. Psaní deníků je aspoň u některých osob v určité části života velmi rozšířené, samozřejmě ne všechny jsou zveřejněny (velká část není ke zveřejnění ani určena, takové jsou často psány tajným písmem nebo pomocí šifer). Deníkům je v mnohém příbuzná i novější internetová tradice blogů a vlogů.

Deníky mohou být adaptovány do audioknih (Deník malého poseroutky, Jeff Kinney), divadelních her (Izolovat, Michail Bulgakov), seriálů (The Ricky Gervais Show: Karl's Diary, Karl Pilkington), filmů (Deník Bridget Jonesové, Helen Fieldingová).

Vývoj žánru

Za prvního autora biografii bývá označován starořecký historik Plútarchos, který kolem roku 80 vydal

historik Plútarchos, který kolem roku 80 vydal knihu Životopisy slavných Řeků a Římanů. Kniha měla zvláštní strukturu, Plútarchos se totiž vždy věnoval dvojici historických osobností a sledoval jejich osudy paralelně. Popsal takto 22 dvojic. Velmi populární dílo vytvořil Cornelius Nepos, pod názvem De viris illustribus (O slavných mužích). Zachovaná část díla vyšla česky v roce 1977. Zábavnou formou v něm Nepos popisuje životy slavných Řeků a Římanů. Zachovalo se pouze 23 krátkých životopisů perských a kartaginských vojevůdců a rozsáhlejší životopisy Catona staršího a Attica. Dílo bylo řazeno podle jednotlivých oborů slavných: králové, vojevůdci, státníci, řečníci, básníci, filosofové, dějepisci, gramatici atd. Neposova práce však nebyla považována za příliš spolehlivou, často pracovala s pověstmi. Za první opravdu seriózní biografii bývá považována až kniha římského polyhistora

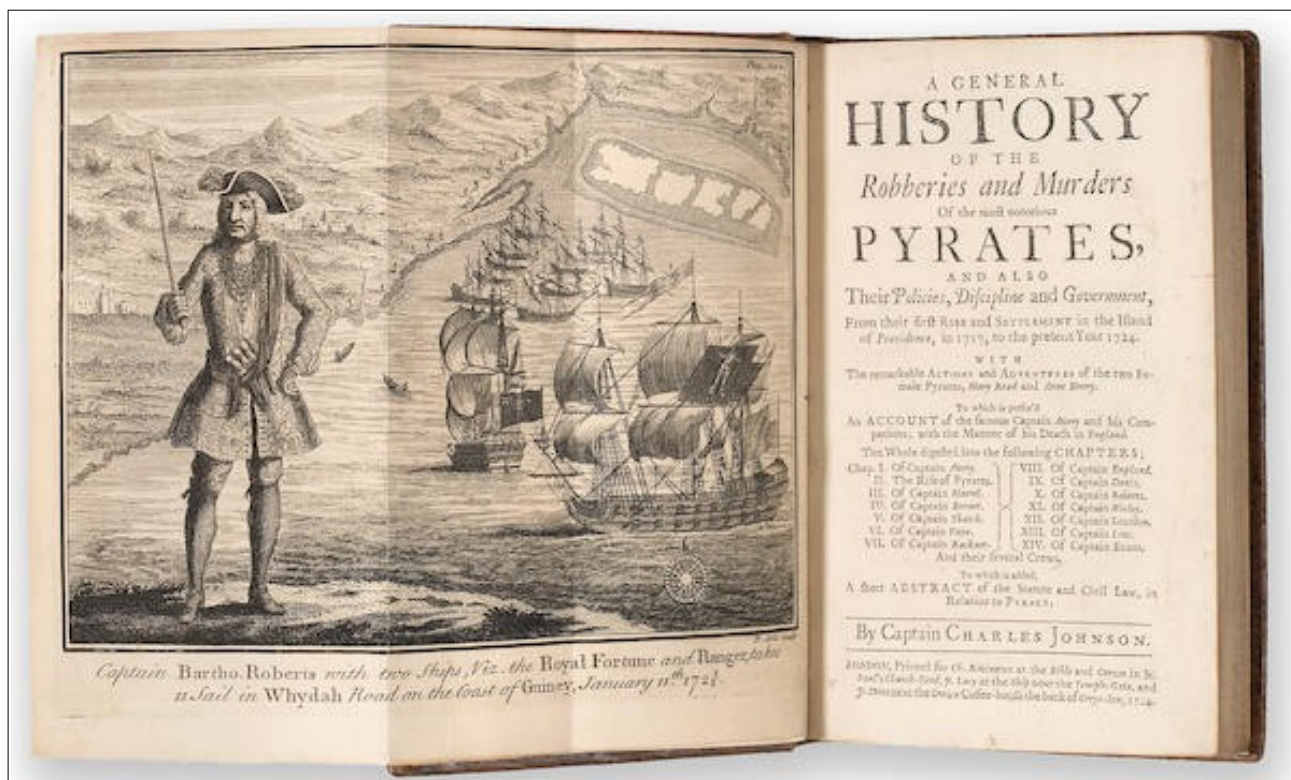
Suetonia Životopisy dvanácti císařů. V jednotlivých životopisech Suetonius vždy podává nejdříve informace o rodině, o výchově a mládí, potom píše o veřejné činnosti, soukromém životě a nakonec o okolnostech smrti. Suetonius při psaní svého díla využíval císařských archivů, k nimž měl přístup, jinak v podstatě využíval stejné prameny jako Tacitus a popisoval prakticky i stejnou dobu. Suetonius se

nezaměřoval na problematiku politicko-mravní jako Tacitus, ale v jeho díle je zachyceno mnoho skandálních historek ze života soukromého, které podávají plastický obraz o životě tehdejší vyšší společnosti, zejména o císařích a jejich nejbližším okolí. Pro Suetonia je přitom typické, že ve svém díle píše o věcech příznivých i nepříznivých, aniž by vyslovil svůj názor.

Evropský středověk se soustředil na spisy hagiografické, které nejsou obvykle považovány za biografie v pravém slova smyslu, jejich význam bývá spíše náboženský. Prvním významným středověkým životopisem ve smyslu historickém byl patrně Vita Karoli Magni, životopis Karla Velikého z pera jeho dvořana Einharda. K prvním významným autobiografiím patří Vyznání svatého Augustina. Velkým přelomem bylo vydání knihy Giorgio Vasariho *Le Vite de' più eccellenti pittori, scultori, e architettori da Cimabue insino a' tempi nostri* (1550), které je věnované životům umělců. Po dlouhé době se v něm předmětem biografie stali lidé neurození a nespjatí s církví. Kniha položila základy kunsthistorie.

Deníkový žánr se stal svébytným v 17. století, ceněny jsou například Deníky Samuela Pepyse z té doby. Jsou jedním z prvních děl, u nichž se ukázalo, že osobní deník může být výborným zdrojem historických informací, vedle zdrojů tradičních (často citované je například Pepysovo svědectví o velkém požáru Londýna). Za první moderní biografii bývá označována kniha *Life of Samuel Johnson* od skotského autora Jamese Boswella. Vyšla roku 1791.

V 18. století se ještě více rozšířilo spektrum osobností, o nichž lze psát biografii – objevily se i první biografie zločinců, konkrétně pirátů (např. *A General History of the Pyrates* Charlese Johnsona).

V 19. století se staly populární autobiografie, napsali je kupříkladu Charles Dickens, John Stuart Mill, Johann Wolfgang Goethe a mnozí jiní.

Ve 20. století žánr biografie ovlivnil nástup psychologie a sociologie. Větší pozornost začala být věnována dětství popisovaných osobností, případně sociálnímu prostředí, z něhož vzešly. V žánru životopisného románu se proslavil například André Maurois, který literárně zpracoval život četných osobností. K nejslavnějším deníkům 20. století patří Deník Anne Frankové, unikátní svědectví dítěte o temné stránce století. Na vysokou uměleckou úroveň vystoupal žánr autobiografie a vzpomínek, někdy se vzpomínková kniha stala jedním z největších děl vzpomínající osoby – to se týká například Hemingwayova Pohyblivého svátku, knihy *I Know Why the Caged Bird Sings* afroamerické spisovatelky Mayi Angelou, *Vzpomínek na Afriku* Karen Blixenové, *Divokých labutí* Jung Changové nebo autobiografie Gertrudy Steinové, která dala nahlédnout za kulisy pařížské umělecké avantgardy. Netýká se to ovšem jen vzpomínek umělců, bestsellerem se staly i originální paměti Richarda Feynmana *To nemyslíte vážně, pane Feynmane!* Žánr si prorazil cestu i do komiksu, ceněny jsou autobiografické komiksy *Maus* Arta Spiegelmana či *Persepolis* Marjane Satrapiové. Klasická historická biografie také ovšem nezanikla, k ceněným patří třeba Churchillův životopis historika Martina Gilberta z roku 1969.

Životopisy slavných Řeků a Římanů (Bioi paralléloi, tj. Paralelní životopisy) je nejvýznamnější dílo řeckého spisovatele, historika a filozofa Plútarcha (asi 46 – asi 127). Jde o dvacet dva dvojic tzv. paralelních životopisů slavných historických postav řecké a římské historie, ve kterých se odráží dějiny antického světa zhruba od 5. století př. n. l. do 1. století př. n. l.

Životopisy se prý Plútarchos jal sepisovat na popud svých přátel, ale brzy si tuto činnost velice oblíbil. Mohl totiž jejich prostřednictvím a ve smyslu svého politického přesvědčení o nezbytné historické

součinnosti Řeků a Římanů ukázat rovnocenný podíl obou národů na budování antické společnosti. Plútarchovým záměrem bylo prostřednictvím životopisů slavných Řeků připomenout Římanům řecké prvenství v antické civilizaci, kdežto životopisy slavných Římanů měly přesvědčit řecké čtenáře o tom, že Římany nelze v žádném případě řadit mezi barbary.

Dílo obsahuje čtyřicet šest životopisů rozdělených do dvaceti dvou dvojic, protože jedna dvojice (Ágis a Kleomenés – bratři Gracchové) obsahuje životopisy čtyři. Životopisů bylo původně více, ale ne všechny se dochovaly. Ztratila se například dvojice, která byla napsána jako první – Epameinóndás a Scipio (pravděpodobně Africanus starší). Nedochovaly se rovněž životopisy římských

císařů od Augusta po Vitellia. Dochované životopisy dvojic: Théseus – Romulus, Lykúrgos – Numa Pompilius, Solón – Publicola, Themistoklés – Camillus, Aristeidés – Cato starší, Kimón – Lucullus, Periklés – Fabius Maximus, Alkibiadés – Coriolanus, Pelopidás – Marcellus, Pyrrhos – Gaius Marius, Eumenés – Sertorius, Filopoimén – Titus Flamininus, Timoleón – Aemilius Paulus, Ágis a Kleomenés – bratři Gracchové (Tiberius Gracchus a Gaius Gracchus), Lýsandros – Sulla, Agésiláos – Pompeius, Níkiás – Crassus, Démostenés – Cicero, Alexandr Veliký – Gaius Iulius Caesar, Fókión – Cato mladší, Dión – Marcus Iunius Brutus, Démétrios – Marcus Antonius.

Ve dvojicích jsou osobnosti porovnávány a jejich osud má být podle Plútarcha vzorem a poučením pro život. Plútarchos totiž nehledal jen společné rysy těchto osobností, ale především jejich morální kvality. Kromě těchto paralelních životopisů známe ještě čtyři samostatné (Aratův, Artaxerxův, Galby a Othona).

V životopisech jsou jasně rozeznatelné tři hlavní dějinné epochy – největší rozmach Athén v 5. století př. n. l. a vrchol i náhlý úpadek spartské moci na počátku století následujícího, počáteční období helénismu a dějiny posledního století římské republiky. Vcelku lze Plútarchovu životopisnou sbírku označit za důstojný památník slavné řecké a římské minulosti, neboť v ní nechybí (kromě Filipa II. Makedonského, ke kterému cítil Plútarchos silné antipatie) žádná z nejvýraznějších postav antické minulosti z období před začátkem našeho letopočtu.

Plútarchovy životopisy měly velký význam i v pozdějších obdobích, kdy z nich čerpali náměty pro své hry mnozí dramatici (například Corneille, Racine nebo William Shakespeare).

Životopisy dvanácti císařů jsou charakterizační biografie prvních římských císařů (od Julia Caesara, který byl zahrnut do souboru jako zakladatel dynastie, až po Domitiana), kterou napsal Gaius Suetonius Tranquillus. Dílo obsahuje mnoho konkrétních faktů a údajů o nejintimnějších záležitostech jejich života.

Suetonius byl sekretářem římského císaře Hadriána, sběratelem historického a kulturně historického materiálu a literátem. V jednotlivých životopisech Suetonius vždy podává nejdříve informace o rodině, o výchově a mládí, a potom píše o veřejné činnosti, soukromém životě a nakonec o okolnostech smrti. Suetonius při psaní svého díla využíval císařských archivů, k nimž měl přístup, jinak v podstatě využíval stejné prameny jako Tacitus a popisoval prakticky i stejnou dobu. Suetonius se nezaměřoval na problematiku politicko-mravní jako Tacitus, ale v jeho díle je zachyceno mnoho zpráv z politického života i různé skandální historky ze života soukromého, které podávají plastický obraz o životě tehdejší vyšší společnosti, zejména o císařích a jejich nejbližším okolí. Pro Suetonia je přitom typické, že ve svém díle píše o věcech příznivých i nepříznivých, aniž by vyslovil svůj názor.

Suetoniovo dílo Životopisy dvanácti císařů bylo Bohumilem Rybou přeloženo do češtiny a vydáno v roce 1966 (nakladatelství Odeon) a v roce 1974 (Nakladatelství Svoboda). Druhé vydání obsahuje dvě

díla, jak nejvýznamnější Suetinovo dílo *De vita Caesarum* (česky *Životopisy dvanácti císařů*), tak dochovanou část jeho druhého nejznámějšího díla *De viris illustribus* (česky *O slavných mužích*, v knize pod názvem *O významných literátech*).

Životopisy císařů byly uveřejněny v letech 119-122. Existuje však domněnka, že v té době byly možná uveřejněny pouze první dvě biografie (Božský Julius a Božský Augustus), které se v některých částech liší od knih následujících. Odlišnost je vysvětlována tím, že k těmto dvěma životopisům asi mohl Suetonius shromáždit dokumentární materiál v době, kdy se těšil přízni císaře Hadriána a měl přístup k přímým pramenům v archivu, zatímco další biografie psal bez zmíněné možnosti, protože upadl do Hadriánovy nemilosti.

Životopisy dvanácti císařů se dochovaly téměř celé, chybí pouze několik počátečních kapitol životopisu Julia Caesara, včetně Suetoniovy dedikace veliteli prétoriánů Septiciu Clarovi a předmluvy, které byly někdy ve středověku ztraceny. O jejich existenci se dnes ví jen zásluhou svědectví ze 6. století, které podal učený byzantský mnich Johannes Laurentius Lydus.

Osm knih dvanácti životopisů:

Kniha I, nazvaná Božský Julius (latinsky *Divus Iulius*), obsahuje životopis Julia Caesara (plným jménem *Gaius Iulius Caesar*), římského vojevůdce a politika, který se po vítězství v občanské válce, která stále znovu propukala v důsledku politických krizí, stal jediným vládcem římského státu. Caesar se nechal prohlásit doživotním diktátorem. Kvůli úmyslu prosadit formu občanského zákoníku, která by omezila zneužívání moci politickými předáky, byl svými odpůrci obviňován z úmyslu přeměnit republiku v monarchii a byl zavražděn. Občanský zákoník chránící jednotlivce před mocí státu tak byl v civilizované Evropě zaveden až po 1850 letech, po francouzské revoluci.

Ukázka z díla:

Latinský text: *Vini parcissimum ne inimici quidem negaverunt. Marci Catonis est: unum ex omnibus Caesarem ad evertendam rem publicam sobrium accessisse. Nam circa victum Gaius Oppius adeo indifferentem docet, ut quondam ab hospite conditum oleum pro viridi adpositum aspernantibus ceteris solum etiam largius appetisse scribat, ne hospitem aut negligentiae aut rusticitatis videretur arguere.*

Český překlad: V pití vína byl neobyčejně umírněný a ani jeho nepřátelé to nepopřeli. Uvádím výrok Marka Catona: „Jako jediný ze všech přikročil Caesar k rozvracení státu střízliv.“ Také k jídlu byl podle záznamu Gaia Oppia do té míry lhostejný, že když jednou hostitel předložil uleželý olej místo čerstvého a ostatní hodovníci jej odmítali, samotný si dokonce hojněji jím posloužil, aby nezbudil dojem, že hostitele viní z nedbalosti nebo z nevychovanosti.

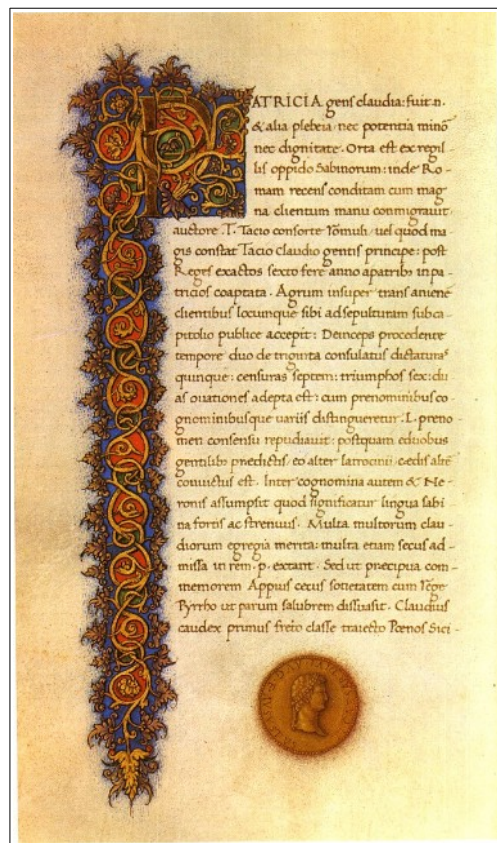
Kniha II, nazvaná Božský Augustus (latinsky *Divus Augustus*), je životopisem Gaia Octavia, jenž se po adopci Caesarem jmenoval *Gaius Iulius Caesar Octavianus* a od roku 27 př. n. l. byl nazýván *Imperator Caesar Augustus*. Augustus byl první císař (*princeps*) římský, první z julsko-klaudijské caesarovské dynastie.

Kniha III, nazvaná Tiberius, pojednává o životě a činech Tiberia Claudia Nerona, později nazývaném *Tiberius Julius Caesar Augustus*, jenž byl nevlastním synem císaře Augusta a po smrti svého adoptivního otce se ujal vlády. Tiberius byl druhým císařem římským.

Kniha IV, nazvaná Gaius Caligula, obsahuje biografii Gaia Caesara Augusta Germanika, známého pod přívlastkem *Caligula*, jímž ho obdařili žertem táboroví vojáci. Caligula byl synem Germanika, jenž byl synovcem a adoptivním synem císaře Tiberia, a z matčiny strany pravnukem císaře Augusta. Caligula byl třetím císařem z julsko-klaudijské caesarovské dynastie.

Kniha V, nazvaná Božský Claudius (latinsky *Divus Claudius*), pojednává o *Claudiovu* (plným jménem *Tiberius Claudius Nero Germanicus*), jenž se po zavraždění Caliguly stal nečekaně, ve věku téměř padesáti let, císařem jako Caligulův strýc.

Kniha VI s názvem Nero obsahuje biografii Nerona Claudia Caesara (rodným jménem *Lucius*

Domitius Ahenobarbus), jenž se stal římským císařem po smrti svého strýce Claudia. Když se proti Neronovi vzbouřili praetoriáni, vzal si sám život a tím skončila julsko-klaudijská caesarovská dynastie.

Kniha VII má název Galba, Otho a Vitellius a obsahuje životopisy jmenovaných císařů, kteří již vůbec žádným stupněm příbuznosti s domem Caesarů nesouvisejí. Každý z těchto tří císařů vládl velice krátce, a každý z nich přišel v roce 69 n. l. (kterému se říká rok čtyř císařů) o život. Galba byl zavražděn, Otho po porážce svých vojsk spáchal sebevraždu a Vitellius byl zabit v Římě při pouličních bojích.

Kniha VIII má název Božský Vespasianus (latinsky Divus Vespasianus), **Božský Titus** (latinsky Divus Titus) a **Domitianus** a obsahuje životopisy císařů flaviovské dynastie. Vespasianus (plným jménem Titus Flavius Vespasianus) po zmatcích, vzniklých smrtí Neronovou, stabilizoval situaci římského státu a stal se zakladatelem flaviovské dynastie. Po Vespasianovi nastoupil jeho syn Titus (plným jménem Titus Flavius Vespasianus), který se tak stal prvním císařem, jenž nastoupil na trůn po svém vlastním otci. Po Titovi se ujal vlády jeho bratr Domitianus (plným jménem Titus Flavius Domitianus), který byl posledním flaviovským císařem.

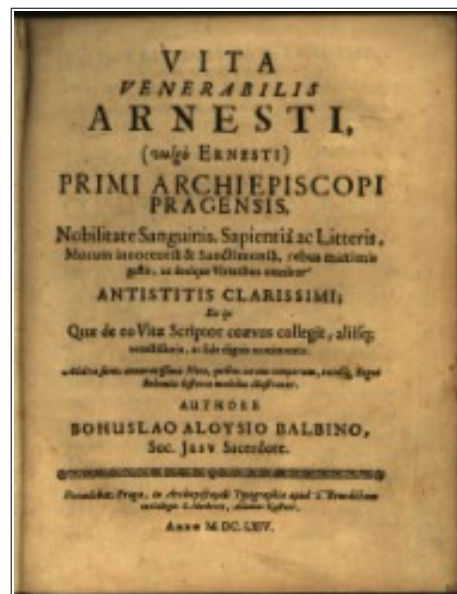
Biografie v Česku

V české historiografii je žánr biografie tradiční. Na jeho půdu vstoupil již Bohuslav Balbín (*Vita venerabilis Arnesti*) či první moderní historik František Palacký (*Život Jana Amose Komenského*, *Joseph Dobrowský's Leben und gelehrtes Wirken*). Některé osobnosti české historiky přímo fascinovali – kupříkladu o Janu Žižkovi napsali odbornou biografii Václav Vladivoj Tomek, Kamil Krofta, Václav Novotný, Rudolf Urbánek i František Michálek Bartoš. Některé historické biografie měly velký dopad na kolektivní vědomí, například práce Josefa Kalouska o Karlu IV. z roku 1878 upevnila přívlastek „otec vlasti“. Historická biografie často stála na pomezí literatury osvětové, ba na pomezí politické esejistiky, jak je patrné například z práce Zdeňka Nejedlého Hus a naše doba z roku 1919. I sami historici se časem stávali předmětem biografií – viz práce Jaroslava Golla František Palacký či Zdeňka Kalisty Josef Pekař. Kalista patřil k nemnoha historikům, kteří se na biografie a monografie přímo specializovali (Bohuslav Balbín, Anežka Přemyslovna, Zikmund Myslík z Hršova, Blahoslavená Zdislava, Karel IV. Jeho duchovní tvář, Bedřich Bridel, Valdštejn: historie odcizení a snu). Ani v polistopadové éře se žánr mezi odborníky nevytratil, některé knihy vzbudily i širší čtenářský zájem jako například práce Dušana Tomáška a Roberta Kvačka *Generál šel na smrt*, která popisuje život vojáka a politika Aloise Eliáše.

Nejen historici však mohou psát odborné biografie, žánr je obvyklý také v jiných humanitních vědách, v literární vědě (kupř. *Čtení o Jakubu Demlovi*, nebo *Průvodce životem a dílem Josefa Váchala Jiřího Oliče*) nebo v muzikologii, kde lze zmínit práce Otakara Hostinského (*Hektor Berlioz*, *Antonín Dvořák ve vývoji naší dramatické hudby*, *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu*) či Zdeňka Nejedlého (*Gustav Mahler*, *Bedřich Smetana*).

Biografie publicistická má široké rozpětí – její nejtriviálnější podoby se dotýkají až bulváru, zvláště u neautorizovaných biografií o populárních hercích, jež mohou být jen kompiláty z časopiseckých článků, avšak špičková publicistická biografie si dokáže nezřídky vydobýt úctu i historiků. K respektovaným novinářům a publicistům, kteří portrétovali nějakou osobnost, patřil kupříkladu Miroslav Ivanov, klasik literatury faktu v českých zemích. Po listopadu 1989 si podobné postavení vydobyl publicista Pavel Kosatík, který napsal knihy o Janu Masarykovi, Ferdinandu Peroutkovi, Pavlu Kohoutovi, Pavlu Tigridovi či Věře Čáslavské. Zvláštní žánr životopisné reportáže pěstoval Ota Pavel (*Pohádka o Raškovi*). V nedávné době se oceňovanou stala biografie Adama Chrousta o cestovateli Miloslavu Stinglovi (*Stingl Miloslav: Biografie cestovatelské legendy*). Specifickým podžánrem je biografie přátelská, tvořená vzpomínkami blízkých na nějakou osobnost (např. kniha Adolfa Branalda *Můj přítel Kamil o malíři Kamilu Lhotákovi*).

V české literatuře má poměrně velkou tradici životopisný román. Původně byl výsadou zvláště umělecky angažovaných historiků, jako byl Zikmund Winter, jehož ceněný román *Mistr Campanus* pojednává o Janu Campanovi Vodňanském a poměrech na Karlově univerzitě kolem roku 1620, nebo Alois Jirásek (*Husitský král o Jiřím z Poděbrad a mnohé jiné*). Časem se žánr od historiografie více separoval, jak dokazuje například román Karla Schulze *Kámen a bolest*, který vypráví život malíře a sochaře Michelangela. Specialistou na životopisné romány se stal František Kožík. Nejslavnější z nich, *Největší*

z pierotů, vypráví o mimovi českého původu Jeanu Gaspardovi Debureauovi. Věnoval se ale i jiným osobnostem, například Jaroslavu Vrchlickému (Za trochu lásky...). Velkou popularitu si získal též román Jarmily Loukotkové Navzdory básník zpívá, který probudil zájem o dílo středověkého básníka Françoise Villona. Vladimír Macura věnoval celý cyklus životopisných románů osobnostem českého národního obrození (Informátor, Komandant, Guvernantka, Medikus). Významným rysem polistopadové české literatury je mj. právě renesance biografického románu. Zájem vzbudily práce Zatím dobrý Jana Nováka o bratřech Mašínech, Smrt, nebudeš se báti Radky Denemarkové o režiséru Petru Lébloví, Básník Martina Reinera o Ivanu Blatném či Dějiny Světla Jana Němce o fotografovi Františku Drtikolovi.

Žánr autobiografie a memoárů založil v českých zemích již král Karel IV., když napsal vlastní životopis pod názvem Vita Caroli. V éře renesanční si popularitu, i díky humoru a nadsázce, získali Paměti Mikuláše Dačického z Heslova. V barokní éře se objevil zvláštní fenomén tzv. písmáckých pamětí. Nejznámější z nich jsou zápisky Františka Jana Vaváka. Jejich význam spočíval mj. v tom, že byly, jako jedny z mála literárních textů své doby, psány česky. Bývají zdrojem důležitých informací i pro moderní historiky, neboť jiné prameny se málo věnují každodennímu životu a venkovu. Ve 20. století velký ohlas vzbudily paměti Václava Černého či

Jaroslava Seiferta, jež vyšly pod „devěsiláckým“ názvem Všecky krásy světa. Specifickou, útržkovitou formu pro svou vlastní biografii zvolil prezident Václav Havel (Prosím stručně). I v české literatuře se objevil fenomén autobiografie komiksově, v podobě knihy Petra Síse Zeď’.

Deník si jako žánr oblíbili spisovatelé, ovšem v jejich případě je obtížné odlišit, kdy má deník funkci skutečně faktografickou, a kdy deníková forma kryje fabulaci či záměry ryze umělecké (Jakub Deml: Šlěpěje, Ivan Diviš: Teorie spolehlivosti, Michal Viewegh: Báječný rok aj.) Specifickou roli v české literatuře sehrály deníky Karla Hynka Máchy, které budily vzrušení tím, že byly z části šifrované a šifru se dlouho nedařilo rozluštit. První ji částečně prolomil Jakub Arbes roku 1884, zcela pak Karel Janský ve 20. letech 20. století. Arbes i Janský usilovali o to, aby šifrované části nebyly zveřejněny, neboť dosti bez obalu a nečekaně hrubě popisují Máchův sexuální život. Oba badatelé se domnívali, že by mohla být poškozena památka romantického básníka. Za publikaci pak ve 30. letech začali bojovat čeští surrealisté.

Přehled nejvýznamnějších světových autobiografií:

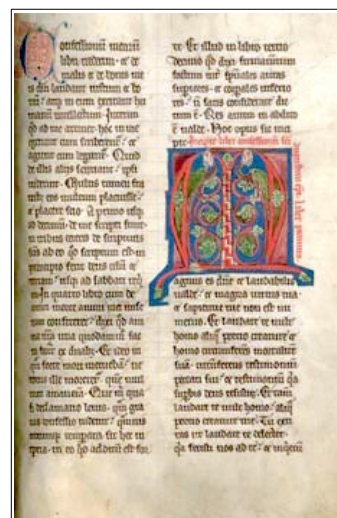
- svatý Augustin: Vyznání (Confessiones)

Vyznání (latinsky Confessiones) je název jednoho z hlavních děl sv. Augustina, jež napsal mezi lety 397-398. Vyznání jsou poměrně rozsáhlým filosoficko-autobiografickým spisem o 13 knihách, v nichž autor (tehdy již hipponský biskup) líčí své bolestné hledání moudrosti a cestu ke křesťanské víře (knihy I-X) a zamýšlí se nad otázkami paměti (X), času (XI), smyslu starozákonní knihy Genesis a soupodstatností Trojice (XII-XIII).

Ukázka (Kniha X, hlava VI; přeložil Mikuláš Levý):

Mé svědomí není zmítáno pochybnostmi, nýbrž je zcela jisté, že Tě miluji, ó Pane! Svým slovem jsi zranil mé srdce a já Tě miluji. Avšak i nebe, země a vše, co je na nich, ze všech stran mne vyzývají, abych Tě miloval a neustále to opakuji všem, takže nemají výmluvu. Ve větší míře se smiluješ nad tím, nad kým se smilovat chceš a slituješ se nad tím, nad kým se slitovat chceš, jinak by totiž nebe i země zvěstovaly Tvou chválu hluchým. Co však miluji, miluji-li Tebe? Ne tělesnou podobu, ani pomíjející půvab, ani lesk světla očím tak milý, ani sladkou melodii různých zpěvů, ani libou vůni květin, masť a voňavek, ani manu a med, ani svůdné tělesné objetí.

Když miluji svého Boha, nemiluji žádnou z těchto věcí. A přece, když miluji svého Boha, miluji jakési světlo, jakýsi hlas, jakousi vůni, jakýsi pokrm, jakýsi objekt. Světlo, hlas, vůni, pokrm, objekt svého nitra,

kde mé duši září, co žádný prostor nepojme, kde zaznívá, co žádný čas neodnese, kde voní, co žádný vítr nerozpráší, kde chutná, co požíváním neubývá, kde je spojeno, co přesycenost neodmítá. Právě to miluji, když miluji svého Boha. A co je to vlastně? Tázal jsem se Země a ona řekla: „Já to nejsem.“ A vše, co je na ní, vyznalo totéž. Tázal jsem se moře a propastí a živočichů tam žijících. Odvětili: „Nejsme Tvým Bohem, hledej ho nad námi!“ Tázal jsem se vanoucích větrů a celé ovzduší se svými obyvateli mi odpovědělo: „Anaximenes se mýlí, nejsem Bohem.“ Ptal jsem se nebe, slunce, měsíce a hvězd. A řekly: „Ani my nejsme Bohem, jehož hledáš.“

- John Bunyan: Grace Abounding to the Chief of Sinners (1666)

Grace Abounding to the Chief of Sinners, přeloženo Milost přehojná největšímu z hříšníků udělená, je Puritanduchovní autobiografie napsaná Johnem Bunyanem. Byla sestavena, když si Bunyan odpýkával dvanáctiletý trest odnětí svobody ve vězení Bedford pro kazatelství bez licence, a byla poprvé vydána v roce 1666.

Titul obsahuje narážky do dvou biblických pasáží: „Milost hojná“ je odkaz na List Římanům 5:20, který uvádí „Kde hojně se vyskytoval hřích, tam se hojně vyskytovala milost“ a „Náčelník hříšníků“ odkazuje na První list Timoteovi 1:15, kde Paul na sebe odkazuje stejným označením.

- Benvenuto Cellini: Vita di Benvenuto di Maestro Giovanni Cellini fiorentino, scritta, per lui medesimo, in Firenze (1567)

Benvenuto Cellini byl italský zlatník, sochař a spisovatel, který se stal známým svými manýristickými kovovými sochami na přechodu renesance a baroka, šperky a mincemi i knihou „Vlastní životopis“.

Roku 1529 byl jeho bratr Cecchino zabit v šarvátce, kterou vyvolal, ale Benvenuto zabil jeho vraha a utekl do Neapole. I když spáchal i další násilnosti, vlivní lidé mu zařídili beztrestnost, takže mohl pracovat pro papeže Pavla III., a to i když zabil svou ženu a jejího milence. Pracoval ve Florencii a pro francouzského krále. Roku 1537 byl zatčen a patrně neprávem obviněn ze zpronevěry, strávil však dva těžké roky ve vězení v Andělském hradě v Římě, kde čekal na popravu. S podporou přátel se mu podařilo uprchnout. Tvořil pak pro francouzského krále Františka I. ve Fontainebleau a v Paříži. Kvůli intrikám na dvoře se po několika letech vrátil do Florencie, kde pracoval jako zlatník a získal si velký obdiv svou statečností při obraně města. Roku 1563 na návrh G. Vasariho byl jmenován členem florentské Akademie výtvarných umění. Když roku 1571 zemřel, byl pohřben s velkou slávou v kostele Zvěstování P. Marie.

Velký podíl na Celliniho slávě měl a má „Vlastní životopis“, který psal od roku 1556. Jsou to velmi podrobné a otevřené paměti, kde nijak neskrývá své zločiny, nicméně píše velmi sebejistě o svých úspěších a dobrodružstvích. Napsal také několik pojednání o technikách zlatnictví a sochařství. Jak Cellini sám sebe popisuje ve „Vlastním životopise“, byl nesmírně prudký a svárlivý, v životě zabil několik lidí a byl několikrát trestán za homosexuální styky. Dále píše, že měl se svou manželkou pět dětí, z nichž dvě zemřely v dětství.

- Benjamin Franklin: Autobiography (1869)

Benjamin Franklin, pseudonym Richard Saunders, byl americký státník, diplomat, vydavatel, přírodovědec a spisovatel. Stal se jedním ze zakladatelů americké demokratické kultury, v anglofonních kulturách je mu přičítán vynález hromosvodu. V roce 1740 založil Pensylvánskou univerzitu, druhou univerzitu ve Spojených státech.

Životopis Benjaminu Franklinu je rozdělený do čtyř částí vyprávějících každá o jedné etapě života, od dětství po vysoký věk.

- André Gide: Zemři a živ budeš (1924, Si le grain ne meurt)

Autobiografický román o dětství a mládí francouzského spisovatele, představitele krajního intelektuálního individualismu v době mezi dvěma válkami.

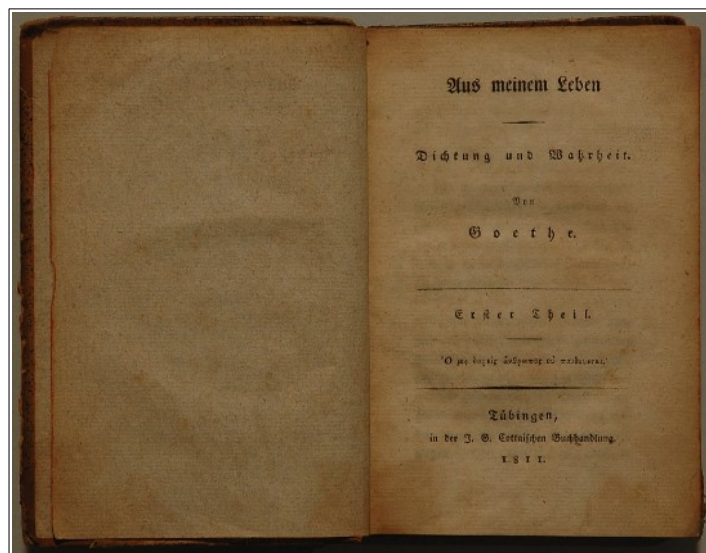
André Paul Guillaume Gide byl francouzský prozaik a dramatik, nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1947.

- Johann Wolfgang von Goethe: Z mého života. Báseň i pravda (1811–1833, Aus meinem Leben. Dichtung und Wahrheit)

Z mého života. Báseň i pravda je čtyřdílná autobiografie německého básníka, dramatika a prozaika Johanna Wolfganga von Goetha zahrnující jeho život až po odjezd do Výmaru roku 1775, ale s četnými přesahy až do jeho přítomnosti.

V předmluvě k prvnímu dílu Goethe uvádí jako důvod pro napsání svého životního příběhu četné dotazy, jak mohl napsat tolik různých děl. Líčí zde také své záměry: chce v knize popsat své vnitřní pohnutky a vnější vlivy působící na jeho tvorbu, tedy osoby a proudy všeobecného politického dění světa, které jej ovlivnily.

Goethe začal svou autobiografii plánovat během pobytu v Karlových Varech roku 1808. Práci na ní zahájil roku 1809 a její rozsáhlé části napsal během letních pobytů opět v Karlových Varech a také ve

Františkových Lázních, Teplicích a Mariánských Lázních v letech 1810 až 1813. Její první část, zahrnující v pěti knihách autorovo dětství a mládí z let 1749-1764, dopsal roku 1811 a v říjnu toho samého roku vydal. O rok později opět v říjnu vydal Goethe druhý díl, obsahující knihy 6 až 10 zahrnující jeho život v letech 1765-1770. Třetí díl s knihami 11 až 15, popisující roky 1771-1774, měl vyjít opět o rok později, v říjnu roku 1813, ale válečné události napoleonských válek vydání pozdržely, takže kniha mohla vyjít až na jaře roku 1814. Velké části čtvrtého dílu napsal Goethe již za pobytu v Teplicích roku 1813, ale pak práci na autobiografii přerušil kvůli tvorbě jiných děl (Západovýchodní díván, Italská cesta, Trilogie vášně a další) a také proto, že nechtěl svými

vzpomínkami obtěžovat dosud žijící lidi. Zprávy o pokračování čtvrtého dílu se pak objevují v letech 1816, 1817, 1821, 1824 a 1825, přičemž Goethova finální úprava začala až 9. listopadu 1830. Čtvrtý díl, obsahující knihy 16 až 20 a končící autorovým odjezdem do Výmaru v roce 1775, vyšel roku 1833 (po Goethově smrti) v redakci Johanna Petera Eckermanna jako 48. svazek (8. svazek prací z pozůstalosti) Goethova díla v úplném vydání z poslední ruky (Goethe's Werke. Vollständige Ausgabe letzter Hand).

Goethova autobiografie je považována za jednu z nejslavnějších autobiografií ve světové literatuře. Goethe ji napsal z pohledu vědce, historika a umělce. Jako vědec si přál představit svůj život jako vývojovou etapu po etapě „podle zákonů, které pozorujeme při metamorfóze rostlin“. Jako historik zobrazil v autobiografii obecné poměry doby a odhalil vztahy mezi nimi a jednotlivcem. Jako umělec se necítil svázán fakty kvůli nim samotným, ale vybírá ta, která jsou významná, a utváří je tak, aby se mohly stát součástí uměleckého díla. Vytvořil také částečně fiktivní obraz některých postav a událostí, které jsou živější, než by mohl být jakýkoliv pokus o věrný popis. Také slovo „báseň“ v názvu díla odkazuje na jeho uměleckou formu. Dílo tak přesahuje hranice životopisného textu, není rousseauovským vyznáním, nýbrž velice podrobně spojuje autorův osobní příběh s charakteristikou duchovního i politického života společnosti.

Autobiografie jako celek zahrnuje jen prvních dvacet šest let Goethova života, což Goethe odůvodnil tím, že nejdůležitějším obdobím jedince je období jeho vývoje. Na začátku Goethe líčí své šťastné dětství ve Frankfurtu, blízký vztah se sestrou Cornelií a své mnohostranné vzdělání. Píše také o svém chlapeckém milostném pobláznění do dívky Gretchen, která byla podle něho neuvěřitelně krásná, ale také povrchní, když se doslechl, že o něm hovořila jako o dítěti. Popisuje také své milostné vztahy s Annou Katharinou Schönkopfovou během studií v Lipsku, s Friederike Brionovou během pobytu ve Štrasburku a s dcerou frankfurtského bankéře Lili Schönemannovou, se kterou byl dokonce zasnouben. Věnuje se také významným lidem, se kterými se setkal, mezi něž patří například Johann Gottfried Herder, se kterým se seznámil v mládí. Autobiografie také odráží Goethův vývoj jako básníka a objasňuje změny v jeho myšlení, které přinesla sedmiletá válka a francouzská okupace Frankfurtu. Popisuje rovněž tvorbu románu Utrpení mladého Werthera, ke kterému jej inspirovala nenaplněná láska k Charlotte Buffové, a díky kterému se se stal výraznou osobností hnutí „Sturm und Drang“ („Bouře a vzdor“). K dalším dílům, o kterých se zmiňuje, patří tragédie Götz von Berlichingen, plány na drama Prometheus a začátek práce na tragédii Egmont.

- Jean-Jacques Rousseau: Vyznání (1770, Les Confessions)

Autobiografickým dílem francouzského filozofa a spisovatele Jeana Jacquesa Rousseaua se zaštiťoval kdejaký revolucionář, navíc dvanáctidílné Vyznání je dodnes zaklínadlem i pro seriózní psychoanalytickou interpretaci. Rousseau je napsal v letech 1765-1770. V sebezpytné autobiografii přiznal i šokující věci (píše třeba o odložení svých dětí do sirotčince, o svých zarážejících rysech sexuality). Bez rousseauovského senzitivně zjitřeného vidění světa bychom byli ochuzeni například i o pohled, který v groteskně intelektuální, lehce parodické rovině zprostředkovává americký režisér Woody Allen.

Vznikly spekulace, že Rousseau byl zavražděn kvůli dědickým vztahům a předčasnému zájmu o jeho dílo Vyznání, jež mělo být podle jeho slov vydáno až posmrtně.

Deník Anne Frankové (Zadní dům) jsou rukopisné deníkové záznamy Anne Frankové, dívky z německé židovské rodiny, která před nacisty uprchla do Amsterdamu. Začala je psát v nizozemštině o 13. narozeninách (12. června 1942) a v psaní pokračovala i po celou dobu, kdy se spolu s rodiči, starší sestrou a dalšími čtyřmi lidmi ukrývala (od 6. července 1942 v zadním domě za sídlem původně otcovy firmy) před deportací do koncentračního tábora. Dne 4. srpna 1944 byl jejich úkryt odhalen a všichni obyvatelé byli zatčeni. Anne zemřela pravděpodobně v únoru 1945 v koncentračním táboře Bergen-Belsen. Jejich ochránkyně Miep Giesová a Bep Voskuijlová Anniny rukopisy zachránily a uschovaly. Po válce je předaly

Anninu otci Ottovi Frankovi, který jako jediný z rodiny deportaci přežil. Ten z různorodých rukopisů sestavil text určený zpočátku příbuzným a známým. V roce 1947 jej s názvem *Het Achterhuis*. *Dagboekbrieven van 14 juni 1942 – 1 augustus 1944* (Zadní dům. Deník v dopisech 14. června 1942 – 1. srpna 1944) vydal knižně. Kniha byla postupně přeložena do zhruba sedmdesáti jazyků a vyšla odhadem ve třiceti milionech výtiscích (2019). Byla mnohokrát zfilmována a stala se podkladem pro různá scénická zpracování. Roku 2009 byl originál deníku Anne Frankové zařazen do seznamu světového dědictví

dokumentů UNESCO. V mnoha jazycích včetně češtiny je deník znám i pod názvy upravenými oproti názvu původního nizozemského vydání: Deník Anne Frankové (Tagebuch der Anne Frank, The Diary of Anne Frank, Дневник Анны Франк), Deník mladé dívky (The Diary of a Young Girl) aj. V roce 2019 vyšel Deník poprvé také v češtině s názvem Zadní dům, který zamýšlela svému dílu dát Anne Franková, v novém, úplném překladu Magdy de Bruin Hübllové.

Verze deníku:

Anniny zachráněné rukopisy obsahovaly dvě verze deníku. První verzi tvořily různorodé záznamy, některé ve formě dopisů fiktivním osobám – dívčím postavám z románů Cissy van Marxveldtové, některé doplněné vlepenými fotografiemi a jinými ilustracemi. Tyto záznamy si Anne vedla od 12. června 1942 do 1. srpna 1944, ale v zachráněných rukopisech některá období chybí (např. za období 6. prosince 1942 – 21. prosince 1943 byly dostupné pouze později přepracované texty). V této podobě deník nebyl určen ke zveřejnění. Pracovně je označován jako „verze A“.

Od května 1944 svůj deník přepracovávala pro zamýšlené poválečné knižní zveřejnění. Reagovala tak na rozhlasovou výzvu nizozemského exilového ministra školství, aby lidé shromažďovali všechna svědectví o utrpení v dobách okupace. Z původního deníku vybírala podle svého názoru důležité a zajímavé pasáže, některé přepisovala a stylisticky upravovala, v některých případech zpětně dopisovala nové záznamy na základě vzpomínek. Nepodstatné epizody a úvahy, případně intimní pasáže vynechávala. Záznamy převedla do formy dopisů fiktivní přítelkyni Kitty. Osobám zmiňovaným v deníku plánovala přidělit pseudonymy, které sepsala do přiloženého seznamu (sebe např. chtěla pojmenovat Anne Aulis nebo Anne Robin). Tento rukopis chtěla použít pro poválečné knižní vydání s plánovaným názvem *Het Achterhuis*. Do nové podoby stihla přepracovat záznamy pouze do 29. března 1944, za pozdější období existuje jen verze A deníku. Přepracované záznamy se pracovně označují jako „verze B“. V červnu 2019 byl tento text vydán v německém překladu poprvé jako samostatná kniha.

Otto Frank po válce sestavil pro knižní vydání kompilaci z obou verzí Anniných rukopisů, v níž vynechal např. pasáže s kritickými zmínkami o manželství Frankových, ale zařadil do ní i několik intimních záznamů, které Anne zveřejňovat nechtěla. Rodině Anne ponechal příjmení Frank, pro ostatní osobnosti použil pseudonymy navržené Anne u verze B a v některých případech přidal další. Výsledný text prošel ještě nakladatelskou redakcí, při níž byly vypuštěny např. zmínky o menstruaci a o erotických

myšlenkách v souvislosti se spolužačkou Jacqueline. V této podobě vyšel text knižně a na mnoho let se stal autorizovaným zněním, z něž vycházely překlady do jiných jazyků. Pracovně se označuje jako „verze C“.

Otto Frank před smrtí (zemřel 19. srpna 1980) odkázal autorská práva k svému i Anninu dílu Fondu Anne Frankové (Anne Frank Fonds) v Basileji, jehož byl zakladatelem. Veškeré Anniny písemnosti odkázal nizozemskému státu a ten svěřil jejich správu Národnímu ústavu pro válečnou dokumentaci (Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie – RIOD) později přejmenovanému na Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD). Tato instituce nechala u Nizozemského soudního ústavu (Nederlands Forensisch Instituut) v Haagu provést podrobnou expertízu celé pozůstalosti. Cílem bylo vědecky vyvrátit veškeré pochybnosti a shromáždit argumenty proti opakovanému šíření vylhaných informací a opakovanému zpochybňování pravosti deníku. Výsledkem byla závěrečná zpráva o 250 stranách, která jeho pravost potvrdila. Z podnětu RIOD bylo roku 1986 připraveno kritické vydání deníku, které obsahovalo poprvé všechny tři verze (A, B a C), obsáhlý výtah ze závěrečné zprávy NFI (sestavil H. J. J. Hardy) a další dokumentaci.

Fond Anne Frankové se koncem osmdesátých let 20. století rozhodl připravit novou autorizovanou podobu deníku a přípravou pověřil Mirjam Presslerovou, německou spisovatelku a překladatelku. Presslerová převzala výběr záznamů Otty Franka a rozšířila jej o další záznamy z verzí A a B, takže celkový rozsah textu se zvětšil asi o čtvrtinu. V tomto vydání již většina osob figuruje pod vlastními jmény, pseudonymy zůstaly jen spolubydlícím z úkrytu v zadním domě. Tato podoba deníku se pracovně označuje jako „verze D“. Na konci devadesátých let se objevilo pět dalších listů Annina rukopisu a jejich obsah byl se souhlasem AFF do autorizovaného vydání zařazen.

Roku 2013 vyšlo z iniciativy AFF v Amsterdamu nizozemsky a ve Frankfurtu německy nové autorizované souborné vydání celého Annina díla (deník je zde zveřejněn ve verzích D, A a B) se studii odborníků.

Komiksový životopis Anne Frankové napsali Ernie Colón a Sidney Jacobson a vydali jej pod názvem Anne Frank : the Anne Frank House Authorized Graphic Biography roku 2010 v New Yorku. Kniha vyšla z iniciativy Domu Anne Frankové a byla přeložena do mnoha jazyků.

Komiksovou podobu deníku podle verze D, autorizovanou AFF, vytvořili Ari Folman (scénář) a David Polonsky (ilustrace) v angličtině s tím, že v každé zemi budou použity citace z příslušného překladu. Jako první vyšla nizozemská verze pod názvem Het achterhuis roku 2017.

První filmová zpracování vycházela z divadelní hry Frances Goodrichové a Alberta Hacketta a ti napsali i scénář pro Stevensův film z roku 1959.

V českém překladu knižního vydání od Miroslava Drápala a v některých překladech názvů scénických zpracování byla přezdívka Anne (podle jména Annelies) chybně nahrazena jménem Anna a tato záměna výrazně vstoupila do obecného povědomí. Obdobný problém vznikl i v jiných jazycích (španělština, ruština, ukrajinština, lotyšština, litevština atd.).

První české znění vytvořil podle autorizovaného německého překladu verze C Gustav Janouch. Kniha vyšla roku 1956 pod názvem Deník Anne Frankové 14. června 1942 – 1. srpna 1944 (Het Achterhuis) v nakladatelství Svobodné slovo – Melantrich, druhé vydání tamtéž roku 1957 a třetí vydání roku 1966 ve Státním nakladatelství dětské knihy. Další vydání se objevilo až v roce 1992 v nakladatelství Lidové noviny a překlad pro ně pod názvem Deník Anny Frankové vytvořil Miroslav Drápal z nizozemského originálu ve verzi D. Na základě tohoto vydání vznikla roku 1994 rozhlasová adaptace v režii Markéty Jahodové a s interpretkou Věrou Slunéčkovou. Nahrávku vydal Radioservis jako audioknihu (2011). Roku 2004 vyšla kniha v nakladatelství Triáda ve verzi D doplněné o nově nalezené stránky a pod názvem Deník. Překlad mezitím zesnulého Miroslava Drápala doplnila a revidovala Michaela Jacobsenová s přihlédnutím k německému překladu Mirjam Presslerové Tagebuch. V dalších letech následovalo v Triádě několik revidovaných vydání, roku 2012 i ve formě e-booku. V červnu 2019 vydala Triáda knihu v novém překladu Magdy de Bruin Hübllové poprvé s původním názvem Zadní dům. Překlad vychází z poslední autorizované verze D vydané v rámci souborného vydání Verzameld werk.

V češtině vyšly i obě komiksové verze deníku. Životopis od Ernie Colóna a Sida Jacobsona vydalo roku 2013 nakladatelství Paseka v překladu Miroslavy Ludvíkové a pod názvem Anne Franková, komiksový životopis. Komiksový Deník Ari Folmana a Davida Polonskyho vydala roku 2017 Triáda v překladu Magdy de Bruin Hübllové (s využitím překladu Miroslava Drápala a Michaely Jacobsenové podle vydání z roku 2014) a pod názvem Deník Anne Frankové.

zdroj wikipedie

Nejlepší autobiografické knihy, které stojí za přečtení

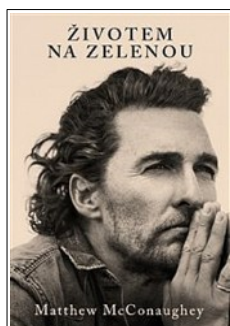
Nalakuj to narůžovo, Martina Formanová

Nová kniha Martiny Formanové vás zaujme nejen svým krásným obalem, ale také příběhem, který se skrývá uvnitř. První deníkový zápis pochází ze srpna 2018, tedy čtyři měsíce poté, co zemřel Martiny manžel, režisér Miloš Forman. Martina upřímně reflektuje svůj život po smrti milovaného muže a ukazuje, jak se s velkou bolestí rvala a snažila vypořádat. Možná vás překvapí, že součástí duševní terapie byly i lekce stand-upu, který spojil její touhu po komunikaci, smysl pro humor i dávne vzpomínky na chvíle strávené v dětském recitačním kroužku.

Po povrchu, Tomáš Třeštík

„Nebojím se toho, že budu fotit blbě. Občas blbě fotím a vím to. Bojím se toho, že budu fotit blbě a nevšimnu si toho,“ zní jedna z pasáží knihy Po povrchu od fotografa Tomáše Třeštíka. V knížce nenajdete spisovnou češtinu nebo květnatá souvětí, naopak se připravte na upřímnou, a leckdy syrovou, osobní zpověď uznávaného fotografa, který se zamýšlí nad svým životem, blízkými lidmi i nesplněnými touhami. Věřte nebo ne, tahle knížka vás natolik pohltí, že ji přelousknete za jeden letní večer. A dost možná se poté vydáte do Prahy nasát letenskou atmosféru, která prostupuje knížkou od prvního řádku.

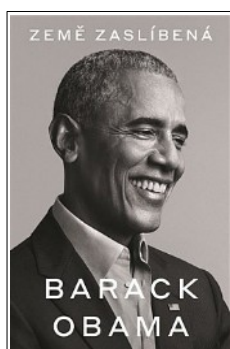
Životem na zelenou, Matthew McConaughey

Matthew McConaughey v knize přináší neotřelé návody, jak v životě dosáhnout spokojenosti. „Pětatřicet let poznávání, ukládání do paměti, zkoumání, shromažďování a zapisování všeho, co mě cestou životem dojalo nebo povzbudilo. Poznámek o tom, jak žít čestně. Jak nepodléhat stresu. Jak se bavit. Jak méně ubližovat druhým. Jak nechat méně ubližovat sobě. Jak se stát dobrým člověkem. Jak dosáhnout toho, po čem toužím. Jak v životě nacházet smysl. Jak být víc sám sebou,“ říká Matthew McCounaghey o své knize Životem na zelenou.

Jako bych žila dva životy

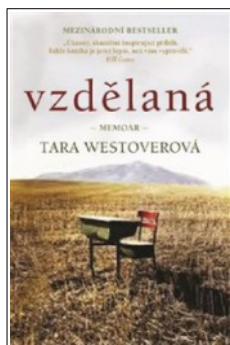
Pravda, nejde o autobiografii v pravém slova smyslu, avšak knížka Jako bych žila dva životy nesmí v našem výběru chybět. Autorem je básník Milan Ohniska, který vedl otevřený rozhovor s moderátorkou Danielou Drtinovou a jejími jednadvaceti nejbližšími. Pokud patříte k obdivovatelům Daniely Drtinové, pak vám kniha poodkryje život, náтуру i postoje této výjimečné ženy. Věděli jste například, že Daniely blízkou přítelkyní byla i Libuška Šafránková? Právě v této knize herečka odkrývá, jak osudově se propojily jejich duchovní cesty.

Země zaslíbená, Barack Obama

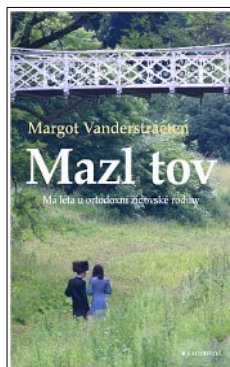
Michelle Obama si svou spisovatelskou premiéru už odbyla, a tak je na řadě její manžel Barack Obama. Bývalý prezident Spojených států amerických působivě popisuje své politické vzdělávání i přelomové okamžiky prvního funkčního období v prezidentském úřadu a provází čtenáře od svých nejranějších politických ambicí přes zlomové vítězství v prezidentských primárkách v Iowě až po historickou noc 4. listopadu 2008, kdy byl zvolen prezidentem USA a stal se prvním Afroameričanem zastávajícím nejvyšší pozici ve státě.

Vzdělaná, Tara Westover

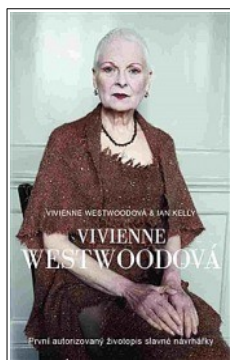
V tomto případě nejde o autobiografii slavné osobnosti, nýbrž životní příběh Tary Westover, která vyrůstala na samotě v idážských horách jako členka mormonské rodiny survivalistů a náboženských fanatiků. Ponořte se do vyprávění, které vám ukáže, že i v sedmnácti letech můžete poprvé usednout do školních škamien. A které poodhalí, jak ohromnou vnitřní sílu Tara Westover musela prokázat ve chvíli, kdy se vzbouřila rodičům a odešla z domova. I když by se občas mohlo zdát, že jde o fabulaci, musíme vás ujistit, že Tara Westover doopravdy do posledního detailu popisuje svůj život. Ne nadarmo o této knize Bill Gates prohlásil, že je ještě lepší, než říkali ostatní.

Mazl Tov, Margot Vanderstraeten

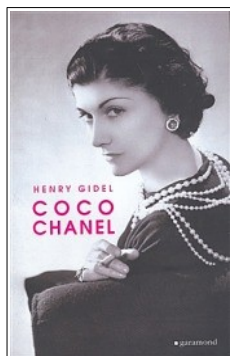
K autobiografickým románům se řadí také kniha Mazl Tov od novinářky Margot Vanderstraeten. Jak už název napovídá, knížka vás zavede do tajů ortodoxní židovské rodiny, ve které Margot působila coby doučovatelka dětí. Díky tomu, že si Margot s rodinou Schneiderů vybuodovala pevné přátelství, mohla nakouknout pod pokličku židovských tradic a zvyků. Připravte se na čtivé vyprávění, které vám poodhalí, proč židovské ženy v Antverpách nosí na hlavách paruky, že každá věřící židovská rodina má dvě separátní kuchyně a jak jsou důležité dohazovačky sňatků.

5 životopisů žen, které nás stále fascinují

Vivienne Westwood

Společně s Ianem Kellym sepsala tato první dáma britské punkové revoluce svůj příběh tak, jak ho ještě nikdo nevyprávěl. Ačkoliv to ze začátku jejího mládí vypadalo, že z ní bude řadová učitelka v městečku Tintwistle na severu Anglie, její kariéra začátkem 70. let začala nabírat obrátky. Společně se svým manželem Malcolmem McLarenem, manažerem kapel jako New York Dolls a Sex Pistols, si otevřela v Londýně butik Let it rock, který se rázem stal centrem kulturní revoluce. Začala trhat oblečení, sešívát ho zpátky, přidávat na něj řetězy či zavírací špendlíky a na trika psát provokativní nápisy. Dnes má tato pětasedmdesátiletá ikonická návrhářka rád Britského impéria.

Coco Chanel

U návrhárek ještě zůstaneme s absolutní ikonou ženského oblékání, díky níž si ženy oblékají kromě jiného i kalhoty a košile. Dnes málokdo neví, kdo Coco Chanel byla, už ale méně z nás tuší, jaký skutečně byl její život, když se zrovna netočil okolo vytváření typického chanelovského stylu. V jejím životopise Henry Gidel použil dosud neznámé prameny a rozhovory s lidmi, kteří Coco Chanel, původním jménem Gabrielle, znali. Jak o lesku pařížských módních domů, tak i o odvrácené stránce slávy této módní návrhářky z největších se dočtete na 300 stranách této knihy.

Adina Mandlová

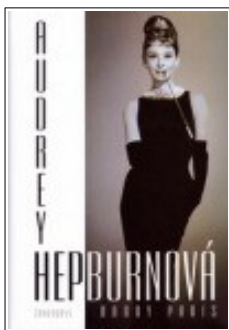
Okolo hereček z doby první republiky se toho v posledních měsících namluvilo mnoho hlavně kvůli dvěma filmům o Lídě Baarové vycházejícím současně. Neméně významnou dámou československého černobílého filmu byla však i Adina Mandlová. Její autobiografie Dneska už se tomu směju vyšla v druhém rozšířeném a upraveném vydání naposledy v roce 2015 a jedná se o sbírku memoárů sepsaných samotnou Mandlovou. Zachycuje zde své začátky u filmu i divadla, píše i o angažmá v německých filmech a snaží se uvést na pravou míru své vztahy s představiteli nacistického Německa. Kromě toho je publikace doplněna mnoha nikdy

nepublikovanými obrazovými materiály.

Sophia Loren

Hvězde italského a později i světového filmu oceněné dvěma Oscary je dnes už 87 let. Z její skutečně rozsáhlé filmografie jste pár filmů určitě viděli a její černobílou fotografii si hned vybavíme všichni. Jak to ale u slavných žen bývá, v jejím životě na ni čekalo mnoho překážek, které za dobu její hvězdné kariéry musela překonat. Kniha Včera dnes a zítra je její autobiografií a pojednává právě o jejím soukromém rodinném životě. Sophia Loren zde popisuje lásku ve všech jejích podobách: ať už lásku mateřskou, rodinnou, lásku k rodné zemi, ale zejména lásku k životu.

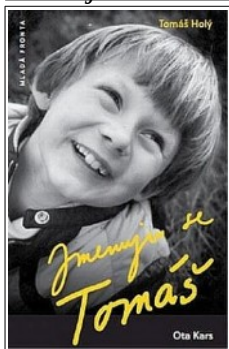
Audrey Hepburn

Životopisů představitelky hlavních rolí z filmů Snídaně u Tiffanyho, Prázdniny v Říme nebo My Fair Lady už bylo sepsáno mnoho. My však doporučujeme ten od nakladatelství Taschen ze série Movie Icons. Je plný černobílých i barevných naprosto unikátních fotografií, na nichž je těžké Audrey neobdivovat. Ať chceme nebo ne, vždy jí její nadčasovou krásu a útlou postavu budeme tak trochu závidět a milovat zároveň. A pokud byste hledali spíš skutečně souvislý text o Audreyině životě, sáhněte po knize od Barryho Parise, která je na rozdíl od dalších biografií mnohem osobnější i díky bližšímu vztahu autora k rodině a přátelům Audrey.

zdroj: marianne.cz

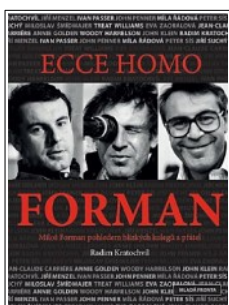
Nejlepší biografie slavných českých filmových osobností, které by vám neměly uniknout

Jmenuju se Tomáš – Ota Kars

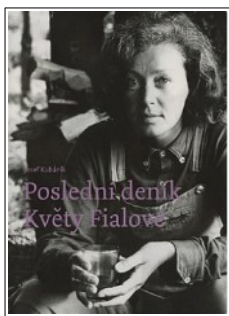
Tomáš Holý bezpochyby patří mezi nejslavnější a možná i nejlepší dětské filmové hvězdy, které se na československé scéně kdy objevily. Svými hereckými výkony ve snímcích Jak vytrhnout velrybě stoličku nebo Pod Jezevčí skálou si získal srdce statisíců diváků, kteří na něj nezapomněli ani po tragické nehodě, jež ukončila jeho život v pouhých dvaceti dvou letech. Chcete se o jeho osudech a herecké kariéře dozvědět víc? V tom případě určitě sáhněte po knize s názvem Jmenuju se Tomáš. Autorem slavné biografie je Ota Kars, spisovatel a blízký přítel rodiny Holých. Ten knihu vytvořil na základě spolupráce s Tomášovým tatínkem a také díky hloubkovým rozhovorům s jeho přáteli, láskami (včetně Lucie Bílé) i širší rodinou. Kromě toho zde najdete také unikátní a nikde nezveřejněné vzpomínky dětského spoluherce Miroslava Batíka, který se po boku Tomáše Holého objevil ve filmu Upír ve věžáku. Kniha Jmenuju se Tomáš je jasným, živým a osobním průvodcem všemi fázemi hercova života. Ukazuje jeho kořeny a dětství, počátek i konec jeho filmové kariéry, osobní život včetně různých přátelství a lásek, ale také jeho mladou tragickou smrt. Nenechte se ovšem zmást, Ota Kars se Tomáše Holého v žádném případě nesnaží čtenářům idealizovat. Právě naopak – zobrazuje ho zde jako skutečného člověka a nabízí pouze ověřená fakta. Díky svému poutavému náhledu do života dětské filmové hvězdy navíc obdržela jeho kniha již několik ocenění, a to včetně ceny Magnesia Litera 2018 – Cena čtenářů.

Ecce homo Forman – Radim Kratochvíl

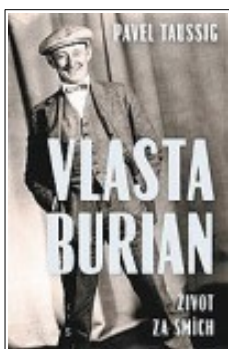
Pokud máte rádi knihy o životě slavných a inspirativních osobností, rozhodně byste si neměli nechat ujít publikaci s názvem Ecce homo Forman, kterou vytvořil Radim Kratochvíl. Ta totiž přináší možnost prohlédnout si slavného režiséra Miloše Formana skrze optiku lidí, kteří měli to štěstí a nějaký čas s ním spolupracovali. Jeho život totiž dodnes baví a inspiruje velkou spoustu lidí. Převážnou část knihy tvoří vzpomínky samotného Radima Kratochvíla, což je syn herečky Věry Křesadlové-Formanové, který s režisérem procestoval západní Evropu a měl možnost ho sledovat při práci. Dále zde najdete příspěvky slavných osobností, lidí ze zákulisí známých projektů i několika režisérových přátel. Ti se společně s Kratochvílem rozhodli dát dohromady dosud nepublikovaná vyprávění doplněná o fotografie ze soukromých archivů, které čtenářům skvěle přiblíží Formanovo dětství, filmové začátky i slavné americké období, kdy získal dva Oscary.

Poslední deník Květy Fialové – Josef Kubáník

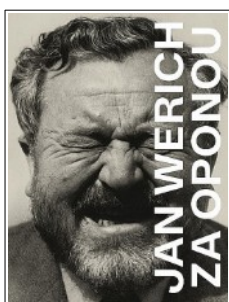
Pro některé byla herečka Květa Fialová charismatickou dámou se zvláštním tajemstvím v očích, pro jiné jízlivou komentátorkou s kousavým humorem a další ji zase viděli spíše jako pokornou ženu, se kterou se život nemazlil, ale ona přesto dokázala stárnout s elegancí a noblesou. Co z toho je pravda a jaká vlastně byla jedna z nejoblíbenějších českých hereček ve skutečnosti? To můžete zjistit v biografii s názvem Poslední deník Květy Fialové. Autorem zajímavého náhledu do života Květy Fialové je herec Josef Kubáník, který v její bezprostřední blízkosti prožil čas od září 2008 až do jejího odchodu o devět let později. Měl díky tomu možnost poznat ji hodně zblízka, stal se jejím přítelem a zpovědníkem. Teď dává čtenářům možnost přečíst si příběhy z jejího života, o kterých nikomu neřekla a nosila je v sobě až do posledních dnů, ale přeci jen si je nechtěla odnést s sebou na věčnost.

Vlasta Burian: Život za smích – Pavel Taussig

Když se mluví o filmech z období první republiky, jen málokdo si nevybaví slavného českého divadelního a filmového herce Vlastu Buriana. Toho totiž Češi dodnes považují za hvězdu první třídy, a to především díky jeho nespoutané živelnosti, improvizaci a jedinečnému smyslu pro humor. O jeho oblibě svědčí také vítězství v anketě o „Krále komiků“ a neustálé reprízování jeho neznámějších filmů. Také v době okupace Vlasta Burian zářil na stříbrném plátně v mnoha českých komediích, které měly u porobeného obyvatelstva navodit pozitivní náladu a dojem idylického života v kulisách Protektorátu. Byl tedy po válce odsouzený a zostuzený Burian kolaborantem, nebo se jedná pouze o falešná nařčení? Jaké byly jeho poválečné osudy? A co všechno tento slavný komik během svého života viděl a prožil? To zjistíte v knize Vlasta Burian: Život za smích z pera Pavla Taussiga, která přináší nově objevená fakta a vzpomínky očitých svědků.

Jan Werich za oponou – Pavel Janoušek

Dalším oblíbeným českým filmovým hercem a scénáristou, který patřil zároveň mezi představitele meziválečné divadelní avantgardy, je Jan Werich. Ten působil především v autorské trojici společně s Jiřím Voskovcem a Jaroslavem Ježkem a později si vysloužil titul národní umělec. Pokud i vy patříte mezi jeho obdivovatele, rozhodně sáhněte po knize pojmenované Jan Werich za oponou. Ta fanouškům přináší na tři stovky unikátních fotografií z Werichova rodinného archivu a mapuje jeho život od narození až do smrti. Werich byl známý jako světácký dandy, geniální komik, advokát proletářů, kumpán známých umělců i osamělý Mistr. Nejnovější publikace o jeho životě však zmiňuje i jeho nectnosti. A tak se dozvíte, jak byl někdy nespravedlivý, panovačný nebo sebestředný. Přepadaly ho frustrace, sužovaly ho zdravotní potíže, a navíc holdoval dobrému jídlu, pití a kouření. Jedinečné fotografie a dvanáct rozhovorů, kde se Werich nedlouho před smrtí ohlížel za svým životem, doplňují také dobová svědectví a komentáře lidí, kteří mu byli nablízku.

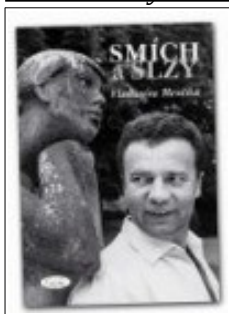
Tisíc tváří Kristiána: Po stopách Oldřicha Nového – Blanka Kovaříková

Všichni známe Oldřicha Nového v jeho nejslavnější roli, kde se objevil jako okouzující džentlmen, který rozdává šarm a úsměvy v nočním baru Orient. Přestože námět filmu nebyl nijak objevný, ze snímku se brzy stala kultovní záležitost a Oldřich Nový se jako Kristián nesmazatelně zapsal do historie československé kinematografie. Jaký byl ale Oldřich Nový ve skutečnosti? O co musel bojovat a jaký život vedl? Která tajemství před světem pečlivě skrýval? A existoval vůbec někdo, komu se svěřoval? Oblíbená autorka Blanka Kovaříková se za pomoci pamětníků, příbuzných a různých dokumentů pokouší přiblížit méně známé tváře jednoho z největších českých herců 20. století. Jak se s tím poprala, můžete zhodnotit v její nejnovější knize s názvem Tisíc tváří Kristiána: Po stopách Oldřicha Nového, kde najdete také spoustu unikátních

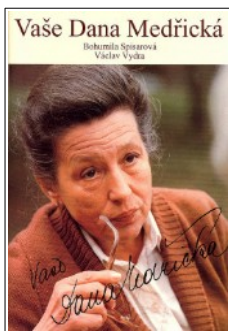
fotografií.

Smích a slzy Vladimíra Menšíka – Slávka Kopecká

Snaha nahradit Vladimíra Menšíka na české umělecké scéně (především té veseloherní) se už léta pojí se stále většími rozpaky. A to navzdory tomu, že od jeho smrti uplynulo již několik desetiletí. I proto se spisovatelka Slávka Kopecká, která v minulosti spolupracovala s televizí a rozhlasem, rozhodla vytvořit vzpomínkovou knihu s názvem Smích a slzy Vladimíra Menšíka. Ta vám představí hercovy nešťastnější momenty, ale také neveselé okamžiky jeho života. Při zapisování jednotlivých příběhů se Slávka Kopecká setkala s vlídností, úsměvy a téměř hmatatelnou radostí ze vzpomínek na oblíbeného herce. Ve své knize čtenářům Vladimíra Menšíka představuje pomocí šedesáti vybraných reportáží, rozhovorů, studií, kreseb a fotografií. Najdete zde také vzpomínky Jiřiny Bohdalové, Josefa Kemra nebo třeba Jiřího Sováka. Určitě vás ale nepřekvapí, že všichni tito lidé na Menšíka pohlíželi s upřímnou snahou definovat jeho čestné místo na české herecké scéně, které je dodnes prázdné.

Vaše Dana Medřická – Bohumila Spisarová, Václav Vydra

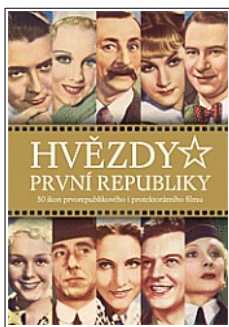
Dana Medřická vytvořila na jevištích, ve filmech, v rozhlasu i v televizi stovky různých dramatických postav. Do svých rolí vždy vkládala kus vlastního života a také mimořádný prožitek, který diváci dokázali vycítit. Díky svému nadání dokázala oslovit nespočet diváků, kteří měli pocit, že herečka mluví právě k nim, že se jí mohou svěřit a za všechno jí poděkovat. O tom svědčí také desítky soukromých dopisů, které Dana Medřická pravidelně dostávala a zároveň na ně i odpovídala. Také vás tato herečka okouzila? V tom případě by vám neměla uniknout biografie pojmenovaná Vaše Dana Medřická, kterou mají na svědomí Bohumila Spisarová a Václav Vydra. Publikaci otevírá vlastní vyprávění oblíbené umělkyně, kde čtenářům přibližuje své dětství, dospívání i počáteční angažmá. Tuto část totiž psala herečka jako úvodní kapitoly své vlastní knihy, kterou však nestihla dokončit. Dále zde ovšem najdete i osobní svědectví jejího syna Václava Vydry a kapitoly sestavené divadelní kritičkou Bohumilou Spisarovou, která informace čerpala z rozličných dokumentů, kritik i deníků.

Hvězdy stříbrného plátna – Miroslav Graclík

V meziválečném období patřilo Československo v mnoha různých oborech mezi světovou špičku. To samozřejmě platilo také pro kinematografii, jež tehdy přinesla nadšeným divákům spoustu obdivovaných snímků. Mezi ty divácky nejvděčnější se zařadily filmy jako Kristián, Cesta do hlubin študákovy duše, Eva tropí hlouposti, U pokladny stál či Bílá nemoc, které i po sto letech stále baví další generace filmových nadšenců. Pokud si chcete toto plodné období československé kinematografie připomenout, ideální volbou je kniha Hvězdy stříbrného plátna z pera Miroslava Graclíka. Najdete zde vyprávění ze života herců, jako byli Vlasta Burian, Lída Baarová, Karel Hašler, Jindřich Plachta, Oldřich Nový nebo třeba Věra Ferbasová.

Hvězdy první republiky – Alžběta Nagyová

Tématu, které je mezi českými čtenáři tak oblíbené, se věnuje také spisovatelka Alžběta Nagyová. Ve své knize pojmenované Hvězdy první republiky se soustředí na 50 filmových ikon z meziválečného období a protektorátu, které se nesmazatelně zapsaly do srdcí mnoha diváků a doslova psaly historii. V dokonalé úpravě s elegantním leskem a pomocí velice čtivého jazyka vás publikace provede i těmi nejtajnějšími zákoutími hereckých životů. Adina Mandlová, Hugo Haas, Jan Werich, Jaroslav Marvan, Ljuba Hermanová, Nataša Gollová, Oldřich Nový, Theodor Pištěk nebo třeba Zita Kabátová. To jsou jen některá ze jmen, která v první polovině 20. století zářila na československé filmové scéně. Pokud vás zajímá, jak tehdejší hvězdy stříbrného plátna prožívaly svá vrcholná léta mezi kulisami ateliérů, můžete nahlédnout také do pokračování s názvem Hvězdy první republiky 2, které přináší osudy dalších 45 ikon československého filmu.

Biografie – nejlepší knihy – Žebříček dle hodnocení knih dle ČBDB – Československá bibliografická databáze

1. *Utekl jsem z Osvětimi, Rudolf Vrba* – Příběh slovenského Žida za okupace působivě líčí především jeho zážitky z koncentračního tábora. Hlavní hrdina Walter Rosenberg (Rudolf Vrba) byl při druhém pokusu o útěk za hranice Slovenského štátu transportován do vyhlazovacího tábora v Majdanku a posléze do Osvětimi. Podstatná část knihy je tvořena líčením jeho zážitků a pozorování z táborů. Roku 1944 s jedním ze spoluvězňů z Osvětimi uprchl. Ve zprávě, kterou s sebou přinesli, podávají první ucelené, podrobné a zároveň otřesné informace o situaci, která ve vyhlazovacích táborech panovala.
2. *Mengeleho děvče, Veronika Homolová Tóthová, Viola Stern Fischerová* – Skutečné osudy mladé židovské Slovenky, která byla svědkem nejhorších osvětimských hrůz. Kniha popisuje její život v prvorepublikovém Lučenci, anexi Maďarskem a stále se zhoršující situaci Židů. Nakonec je Viola se svou rodinou poslána na transport. Na rozdíl od jejích příbuzných si jí všimne nechvalně známý dr. Mengele a Viola se stává jedním z jeho „děvčat“ – skupiny žen a dívek, na kterých byly prováděny nejrůznější experimenty. Její vítězství nakonec nespočívá „pouze“ ve skutečnosti, že přežila, ale i v tom, že navzdory všemu dokázala založit rodinu a mít děti.
3. *Nejšťastnější muž na Zemi, Eddie Jaku* – Eddie Jaku se vždy považoval primárně za Němce a až pak za Žida. Byl hrdý na svou zem. To se však změnilo v listopadu 1938, kdy ho zbili, zatkli a poslali do koncentračního tábora. Během dalších sedmi let čelil Eddie každý den nepředstavitelným hrůzám, nejdřív v Buchenwaldu, potom v Osvětimi a následně při nacistickém pochodu smrti. Přišel o rodinu, o přátele, o svou zem. Vypráví svůj příběh k uctění památky těch, kteří vyprávět nemůžou, dělí se s námi o svou moudrost a žije nejlepší život, jaký může. Nyní věří tomu, že je ten „nejšťastnější muž na světě“.
4. *Jeden z nás, Asne Seierstad* – Den, který navždy změnil tvář současné Evropy: 22. červenec 2011. Anders Behring Breivik nejprve v centru Osla odpálil nálož, jíž zabil osm lidí, a pak se převlečený za policistu a po zuby ozbrojený přesunul na ostrov Utøya, kde postupně zavraždil šedesát devět účastníků letního tábora pořádaného mládežnickou organizací sociálnědemokratické strany. To všechno z touhy po dokonalosti a čistotě – své země i sebe samého. Vynikající reportážní román vypráví detailní průběh tohoto „černého dne“, nahlíží do životů mnoha postižených rodin a podrobně rozebírá nesnadné dětství i dospívání muže, z kterého se stal nejhorší masový vrah norských dějin.
5. *Peklo blízko nebe, Jon Krakauer* – Osobní výpověď přímého účastníka tragédie na Mount Everestu. Autentická výpověď amerického sportovního novináře, účastníka komerčního výstupu na Mount Everest v roce 1996 o tragédii, která si vyžádala šest obětí. Autor byl jako vynikající horolezec pověřen napsáním článku o rostoucí komercializaci výstupů na Everest a byl přijat jako klient do výpravy úspěšného horského vůdce Roberta Halla. Při výstupu v květnu 1996 zahynulo v důsledku náhlé sněhové bouře šest lidí, z nichž tři byli profesionální horští vůdci. Autor nejen detailně popisuje tragickou výpravu, ale zamýšlí se v jejím rámci i nad problémy komerčních výstupů, nad otázkami odpovědnosti jednotlivce, mezilidskými vztahy a etikou vysokohorského sportu.
6. *Klid je síla, řek tatínek, Zdenka Fantlová* – Výpověď ženy, která prošla peklem koncentračního tábora, přežila a svůj osud velice sugestivně sepsala v této knize.
7. *Maus II: A tady začalo moje trápení, Art Spiegelman* – Maus je příběh Vladka Spiegelmana, Žida, který přežil holocaust, a jeho syna, kreslíře, který se snaží vyrovnat s otcem, jeho hrozivým příběhem i dějinami jako takovými. Kniha spojuje dva příběhy: jeden se odehrává v Polsku, druhý v Rego Parku v New Yorku. V prvním Spiegelmanův otec vypráví o tom, jak se svou ženou přežili Hitlerovu vládu v Evropě. Je to příběh plný smrti, neuvěřitelných úniků, vězeňské krutosti i lidské zrady. V druhém příběhu sledujeme autorův mučivý vztah k stárnoucímu otci. Občas se navštěvují, vedou malicherné hádky a v pozadí všeho jsou dějiny, příliš kruté na to, aby je bylo možno utišit. Oba příběhy se tak před námi spojují v příběh jediný – příběh rodičů a dětí. V druhém dílu se pohybujeme mezi osvětimskými vězeňskými baráky a rekreačními bungalovy v pohoří Catskills.
8. *Naděje umírá poslední, Halina Birenbaum* – Kniha vypráví o osudu autorky, která měla v okamžiku propuknutí druhé světové války 10 let a byla žákyňou jedné varšavské obecné školy. V září 1939 žila s rodiči a bratry v ul. Nowiniarské. Museli se přestěhovat do ghetta, kde žili až do vypuknutí povstání. Nějakou dobu se skrývala v bunkru na ul. Milé. V květnu 1943 byla převezena do koncentračního tábora Majdanek. Prošla také tábory Osvětim a Ravensbruck. Osvobození se dočkala v táboře Neustadt-Glewe. Většina jejích nejbližších se konce války nedočkala.

9. Půlkacíř, Miloš Čermák, Karel Kryl – Zajímavá výpověď Karla Kryla o klíčových momentech jeho života, o jeho úspěších i prohrách, o naději i víře, o jeho pocitech a náhledech.
10. Svět včerejška, Stefan Zweig – Svě paměti napsal významný rakouský prozaik v brazilském exilu krátce před svou smrtí. Zachytil v nich neopakovatelný svět Rakouska-Uherska před první světovou válkou, řadu významných evropských kulturních osobností, atmosféru let dvacátých a tíživý soumrak let třicátých po nástupu Hitlera k moci.
11. V pekle plynových komor, Shlomo Venezia – Autentické svědectví někdejšího člena židovského sonderkommanda v Osvětimi – jednoho z mála těch, kteří osvětimské peklo přežili, a jediného, kdo podal ucelenou pravdivou výpověď o smrtící mašinérii, které musel sloužit. Shlomo Venezia se odvážil otevřeně popsat i ty nejděsivější stránky své „práce“ a vynesl na světlo šokující podrobnosti, jež odhalují spáchaný zločin v celé jeho obudnosti. Jak konstatuje spoluautorka knihy Béatrice Prasquierová, Veneziovo svědectví je historický dokument, který vrhá světlo na nejtemnější stránku našich dějin.
12. Lovec přízraků, Jiří Markovič, Viktorín Šulc – Byly to výjimečné a výjimečně kruté případy. Když kriminalisté poprvé stáli na místech vražd, nad zuboženými těly obětí, připadal jim neznámý pachatel jako vzdálený přízrak. Jako monstrum s nepochopitelným myšlením a ještě zvrácenějším konáním. Profesionální dráha policejního vyšetřovatele a šéfa pražské mordparty Jiřího Markoviče je lemována především sexuálními vraždami. Případ pětinasobného vraha Hojera či kauza tzv. spartakiádního škrtiče Straky vstoupily už na beztak výrazně zkrvavělý piedestal historie české kriminalistiky. Markovič ale také řešil brutální vraždu v hodkovičském lese – ta svého času inspirovala scénáristu Jaroslava Dietla, stejně jako pozměnila učebnicové kánony o předpokládaném pachatelově profilu. Dozvíme se také nelítostnou pravdu o dvojnásobné vraždě v Prokopském údolí. O vraždě v restauraci U dvou koček, jež vyústila v soudní maratón. O psychopatu Vocáskovi, prvním doživotním odsouzenci, který se dnes snaží prodrat na svobodu. Navštívíme místa činu, pitevny, psychiatrická zařízení...
13. My děti ze stanice Zoo, Christiane F. – Na základě zpovědi zachycené na magnetofonových páscích zpracovali Kai Hermann a Horst Rieck autentický životní příběh německé narkomanky Christiany F. Dnes již dospělá Christiane F. se poprvé ve svých dvanácti letech setkala v evangelickém centru pro mládež s hašišem, ve třinácti na diskotéce s heroinem. Brzo se stala na drogách závislou, přes den chodila do školy a odpoledne si spolu se svými přáteli-narkomany vydělávala na stanici ZOO peníze na drogu prostitucí. Její matka skoro dva roky netušila nic o dvojitě životě své dcery. Christiane F. vypráví s obdivuhodnou snahou o přesnost a odzbrojující otevřeností o osudech dětí, o kterých se veřejnost dozvídá až z titulků novin, jež oznamují jejich smrt. Příběh Christiany F. se denně opakuje kdekoli na světě.
14. J. R. R. Tolkien: životopis, Humphrey Carpenter – Přestože díla J. R. R. Tolkiena (1892-1973) upoutala v uplynulých desetiletích milióny dětských i dospělých čtenářů na celém světě, o životě a mimoliterární kariéře slavného klasika žánru fantasy bylo donedávna známo jen málo. Anglický literární vědec a žurnalista Humphrey Carpenter nabízí ve své autorizované biografii poprvé detailní pohled na okolnosti vzniku legendárního Hobita a sleduje několikaletý proces tvorby trilogie Pán prstenů i pozvolný růst mytologického cyklu příběhů a legend Silmarillionu, jehož vydání se již autor nedožil. Podrobně a přitažlivou formou líčí také Tolkienův život od dětství v Jižní Africe a Anglii přes birminghamská a oxfordská studia, službu v armádě za první světové války a akademickou kariéru až po poslední léta v Bournemouthu a Oxfordu. Carpenterova kniha, pečlivě připravená na základě rozhovorů se samotným Tolkienem, členy jeho rodiny a přáteli a studia literární pozůstalosti, deníků a korespondence, je vzrušujícím příběhem neobyčejně lidské a tvůrčí osobnosti i cenným zdrojem informací o Tolkienově životě a díle.
15. Laco Déczi: totálně vytroubený mozek, Tomáš Poláček – Laco Déczi je sprosták, hulvát, křikloun, a tak trochu hovado, říká novinář Tomáš Poláček, autor neobvyklého knižního rozhovoru Totálně vytroubený mozek. Slavný jazzový trumpetista pozval Poláčka v létě roku 2017 do amerického Connecticutu, kde posledních třicet let žije. Ráno spolu lovili mušle v oceánu, po nocích seděli u ohně, poslouchali jazz, a celou dobu vedli rozhovor, ve kterém se Laco Déczi naprosto otevřel. „Po čase odhodil svou známou masku burana,“ říká Poláček, „a já tak poznal jeho velmi svobodnou, něžnou a hravou duši.“ A taková je i kniha Laco Déczi: Totálně vytroubený mozek – sprostá, urážlivá, politicky nekorektní a místy buranská, ale zároveň hravá a něžná.
16. Open: otevřená zpověď, Andre Agassi – Autobiografie Andreho Agassiho je upřímnou výpovědí jednoho z nejlepších tenistů nedávné minulosti. Agassi se šokující otevřeností popisuje svůj tenisový

i soukromý život, a to od raného dětství, kdy ho – stejně jako předtím jeho sourozence – přivede tyranský otec k tenisu a nutí dennodenně trénovat. Z Andreho vyroste zázračné tenisové dítě, k tomuto sportu však cítí hlubokou nenávisť. Kniha představuje pronikavou sondu do duše i mysli mladého muže, kterému nebylo dopřáno normální dětství a musel se vyrovnávat s dominantním otcem i sám se sebou a posléze vzdorovat slávě, ztrátě soukromí, zájmu médií, která ho oslavovala i odsuzovala. V tomto nekonečném boji hledá smysl svého života a často uvažuje o konci kariéry.

17. *Smrt je mým řemeslem, Robert Merle* – Román Smrt je mým řemeslem je psychologickou studií „vzorného nacisty“ Langa, inspirovanou skutečnou postavou válečného zločince Rudolfa Hösse. V horizontu let 1913 až 1945 zachycuje takřka deníkovou formou proměnu „obyčejného“ člověka ve zvráceného jedince, zřůdu odpovědnou za vraždění v koncentračním táboře Osvětim. Krize poválečného Německa dvacátých let minulého století, růst nacismu a fašismu, mravní krach velké části národa – to vše vytváří horizont děsivého příběhu o ztrátě smyslu pro nejzákladnější lidské hodnoty. Cyničnost a nedostatek rozlišovacích schopností, které tento úpadek doprovázejí, nejlépe ilustruje scéna z knihy, kdy je Lang postaven ve Varšavě před soud. Na obvinění, že zabil tři a půl miliónu osob, požádá o slovo a odpoví, jako by nechápal pravý význam svých slov: „Promiňte, zabil jsem jich jenom dva a půl miliónu.“

18. *To nemyslíte vážně, pane Feynmane!, Richard Feynman* – Sbíрка humorných historek z Feynmanova života, ilustrující jeho chuť poznávat zákonitosti světa kolem nás.

19. *Maus, Art Spiegelman* – K 25. výročí prvního vydání slavného komiksu Arta Spiegelmana Maus vychází první souborné vydání obou dvou dílů knihy v jednom vázaném svazku. Maus je děsivým – a současně hodnotně umělecky ztvárněným – zobrazením holocaustu, které oslovilo milióny čtenářů po celém světě. Místo lidí vystupují v příběhu myši a jiná zvířata – odtud název knihy. Maus je jedním z vrcholných děl moderní světové literatury, která se snaží přispět k tomu, aby lidé nezapomněli na to, co znamenal nacismus.

20. *Maus I: Otcova krvavá pout' dějinami, Art Spiegelman* – Maus je příběh Vladka Spiegelmana, Žida, který přežil holocaust, a jeho syna, kreslíře, který se snaží vyrovnat s otcem, jeho hrozivým příběhem i dějinami jako takovými. Kniha spojuje dva příběhy: jeden se odehrává v Polsku, druhý v Rego Parku v New Yorku. V prvním Spiegelmanův otec vypráví o tom, jak se svou ženou přežili Hitlerovu vládu v Evropě. Je to příběh plný smrti, neuvěřitelných úniků, vězeňské krutosti i lidské zrady. V druhém příběhu sledujeme autorův mučivý vztah k stárnoucímu otci. Občas se navštěvují, vedou malicherné hádky a v pozadí všeho jsou dějiny, příliš kruté na to, aby je bylo možno utišit. Oba příběhy se tak před námi spojují v příběh jediný - příběh rodičů a dětí. V prvním dílu sledujeme Spiegelmanovy rodiče až do bran Osvětimi.

Narození v únoru

Jaroslav Havlíček (3. únor 1896 – 7. duben 1943) byl český spisovatel. Řadí se mezi nejvýznamnější

představitele domácí psychologické prózy. Narodil se v Jilemnici v domě čp. 54. Jeho otcem byl učitel Josef Havlíček a jeho matka Julie byla dcera nadlesního z okolí Chlumce nad Cidlinou. Jaroslav Havlíček vystudoval reálku v Jičíně (maturoval 1913). Poté (1914) absolvoval abiturientský kurs obchodní akademie v Chrudimi a začal studovat na ČVUT v Praze. Roku 1915 byl jako jednoroční dobrovolník odveden do první světové války, zúčastnil se bojů v Rusku, v Itálii a v roce 1919 na Slovensku. V roce 1919 obnovil vysokoškolská studia a začal v rámci praxe pracovat jako úředník v Živnostenské bance v Praze, kde již zůstal, zatímco studii zanechal. V roce 1921 se oženil s Marií Krausovou. Jeho synem byl surrealista a básník Zbyněk Havlíček a jeho synovcem básník Karel Šebek. Zemřel z fyzického vyčerpání v důsledku zánětu mozkových blan. Napsal několik románů, jejichž děj je zasazen do maloměsta na přelomu 19. a 20. stol. Popisuje tragické lidské osudy, degeneraci – téměř naturalisticky, až

chladnokrevně, duševní stavu často velmi narušených lidí a extrémní situace. Byl skvělým vypravěčem. Některé jeho postavy vykazují velkou mravní a duševní sílu.

v naší knihovně: *Helimadoc, Hodinky pana Balabána, Máňa, Petrolejové lampy, Prodavač času, Ta třetí, Vlčí kůže*

Josef Kajetán Tyl (4. únor 1808 – 11. červenec 1856) byl český dramatik, režisér, herec, překladatel,

divadelní kritik, spisovatel a novinář. Jeho otec František, který byl v úředních záznamech psán též jako Till, Tille, Tylli nebo Týl, byl hudebníkem u 28. pěšího pluku, matka Barbora byla dcerou mlynáře Ignáce Králíka. Otec odešel od vojska v roce 1809 a pracoval jako krejčař. Rodné jméno Josef Kajetán Till změnil na „Týl“ roku 1825 a na „Tyl“ až roku 1838. Od roku 1822 studoval staroměstské Akademické gymnázium v Praze, roku 1827 odešel pokračovat na gymnázium do Hradce Králové, kde se seznámil s Václavem Klimentem Klicperou. Po ukončení gymnázia (1828) začal studovat Filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Studium nedokončil. Stal se členem Hilmerovy kočovné společnosti, kde se blíže seznámil s Magdalenou Forchheimovou, herečkou a operní zpěvačkou. Po dvou letech působení u této společnosti se vrátil do Prahy. V Praze získal místo účetního ve vojenské kanceláři 28. pěšího pluku, kde pracoval až do roku 1842. Ve volném čase se

dále věnoval divadlu a novinářině. Od roku 1833 prakticky vedl redakci časopisu Jindy a nyní, tento časopis se po roce 1834 změnil na Květy české a až roku 1835 se název zřejmě na podnět Františka Palackého, zjednodušil na Květy. Redigoval jej do roku 1836 a v letech 1840-1845. Dále vydával časopis Vlastimil (1840-1842), v letech 1846-1849 redigoval Pražského Posla. V roce 1833 spolu s dalšími založil Kajetánské divadlo. Bylo zaměřeno na vzdělanější vrstvy a během své čtyřleté existence se zde konalo 25 představení především domácích dramatiků. Od roku 1842 působil jako režisér a dramaturg. Dne 21. prosince 1834 byla uvedena na scéně Stavovského divadla jeho divadelní hra Fidlovačka, kde byla poprvé

zpívána píseň Kde domov můj. V roce 1835 dal dohromady ochotnickou společnost, která hrála české hry ve Stavovském divadle. Roku 1846 odešel do Stavovského divadla, kde působil jako dramatik. Ředitelem Hofmanem byl pověřen řízením českých představení (do roku 1851). V této době se dostal na vrchol kariéry, byly vydány všechny jeho spisy, obdržel cenu Matice české a zlatý prsten za literaturu, byl nazýván miláčkem českého národa. Působil také jako organizátor českého kulturního života (organizoval plesy atp.). Aby uživil početnou rodinu, snažil se úřadům zavděčit oslavnými texty na mocnáře – v roce 1853 například napsal oslavné díkuvzdání za nezdařený atentát na Františka Josefa I. (atentát z 18. února 1853). Nic mu to však nepomohlo a dluhy nadále narůstaly. Udělal si spoustu nepřátel a byl propuštěn z divadla. Poté odešel k Zöllnerově kočovné společnosti vedené Filipem Zöllnerem, těžce onemocněl a nakonec zemřel v Plzni v bídě. Cílem jeho tvorby bylo vytvořit české drama. Nejprve hry pouze překládal, ale pak je začal i psát. Tylova dramata byla dávana za příklad pro svou lidovost, realismus a společenskou angažovanost. V roce 1839 se oženil s Magdalenou Forchheimovou, se kterou čekal dítě. Dítě se ale narodilo mrtvé a Magdalena již po tomto těžkém porodu další děti mít nemohla. Záhy navázal intimní poměr s Magdaleninou mladší sestrou Annou Forchheimovou-Rajskou (1824-1903). Tak vznikl manželský trojúhelník se dvěma sestrami. Se svou milenkou Annou nakonec zplodil osm dětí (jedno zemřelo předčasně), které vychovávala manželka Magdalena. Josef Kajetán vystupoval také jako divadelní kritik, ve třicátých letech negativně hodnotil kvalitu inscenací uváděných ve Stavovském divadle. Nelíbil se mu výběr jednotlivých her, který podléhal komerčním cílům. Odsuzoval také nízkou estetickou hodnotu hraných kusů. Tyl postrádal v českém divadle původní hry psané v českém jazyce. Kritizoval, že se na programech vyskytují zejména překlady cizojazyčných děl. Sám však také hojně překládal z němčiny do češtiny. Během svého života přeložil nebo adaptoval přes 50 her.

Socha Josefa Kajetána Tyla v Plzni.

v naší knihovně: *Don Juan a jiné povídky, Dramatické báchorky, Jan Hus, Strakonický dudák, aneb, Hody divokých žen*

Božena Němcová, rodným jménem Barbora Novotná, později Barbora Panklová (4. únor 1820 – 21. leden

1862) byla česká spisovatelka národního obrození. Někdy bývá řazena k pozdnímu romantismu nebo ranému realismu, většinou je však umisťována na rozhraní těchto dvou směrů, případně je označována za autorku, která se těmito zařazením vymyká. Lze též uvažovat o souvislostech se sentimentální estetikou biedermeieru. K jejím čtenářím nejoblíbenějším a nejčtenějším dílům patří prózy *Babička* (1855) a *Divá Bára* (1856) i její pohádky. Vzdělání, zejména německé, získala v letech 1830-1833 ve Chvalkovicích, svůj český pravopis zdokonalovala až v dospělosti, během prvního pobytu v Praze. Je spojována s emancipačními snahami ženskými i národními. Svým působením si vydobyla pozici české národní patronky a pomyslné strážkyně národní identity. Kromě literárního díla Boženy Němcové je předmětem zájmu také její soukromí, zejména nešťastné manželství a vztahy s muži, ale také bída, politická perzekuce a zdravotní obtíže, jež vedly k její předčasné smrti.

Objevily se rovněž hypotézy o nemanželském původu spisovatelky z milostného vztahu šlechtických rodičů.

Přesné datum a místo narození Boženy Němcové není známo. Existuje o nich několik teorií. Někteří historici a badatelé vycházejí z údajů v matrice města Vídně, podle kterých se 4. února 1820 na předměstí Alservorstadt narodila Barbara Nowotny. Zprvu byla zanesena jako nemanželské dítě Terezie Novotné (Theresia Nowotny), žijící v letech 1797-1863. V osobní korespondenci Boženy Němcové je 4. únor několikrát zmíněn jako den jejich narozenin. Příjmení Panklová (nebo německy Pankl) získala Barbora po svatbě jejího oficiálního otce, kočího Johanna Pankla (1794-1850), s Terezií Novotnou. Tato svatba se konala 7. srpna 1820 v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Malé Skalici, v současnosti části města Česká Skalice. Johann Pankl byl původem Rakušan z obce Gainfarn v Dolních Rakousích. Po svatbě legitimizoval Barboru jako manželské dítě. Pozoruhodné je, že existuje druhopis vídeňského matričního listu, ve kterém je Johann Pankl již uveden jako otec Barbory. To, že Barbora Panklová byla vlastním dítětem Johanna Pankla a Terezie Novotné, se domnívá badatel Jan Škoda – s tím, že se sňatkem musel Pankl čekat, až mu bude 26 let. Druhou teorií, podporovanou například historikem Jaroslavem Šulou, je však, že se Božena Němcová narodila 2. května 1818 ve Slezsku. Hlavním podkladem této teorie jsou záznamy ze školní matriky v České Skalici. Barbora navštěvovala tuto školu v letech 1824-1830, což činí rok narození 1820

Památník v Domažlicích, upozorňující na pobyt Němcové.

nepřavděpodobným. Záznam o narození z Vídně z roku 1820 podle této teorie patří jinému nemanželskému dítěti Terezie Novotné. Existují ovšem také spekulace o původu Boženy Němcové jako nemanželské dcery aristokratických rodičů. Ještě před svou svatbou se Pankl a Novotná s dcerou Barborou přestěhovali do Ratibořic na panství vévodkyně Kateřiny Zaháňské, kde pak otec pracoval jako štolba, matka získala zaměstnání pradelny. Tam se za nimi později na čas přistěhovala i její tehdy 55letá matka a babička Barbory – Marie Magdalena Novotná, rozená Čudová (nar. 1770 v Dobrušce-Křovicích, zemřela v roce 1841 ve Vídni). Babička malou

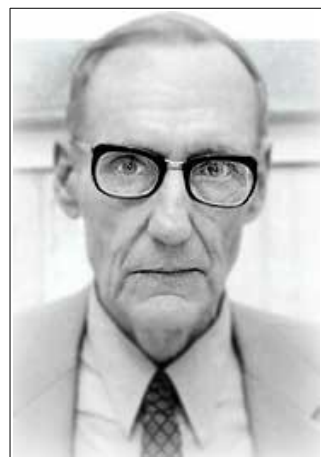
Barunku velmi ovlivnila; v dospělosti si ji Božena Němcová velmi zidealizovala.

Jak již bylo uvedeno, navštěvovala Barbora Panklová v letech 1824-1830 školu v České Skalici. Poté byla dána „na vychování“ do Chvalkovic do rodiny tamějšího správce panství Augustina Hocha, aby se dále učila němčině a „panským mravům“. Zde strávila tři roky, než se opět vrátila do Ratibořic. Již v roce 1837 jí rodiče našli ženicha Josefa Němce, podstatně staršího než ona sama. Svatba se uskutečnila 12. září 1837

v kostele Nanebevzetí Panny Marie v České Skalici. Josef Němec, jemuž porodila tři syny a dceru, pracoval jako respicient finanční stráže. Němec byl český vlastenec a publikoval pod pseudonymem Bořivoj N. Bydžovský. Jeho nadřazení s ostražitostí sledovali jeho projevy češství a někdy malou služební horlivost. V souvislosti s tím byl často služebně překládán a s ním se musela stěhovat i jeho rodina. V roce 1840 se celá rodina přestěhovala do Polné, 14 km severovýchodně od Jihlavy, kde byl Němec jmenován respicientem finanční expozitury. Rodina se mužovým prostřednictvím sblížila s místními obrozenci, v čele s hostinským a starostou města Antonínem Pittnerem. Navštěvovali ochotnické divadlo, četli české noviny Květy a Českou včelu. Podle dopisu, který Božena Němcová napsala Ludvíku rytíři z Rittersberka, v Polné poprvé dostala do ruky české knihy. V polovině roku 1842 se přestěhovali do Prahy, kam byl Josef Němec přeložen a povýšen do vyšší funkce. V Praze začala Božena Němcová psát česky. Její první báseň, Ženám českým, byla na přímělu Nebeského otištěna 5. dubna 1843 v Květech. Roku 1843 se s manželem odstěhovali do Domažlic, kde Němcová působila jako prakticky první národní buditel. Na fasádě domu na náměstí Míru č. 120 je pamětní deska s textem „Zde žila Božena Němcová, první spisovatelka česká, o Domažlicko nad jiné zasloužila. Sestry sestře. 1895“. Roku 1847 se Němcovi z Domažlic odstěhovali. Roku 1848 byl Josef Němec obviněn ze spiknutí proti státu, došlo k nucenému stěhování z místa na místo a počátkem roku 1850 byl na vlastní žádost přeložen do Uher. Němcová se společně se čtyřmi dětmi přestěhovala do Prahy, kde okamžitě navázala styky s literárně činnými vlastenci. Roku 1853 byl Josef Němec odvolán ze své funkce; nejprve mu byl plat snížen na polovinu, později byl zastaven úplně. Josef Němec se ocitl bez práce, a jeho žena proto byla nucena hledat pomoc u známých v Praze, avšak často neúspěšně. Právě v této době (po smrti syna Hynka) napsala povídku Babička. V této době se sblížila s májovci. Jinak se ale stáhla do ústraní, objevila se pouze na pohřbu Karla Havlíčka Borovského roku 1856. Seznámila se se sestrami Rottovými, spisovatelkami Karolinou Světlou a Sofií Podlipskou. V roce 1856 obdržel Němec místo účetního oficiála ve Villachu v Korutanech. Když po čase požádal o povýšení, byl odmítnut a navíc obviněn ze zpronevěry. Nakonec byl penzionován a vrátil se do Prahy, kde ho čekal ostrý spor s manželkou. Příčinou se tentokrát stala budoucnost dětí, na kterou měli manželé rozdílné názory. Němec po těchto rozporech sepsal koncept žádosti o rozvod. Božena Němcová prožila mnoho let svého života, zvláště na jeho sklonku, v ponižující chudobě, často i v hladu. Mnohokrát musela žádat známé o výpomoc nebo žila na dluh. Manželovy příjmy byly nedostatečné, v době jeho pobytu v Uhrách zasílány nepravidelně. Němcová se též marně snažila získat zaměstnání, vhodné pro její společenské postavení manželky státního úředníka (společnice apod.). Příležitostné příjmy měla z literární činnosti. Smutný je její povzdech: „Těžko povznést ducha, když starost o chléb vezdejší jej tíží.“ Korespondence ukazuje, že byla nucena opakovaně žádat o pomoc v českých vlasteneckých kruzích. Neúčinnost této pomoci, jelikož Němcová nedovedla s penězi hospodařit, kontrastuje s velkolepým pohřbem, který jí vlastenci uspořádali, a s posmrtnou slávou, které se jí dostalo. Pohřbena je na Vyšehradě.

v naší knihovně: *Babička, Báchorky, Bylo nebylo, Čtyry doby, Divá Bára a jiné prózy, Listy, Mahulena, krásná panna, Národní báchorky a pověsti, Neohrožený Mikeš, Pohádky Boženy Němcové, Pohorská vesnice, Povídky, Princezna se zlatou hvězdou na čele, Velká kniha pohádek*

William Seward Burroughs (5. únor 1914 – 2. srpen 1997), obecně známý jako William S. Burroughs, člen American Academy of Arts and Letters a Commandeur de l'Ordre des Arts et des Lettres ve Francii, byl kultovní americký romanopisec, esejista, sociální kritik a malíř. Byl duchovním otcem beat generation, zakladatelem kyberpunku, původcem pojmu heavy metal, vášnivým literárním experimentátorem a zatím posledním spisovatelem amerických dějin, jehož dílu hrozil zákaz další publikace. Až do své smrti byl klientem tzv. substituční metadonové léčby. Dlouholetá opiátová závislost se projevila na jeho částečně autobiografickém díle. Jeho nejvýznamnějším překladatelem do češtiny je Josef Rautolf.

Burroughs se narodil 5. února 1914 jako mladší syn v dobře situované rodině v St. Louis, Missouri. Jeho dědeček, William Seward Burroughs I., založil Burroughs Adding Machine Co., později Burroughs Corporation, firmu držící patent na mechanickou pokladnu, postaru krámskou kasu. Jeho matka Laura Hammon Lee byla dcerou ministra pocházejícího z rodiny generála Roberta E. Lee, vedoucího jižanská vojska ve válce Severu proti Jihu. Otec Mortimer Perry Burroughs vedl starožitnictví – nejprve v St. Louis a poté v Palm Beach na Floridě. Jako dítě trpěl úzkostnými stavy

a halucinacemi. Navštěvoval základní John Burroughs School v St. Louis. Jeho první esej byl publikován v John Burroughs Review v roce 1929. Sám však jako své první dílo udával ztracenou povídku Biografie vlka. Na přání rodičů pokračoval studiem na internátní The Los Alamos Ranch School v Novém Mexiku. Vojenský režim školy byl pro něj noční můrou. Jediné, co jej na škole bavilo, byl střelecký výcvik. Zde prožil svou první nenaplněnou lásku k chlapci. Matka nakonec vyslyšela jeho úpěnlivé prosby a ze školy jej vzala (podle jiných verzí byl z různě lícených důvodů vyloučen). Tehdy se jí podle vlastních slov svěřil se svou homosexualitou a matka tuto informaci přijala bez problémů. Střední vzdělání ukončil na Taylor School v St. Louis v roce 1932. Harvardské období přivedlo Burroughse do newyorské gay subkultury, kterou ale po celý život pohrdal („Z místnosti plné uječených buzíků na něj padala hrůza,“ napsal v autobiografické novele Teplouš). Graduoval v roce 1936 v oboru anglická literatura a lingvistika. Byl vynikajícím znalcem Shakespeara, ze kterého byl schopen citovat nekonečné pasáže z paměti. Jeho rodiče mu přičklí výnos z majetků Cobbleston Gardens, což byla v té době nemalá suma, která mu umožnila žít nezávisle a potloukat se na hranici polosvěta, který ho po celý život fascinoval.

v naší knihovně: *Kočka v nás, Nahý oběd / Nova Express*

Jan Werich plným jménem Jan Křtitel František Werich (6. únor 1905 – 31. říjen 1980) byl český filmový a divadelní herec, dramatik a filmový scenárista, v autorské trojici s Jiřím Voskovcem a Jaroslavem Ježkem představitel meziválečné divadelní avantgardy a posléze i poválečné české divadelní kultury, spisovatel. Proslavil se mezi válkami jako jedna z klíčových osobností avantgardního Osvobozeného divadla. Druhou světovou válku jako antifašista strávil v emigraci. Po válce se vrátil do Československa, kde nakonec získal titul národní umělec.

Jan Werich byl jediný syn Vratislava Wericha, úředníka První české vzájemné pojišťovny a jeho manželky Gabriely rozené Choděrové. Za kmotry mu byli Regina Benešová-Werichová a František Choděra. Rodiče se brzy rozvedli a Jan připadl do péče otci. V roce 1929 se Jan Werich oženil se švadlenou a návrhářkou divadelních kostýmů Zdeňkou roz. Houskovou. Jejich jediná dcera Jana Werichová byla herečka a překladatelka. Z nemanželského vztahu s neznámou údajně českou umělkyní vzešel syn Jiří Petrášek, český ekonom,

vysokoškolský pedagog, spisovatel, příležitostný herec, dabér a moderátor. Jan Werich studoval Masarykovo gymnázium v Křemencově ulici v Praze, kde se také seznámil se svým pozdějším divadelním partnerem Jiřím Voskovcem. V roce 1926 vytvořili s Jiřím Voskovcem dvojici. Nejprve spolupracovali v redakci časopisu Přerod a brzy na to začala i jejich divadelní spolupráce v Osvobozeném divadle. Ta vyústila do jejich první hry Vest pocket revue – názvem mysleli malou revui do kapsičky u vesty. V letech 1927-1938 jejich divadelní spolupráce pokračovala, do roku 1935 působili v Osvobozeném divadle, v letech 1935-1937 působili pod hlavičkou tzv. Spoutaného divadla, kde uvedli jednu ze svých nejdůležitějších her Balada z hadrů. V roce 1937 se vrátili k Osvobozenému divadlu, které bylo o rok později uzavřeno a Werich, Voskovec a jejich dlouholetý hudební autor Jaroslav Ježek byli nuceni opustit Československo. Druhou světovou válku strávili spolu v USA, kde se živili jako herci; především mezi tamní českou komunitou. Proslavili se též svými protinacistickými pořady pro rozhlasovou stanici Hlas Ameriky vysílanými česky do Evropy. V roce 1945 se Jan Werich vrátil zpět do osvobozeného Československa. Jiří Voskovec se navrátil až 1. 9. 1946. Spolu s Jiřím Voskovcem na krátký čas otevřeli Divadlo V+W, ale vzhledem k politické situaci už nebylo možné dělat politickou satiru. V roce 1948 Werichův partner Jiří Voskovec emigroval do Francie (a v roce 1950 do USA). Po roce 1948 Jan Werich působil v řadě pražských divadel. V letech 1956-1961 byl ředitelem Divadla ABC. Jan Werich založil Divadlo Voskovce a Wericha, kde se jeho novým partnerem stal Miroslav Horníček. Z jejich divadelní tvorby této doby se staly nejznámější tzv. forbíny, tj. předscény. Ke konci 50. let podnikl Werich několik individuálních cest do Itálie; jednu z nich i s dcerou Janou. Své zážitky popsal v knize Italské prázdniny. Roku 1963 mu byl udělen titul národní umělec. V období normalizace nesměl vystupovat v rozhlase ani televizi, měl zákaz veřejně mluvit. Právě v roce 1968 se podepsal také pod Manifest dvou tisíc slov. V roce 1977 vyšel paradoxně k tomu v Rudém právu seznam signatářů Anticharty s Werichovým jménem. Televize vysílala dlouhé záběry Wericha sedícího mezi ostatními shromážděnými umělci poslouchajícími projevy J. Švorcové a dalších tehdy komunisticky angažovaných umělců. Zastánci Jana Wericha tvrdí, že žádal komunistické úřady o vyškrtnutí svého jména ze seznamu signatářů, protože podepsal pouze

prezenční listinu. Nebylo mu však vyhověno a jeho protesty nebyly zveřejněny. Jiří Suchý po letech tvrdí, že Werich šel na shromáždění z obavy, že by jinak nemohl vycestovat na plánovanou cestu za Jiřím Voskovcem do USA; tušil, že Voskovce uvidí naposledy. V letech 1945-1980 bydlel na pražské Kampě ve stejném domě jako básník Vladimír Holan, označovaném jako dům Dobrovského nebo častěji Werichova vila. Je pochován na Olšanských hřbitovech. Při příležitosti stého výročí jeho narození vydala Česká národní banka pamětní stříbrnou minci v nominální hodnotě 200 Kč. Jan Werich ve svých hrách a především vyprávěních proslul mnoha převážně politickými narážkami.

v naší knihovně: *Deoduši, Fimfárum, Hry, Italské prázdniny, Jan Werich vzpomíná – vlastně Potlach, Když už člověk jednou je, Lincoln 1933, Listování, Úsměv klauna, Všechno je jinak*

Charles John Huffam Dickens (7. únor 1812 – 9. červen 1870) byl britský spisovatel. Je považován za jednoho z největších romanopisců 19. století.

V dětství žil v bídě, jeho otec byl úředník, který se po přestěhování rodiny do Londýna dokonce ocitl ve vězení pro dlužníky. Dickens si musel sám vydělávat na živobytí. Jako desetiletý chlapec pracoval v továrně na leštidla na boty. Později, když zvládl těsnopis, pracoval jako písař. Od svých dvaceti let působil v listu *Morning Chronicle*. Svou literární dráhu zahájil roku 1833 drobnými časopiseckými črtami a povídkami, vydávanými pod pseudonymem *Boz*, v nichž zachycoval londýnské prostředí a postavy i z nižších společenských vrstev. Tyto jeho práce plné humoru a vtípu si čtenáři oblíbili natolik, že se rozhodl pustit se do větších prací. Když roku 1836 své črty vydal knižně, dostal od nakladatele objednávku na *Kroniku Pickwickova klubu*. Bylo to jeho první rozsáhlé dílo a proslavilo jej. V témže roce se Dickens oženil s Catherine Hogarthovou, dcerou svého přítele George Hogartha, se kterou měl deset dětí. Z nuzných poměrů se

Dickens díky své houževnatosti a vytrvalosti vypracoval na skutečnou hvězdu literárního nebe. Byl slavný nejen v Evropě, ale i v USA, které navštívil roku 1842 a podruhé roku 1867. V Anglii i v USA pořádal turné, na kterých předčítal svá díla. Po návratu ze své druhé cesty do Ameriky se Dickens již necítil dobře. Ztrácel paměť a měl první příznaky mrtvice, na kterou roku 1870 zemřel. Je nejvýznamnějším a nejpopulárnějším představitelem viktoriánského románu a jedním z největších realistických autorů první poloviny 19. století. V mnohých svých knihách uplatnil zkušenosti ze svého dětství a jeho celoživotním tématem se tak stal tragický osud chudých dětí. Jeho romány mají promyšlenou stavbu a Dickens se v nich nevyhýbal ani policejním a kriminálním námětům. Byl mistrem dějových zápletek, výstižných osobních charakteristik a usiloval i o citovou působivost. Dickens se také živě zajímal o soudobou vědu a zejména pak o geologii a paleontologii.

v naší knihovně: *Americké poznámky, Barnabáš Rudge, David Copperfield, Kronika Pickwickova klubu, Nadějně vyhlídky, Oliver Twist, Ponurý dům, Starožitníkův krám, Strašidelný dům, Vánoční povídky, Zlé časy*

Thomas More v latinizované podobě Thomas Morus, počestně Tomáš More (7. únor 1478 – 6. červenec 1535), byl anglický právník, politik a spisovatel. V letech 1529-1532 zastával úřad lorda kancléře krále Jindřicha VIII., jehož byl blízkým spolupracovníkem a přítelem. Je považován za nejlepšího anglického právníka a jednoho z největších evropských vzdělců své doby. Po Jindřichově roztržce s katolickou církví se roku 1532 s králem rozešel a rezignoval na svůj úřad. Když později odmítl složit přísahu podle zákona o následnictví, byl nejprve uvězněn a posléze popraven. Katolická církev jej ctí jako svatého a mučedníka. Nejvýznamnějším Moreovým dílem je *Utopie* z roku 1516.

Byl synem soudce Jana, navštěvoval latinskou školu a ve svých dvanácti letech se stal pážetem. Dva roky studoval na oxfordské univerzitě latinu a řečtinu, poté studoval práva na *Lincoln's Inn*. Stal se úspěšným právníkem, roku 1504 pak členem Parlamentu. Toužil po mnišském životě a určitou dobu žil jako konvrš v londýnské kartouze. V šestadvaceti letech se oženil s Joanou Coltovou, z jejich manželství se narodily tři dcery (Markéta, Alžběta, Cecilie) a syn Jan. Po šesti letech šťastného manželství

však manželka umírá. Po čase se More oženil podruhé, a to s Alicí Middletonovou, která byla o sedm let starší, toto manželství zůstalo bezdětné. Roku 1504 se stal členem parlamentu. V roce 1517, v 39 letech, nastoupil plně do královských služeb a později se stal tajemníkem a osobním poradcem krále Jindřicha VIII. Roku 1521 se stal rytířem. Byl rozhodným protivníkem Martina Luthera a pomohl Jindřichovi VIII. sepsat spis Obrana sedmi svátostí, za nějž papež krále odměnil titulem defensor fidei (česky „obránce víry“) a který získal velký ohlas po celé Evropě. Kardinál Thomas Wolsey, arcibiskup z Yorku, nedokázal zajistit u papeže rozvod a anulaci manželství Jindřicha s Kateřinou Aragonskou a roku 1529 byl donucen odstoupit ze své funkce kancléře. Na jeho místo byl králem Jindřichem VIII. jmenován Thomas More. Thomas More se významně podílel na pronásledování protestantů a dalších reformátorů odchylovících se od závazné katolické doktríny. Pronásledovaní křesťané byli vězněni, mučeni a v případě, že odmítli odvolat, byli upalováni na hranici. Ve věcech vypořádání se s reformací stál nábožensky založený More na straně krále, nicméně nepodpořil jej v prosazování anulace sňatku přes odpor papeže Klementa VII., které bylo v rozporu s kanonickým právem. Král Jindřich reagoval na odmítnutí svého požadavku tím, že si nechal schválit zákon o svrchovanosti, kterým se sám dosadil do čela anglické církve, odtrhnuv ji od církve římskokatolické, čímž vznikla anglikánská církev. Duchovenstvu bylo nařízeno přísežně uznat světského panovníka hlavou církve. More s tímto požadavkem nesouhlasil a 16. května 1532 z úřadu kancléře odstoupil. Ačkoli svou rezignaci odůvodnil zdravotními problémy, přesto byla, jak králem, tak poddanými, pochopena jako výraz nesouhlasu se zákonem o svrchovanosti. Roku 1534 odsouhlasil Parlament Zákon o následnictví (Act of Succession), který uznal legitimitu všech potomků Jindřicha a Anny Boleynové a mimoto odmítal jakoukoli cizí autoritu, ať již prince, nebo potentu (tzn. i papeže). Když More odmítl proti svému svědomí složit přísahu podle tohoto zákona, byl zatčen a uvězněn v Toweru. V procesu, který rozhodně nelze považovat za řádný ani podle tehdejšího anglického práva, byl odsouzen k smrti pro zradu a 6. července 1535 na Tower Hill popraven. Jeho hlava byla vystavena celý měsíc na London Bridge a poté po úplatku Moreovy dcery Margaret Roperové odstraněna. Moreova poprava se setkala ve zbytku Evropy s obecným nesouhlasem jak u katolíků, tak u protestantů. V roce 1886 byl Thomas More papežem Lvem XIII. blahorečen a v roce 1935 Piem XI. svatořečen. Je považován za patrona politiků a právníků, katolická církev slaví jeho svátek 22. června. Jeho nejvýznamnějším dílem je Utopie (1516), první ze středověkých utopií, tedy děl odehrávajících se ve vysněné, ideální (neexistující) společnosti. Moreova Utopie (řecky Na místě, které neexistuje nebo Nikde) dala název utopii jakožto žánru.

Jindřich Šimon Baar (7. únor 1869 – 24. říjen 1925) byl český katolický kněz, básník a spisovatel,

představitel realismu, tzv. venkovské prózy a Katolické moderny. Jindřich Šimon se narodil v rodině George Baara (1829) a Anny Baarové-Schöppelové (1838) v Klenčí pod Čerchovem. Měl sestru Barbaru Bláhovou. Studoval gymnázium v Domažlicích (1880-1888), poté teologii v Praze. Roku 1892 byl vysvěcen na kněze. Pak působil na několika místech jako duchovní a v této funkci se zapojoval do snah o církevní reformu. Nejprve jako kaplan v Přimdě, Spáleném Poříčí, Stochově a Úněticích, poté v letech 1895-1897 a 1909-1919 jako farář v Ořechu a 1899-1909 v Klobukách. V letech 1918-1921 byl předsedou Jednoty katolického duchovenstva československého. Roku 1919 odešel do důchodu a žil ve své rodné obci. Pohřben je na hřbitově zvaném v rodném Klenčí pod Čerchovem. Jindřich Šimon Baar si nepřál, aby na náhrobku bylo uvedeno jeho jméno a proto je na něm pouze verš:
„Čtenáři!

Těž tvá cesta k hrobu běží, tož se netaž, kdo zde leží, které bylo naše jméno, jaká práce – žití, věno. I své kvítí i své hloží odnesli jsme na soud Boží, pokoj máme v tomto hrobě, Bůh ho jednou dej i Tobě. Pane, smiluj se nad námi!“

Po jeho smrti v Klenčí bylo zřízeno Muzeum Jindřicha Šimona Baara. Nedaleko Klenčí, v malé vsi Výhledy, mu byl zřízen památník se sochou v nadživotní velikosti. Na jeho zbudování se podílely okolní obce a některé další spolky, každý z nich je na památníku zmíněn.

v naší knihovně: *Babiččin kapsář a jiné povídky, Farská panička, Hanče, Hanýžka a Martínek, Holoubek, Chodské pohádky, Jan Cimbura, Lůsy, Mžikové obrázky, Na srdci přírody, Osmáčtyřicátníci, Paní komisarova, Poslední rodu Sedmerova, Skřivánek*

Sinclair Lewis (7. únor 1885 – 10. leden 1951) byl americký prozaik, nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1930.

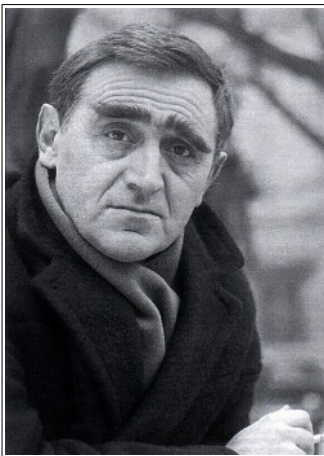
Harry Sinclair Lewis se narodil roku 1885 v Sauk Centre v Minnesotě jako třetí syn venkovského doktora. Jeho matka zemřela na tuberkulózu, když mu bylo šest let. Ve věku třinácti let utekl z domova, protože se chtěl stát bubeníkem ve španělsko-americké válce, ale jeho otec jej brzy našel v jednom železničním skladišti. Roku 1902 začal studovat na Oberlinově akademii v Ohiu a krátce poté na Yaleově univerzitě, kde začal přispívat do univerzitního časopisu Yale Literary Magazine. Již během studií cestoval (navštívil Anglii a Panamu) a dokonce pracoval jako zřízenec v utopické osadě amerického spisovatele Uptona Sinclaira. Po dokončení studia roku 1908 se živil jako žurnalista, cestoval po USA, psal nepřilíh hodnotné romantické příběhy (např. o rytířích). Jeho první publikovanou knihou byl chlapecký dobrodružný příběh *Výlet a letadlo* z roku 1912, který vydal pod pseudonymem Tom Graham.

Nakonec se usídlil v New Yorku, roku 1912 se oženil s redaktorkou Grace Livingston Heggerovou a roku 1917 se jim narodil syn Wells (manželství však skončilo roku 1925 rozvodem). Podruhé se oženil v roce 1928 s americkou novinářkou Dorothy Thompsonovou. Měli spolu syna Michaela. Manželé se rozvedli v roce 1942.

Do roku 1920 vydal Lewis pět humorných a mírně satirických románů napsaných pod vlivem H. G. Wellse, které líčí příběhy drobných lidí. Jako jízlivý satirik, kritizující neřesti střední vrstev, vynikl až v románech *Hlavní třída* (1920) a *Babbitt* (1922), které vzbudily zaslouženou senzaci. Poté následovaly romány *Arrowsmith* (1925) z lékařského prostředí (obdržel za něj Pulitzerovu cenu, kterou odmítl) a *Elmer Gantry* (1927), ve kterém se vysmál klerikálnímu pokrytectví. Díla *Muž, který znal prezidenta* (1929) a *Továrník Dodsworth* (1929) se již vyznačují humornějším pohledem na svět a dokonce i zobrazením kladných středostavovských typů. Roku 1930 mu byla, jako prvnímu americkému spisovateli, udělena Nobelova cena za literaturu. Sinclair Lewis napsal celkem dvacet dva románů, pozdější díla jsou však již méně výrazná. Výjimku tvoří *Anna Vickersová* (1933) o průbojně feministce, *U nás se to stát nemůže* (1935), varující před růstem fašismu a *Krev královská* (1947), kritizující rasistický útisk černochoů. Zemřel počátkem roku 1951 v Římě na srdeční chorobu.

v naší knihovně: *Anna Vickersová, Arrowsmith, Babbitt, Bethel Merridayová, Elmer Gantry, Hlavní třída*

Jan Skácel (7. únor 1922 – 7. listopad 1989) byl moravský básník, prozaik a autor poezie pro děti. Za války byl totálně nasazen, po vystudování filozofie pracoval v médiích, po roce 1969 však nesměl publikovat a přešel k samizdatu a exilové literatuře. Od roku 1981 opět omezeně publikoval, sametové revoluce se však nedožil. V jeho díle se promítal silný vztah k Moravě a témata dotýkající se morálky. Oceňován byl na sklonku života v zahraničí a po smrti také doma.

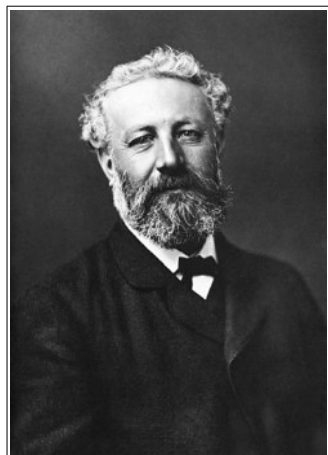

Studoval nejprve gymnázium v Břeclavi, odkud přešel do Brna, kde roku 1941 odmaturoval. Po maturitě pracoval jako uvaděč v kině, ale ještě téhož roku byl vydán výnos o totálním nasazení jeho ročníku, v jehož důsledku musel odejít pracovat na říšské stavby v Rakousku. Po druhé světové válce vystudoval filozofii na Masarykově univerzitě. Od roku 1948 pracoval jako kulturní referent deníku *Rovnost*, odkud v roce 1954 přešel do literární redakce brněnského rozhlasu. Tam zůstal až do roku 1963, kdy se stal šéfredaktorem kulturní revue *Host do domu* a *ROK* (Revue otevřené kultury).

V roce 1969 byl *Host do domu* zakázán a Skácel jako jeho šéfredaktor nesměl publikovat. V této době publikoval v samizdatu a v exilové literatuře. Od roku 1981 směla Skácelova díla znovu vycházet, ale pouze v brněnském vydavatelství Blok. Vyšly jeho sbírky *Dávné proso*, *Naděje s bukovými křídly*, *Odlévání do ztraceného vosku* a *Kdo pije potmě víno*. V 80. letech mimo jiné spolupracoval i s divadlem. V roce 1989 zemřel na rozedmu plic a posmrtně vyšla jeho sbírka *A znovu láska* a kniha kurzívek *Třináctý černý kůň*.

v naší knihovně: *Noc s Věstonickou venuší, Proč ten ptáček z větve nespadne, Smuténka*

Jules Verne [žül vern] (8. únor 1828 – 24. březen 1905) byl francouzský spisovatel dobrodružné literatury.

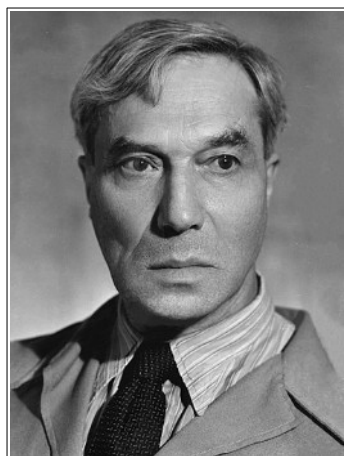
Je považován za jednoho ze zakladatelů žánru vědeckofantastické literatury. Jeho knihy jsou dodnes oblíbeny hlavně mezi mládeží. Je po něm pojmenován kráter Jules Verne na odvrácené straně Měsíce.

Jules Gabriel Verne se narodil na ostrůvku Île Feydeau ve městě Nantes jako první z pěti dětí pařížského právníka Pierra Vernea a Sophie Allote de la Fuje, která pocházela z nantské rodiny námořníků. Byl velmi nadaným žákem – obdržel několik ocenění, např. za zeměpis, latinu či řečtinu. Roku 1847 odjel Jules na žádost otce do Paříže studovat práva. Zamíloval se do Rose Herminie Arnaud Grossetière a začal skládat první básně, ve kterých ji opěvoval. Idylka měla bohužel krátké trvání – rodiče Herminie těžce snášeli, že o ni má zájem mladý student bez jisté budoucnosti. Zaslíbili ji jinému, za kterého se provdala. Jules si svůj vztek vybíjel psaním. Tento sňatek se odrazil v celé řadě jeho pozdějších literárních postav – dívek, které byly provdány proti své vůli.

Spisovatel Jules Verne projevoval ve svých dílech určitou zášť vůči rodnému kraji a tamním lidem. Roku 1848 se definitivně usadil v Paříži. Do Paříže přijel Verne v době vrcholící únorové revoluce 1848, kdy se v ulicích stavěly barikády. Své dojmy popisoval v dopisech domů. Jeho strýc Châteaubourg jej brzo uvedl do literárních salónů, které pak s gustem navštěvoval. Nadchnul se pro divadlo a pustil se do psaní her, které ale zůstaly z větší části nevydané až do roku 2005. Byl také povolán do zbraně, což nesl velmi nelibě a projevil tak svůj antimilitaristický postoj. Od této doby se také datovalo Verneovo špatné zdraví – časté hladovění mu působilo problémy se zažíváním a žaludkem. Dále byl postižen parálýzou obličejových nervů, která se mu za život vrátila celkem čtyřikrát, údajně zapříčiněná zánětem středního ucha. I přes své zdravotní obtíže složil Jules Verne právnické zkoušky a mohl tak začít pracovat jako advokát. Spolu s přáteli začal organizovat pravidelné večere nazvané „Jedenáct bez ženy“. Od té doby, co Verne založil tuto skupinu, se všichni jeho přátelé oženili. Tak se i on začal poohlížet po vhodné partnerce. Na jedné ze svateb, kterých se zúčastnil, se seznámil se sestrou nevěsty, 26letou vdovou Honorii Morelovou, matkou dvou dcer. Roku 1857 se s ní oženil. Měli pak spolu syna Michela, který po jeho smrti dopsal některá jeho nedokončená díla. Jelikož si byl vědom toho, že psaní jej natrvalo neuživí, rozhodl se Verne investovat na burze a obchodovat s akcemi. Půjčku do začátku mu poskytl otec. Pokud nebyl zrovna na burze, zavíral se do pracovny a usilovně psal. Jules Verne hodně cestoval a některé zážitky z těchto cest zapracoval i do svých románů. Je považován za jednoho ze zakladatelů žánru vědeckofantastické literatury (science-fiction).

v naší knihovně: 20 000 mil pod mořem, Archipel v plamenech, Bratři Kipové, Cesta do středu Země, Cesta kolem světa za osmdesát dní, Claudius Bombarnak, Děti kapitána Granta, Do středu země, Honba za meteorem, Lodivod dunajský, Malý Dobráček, Matyáš Sándorf, Ocelové město, Patnáctiletý kapitán, Pět neděl v balonu, Plovoucí město, Plující ostrov, Podivuhodná dobrodružství výpravy Barsacovy, Tajemný hrad v Karpatech, Tajemství Wilhelma Storitze, Tajuplný ostrov, Věčný Adam, Ze Země na Měsíc, Zemí šelem, Zlatá sopka, Zmatek nad zmatek, aneb, Bez hlavy a paty

Boris Leonidovič Pasternak (Борис Леонидович Пастернак) (10. únor 1890 – 30. květen 1960) byl ruský básník a spisovatel, nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1958.

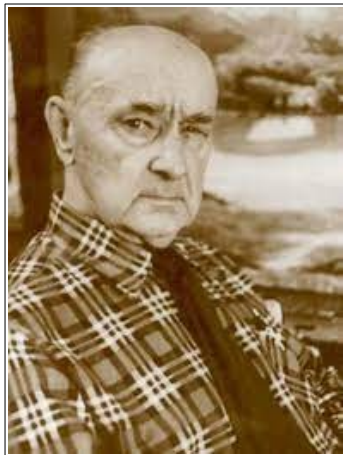
Narodil se v umělecké rodině židovského původu. Jeho matka Rosalia Isidorovna Pasternaková (rozená Kaufmanová) byla klavíristka a otec Leonid Osipovič Pasternak akademický umělec na Petěrburské akademii umění. Boris Pasternak měl dvě sestry a bratra. Častými hosty Pasternakových rodičů byli různí ruští umělci, mezi ty nejznámější patřil například Lev Nikolajevič Tolstoj. Roku 1908 dokončil gymnázium a pokračoval ve studiu práv na Moskevské univerzitě, roku 1912 studoval krátce i v Marburgu v Německu. Po návratu do Ruska založil společně s přáteli nakladatelství Lyrika, v němž také vydal několik svých básní. Pasternak byl jedním ze zakládajících členů futuristické skupiny Centrifuga. Vliv na jeho tvorbu mělo především dobré rodinné zázemí a možnost setkávat se s významnými osobnostmi. Za román Doktor Živago, který psal mezi lety 1945-1955, byl vyloučen ze svazu

spisovatelů, hrozilo mu odebrání sovětského občanství a vyhnání na Sibiř. Na jeho obranu vystoupila

světová inteligence. V Rusku mohl román vyjít až v roce 1988 – do té doby bylo dílo různými způsoby kritizováno, někdy dokonce i s osobně motivovaným odporem. Roku 1958 obdržel Nobelovu cenu za celoživotní dílo, které se na nátlak sovětských orgánů zřekl poté, co ji telefonicky přijal. Cenu po jeho smrti převzal jeho syn Jevgenij. Kromě básnické a prozaické tvorby se Pasternak věnoval také překladům Shakespeareových tragédií a gruzínských básníků. Pohřben je u Moskvy, ve spisovatelském městečku – Peredělkyně, kde žil v druhé polovině svého života. Jeho pohřeb se stal demonstrací lásky a úcty k svobodné tvorbě.

v naší knihovně: *Doktor Živago, Hvězdný déšť*

Zdeněk Burian (11. únor 1905 – 1. červenec 1981) byl český malíř a ilustrátor dobrodružných knih.

Proslul zejména svými paleontologickými rekonstrukcemi společně s profesorem Josefem Augustou.

Zdeněk Burian se narodil v Kopřivnici. Zde navštěvoval (až do roku 1919) obecnou a měšťanskou chlapeckou školu. Na měšťanské škole v Kopřivnici si jeho výtvarného talentu jako první všiml jeho učitel kreslení A. P. Bartoň, jenž sám maloval, a to především krajinné motivy z Beskyd. Byl to právě on, kdo přemlouval Burianovy rodiče, aby syna poslali studovat do Prahy. Otec tomu nebyl nakloněn, protože chtěl mít ze syna lesníka. Vše nakonec rozhodla maminka, která odjela se synem do Prahy i přes otcův nesouhlas. Zde v roce 1919 složil úspěšně přijímací zkoušky na Akademii výtvarných umění. Zkušební komise se skládala z Maxe Švabinského, Vojtěcha Hynaise, Vlaha Bukovace a Jakuba Obrovského. Ti posuzovali Burianovi práce: dva portréty starého poloslepeho muže uhlem a kompozici kopřivnických kovářů. Dne 24.

října 1919 byl čtrnáctiletý Burian zapsán jako mimořádný studující Akademie výtvarných umění v Praze. Nastoupil do prvního semestru Všeobecné malířské školy, kterou vedl profesor Jakub Obrovský. Na škole vydržel ale pouze necelé dva roky. Ve školním roce 1920/1921 šestnáctiletý Zdeněk Burian svá studia přerušil, i když podle studijních výsledků z předchozího školního roku, kdy byl v kreslení a malování hodnocen velmi dobře, nic nenasvědčovalo tomu, že by měl se studiem problémy. Hlavní roli v jeho odchodu sehrály nejspíše existenční problémy, protože se při studiu musel živit zcela sám (pomáhal na stavbách, nosil kufry na nádraží, aranžoval výkladní skříně) a také jeho nízký věk. Zdeněk Burian se tedy nestal akademickým malířem a po odchodu ze školy se začal živit jako ilustrátor. V tomto období ilustroval především dobrodružnou literaturu. První knihou, do které takto přispěl, bylo *Dobrodružství Davida Balfoura* od Roberta Louise Stevensona, které vyšlo v září roku 1921. Možnost ilustrovat tuto svou první knihu dostal poté, co sklidili úspěch u lidí jeho ilustrace několika postav z románu Alexandra Dumase, které byly vystaveny ve výloze Dělnického nakladatelství A. Svěceného. Dne 14. února 1927 se Zdeněk Burian oženil s Františkou Loudovou. V roce 1927 se manželům Burianovým narodila dcera Eva. Důležitým mezníkem v Burianově tvorbě se stal rok 1932, kdy v časopise *Malý čtenář* vyšla povídka Eduarda Štorcha *Lovci sobů a mamutů*, která byla doprovázená pěti Burianovými ilustracemi. Tyto kresby zaujaly docenta Josefa Augustu, pozdějšího profesora paleontologie Univerzity Karlovy. Ten Zdeňka Buriana v roce 1935 pozval a požádal, aby podle kostry nakreslil veleještěra *Diplodoka* a neandertálce. Burian byl s návrhem kreseb za dvacet minut hotov, a protože docent Augusta byl spokojen, nabídl malíři spolupráci na další rekonstrukce. Brzy po tomto prvním setkání namaloval pod vedením docenta Josefa Augusty v roce 1935 svých prvních šest obrazů s paleontologickou tematikou. Vůbec prvním obrazem byl olej *Aridní krajina z doby permské*. Po úspěchu povídky E. Štorcha *Lovci sobů a mamutů* s kresbami

Buriana se Štorch rozhodl povídku přepracovat a rozšířit na román, a tak v září roku 1937 vychází první knižní vydání knihy Lovci mamutů od Eduarda Štorcha s mnoha ilustracemi Zdeňka Buriana. Ten i v pozdějších letech ilustroval většinu Štorchových knih s pravěkou a historickou tematikou.

V první polovině čtyřicátých let, tedy v období Protektorátu Čechy a Morava, dochází k velkému útlumu ve vydávání dobrodružných knih, na každý vydaný titul muselo být povolení příslušných orgánů a mnozí autoři byli zakázáni. Zdeněk Burian se v tomto těžkém období obrací k tématům ryze národním, a tak

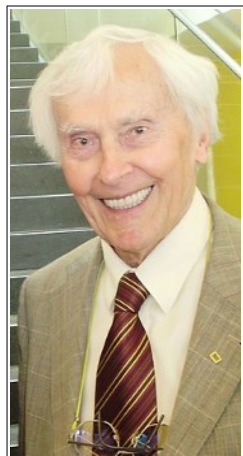
ilustruje pro jeho tvorbu ne zcela typické tituly. Situace s vydáváním dobrodružných knih se o mnoho nezlepšila ani po konci druhé světové války a po nástupu komunistů k moci v roce 1948 většina soukromých nakladatelství zanikla, nebo byla zestátněna. Od roku 1949 mělo monopolní postavení v oblasti dobrodružné literatury pro děti Státní nakladatelství dětské knihy, pozdější Albatros. Pro Zdeňka Buriana představovalo jedinou možnost, jak dále

ilustrovat dobrodružné knihy, být partnerem tohoto nakladatelství. A proto musel občas ilustrovat knihy, které představovaly úlitbu dané době a kterých by si dříve ani nevšiml (Sloužím vlasti, S albánskými partyzány, Za svobodu Albánie). Pro Zdeňka Buriana byl počátek padesátých let nelehkým obdobím, protože pro komunistický režim představoval autora, který se orientoval na tzv. „západní pokleslou dobrodružnou literaturu“, navíc bylo vládnoucí garnituře trnem v oku jeho aktivní působení v trampingu, či velké sympatie ke hnutí woodcraft. V tomto období čelil častému napadání ze strany výtvarné kritiky i malířů a ilustrátorů, kteří zastávali prorežimní postoj. I když tato doba nebyla nakloněna velkému vydávání dobrodružné literatury, obzvláště té západní anglo-americké, tak přece jen nějaké knihy s dobrodružnou tematikou vycházely a tak mohl v padesátých a především v šedesátých letech Burian ilustrovat knihy autorů, jako byli Jules Verne, Karel May, Jack London, Rudyard Kipling, Daniel Defoe, Robert Louis Stevenson. Z českých autorů to pak byly knihy především Eduarda Štorcha. V roce 1951 začal vznikat cyklus geografických obrazů „Krajiny a půdní typy“. Roku 1955 natočil režisér Karel Zeman slavný film Cesta do pravěku, inspirovaný ilustracemi Zdeňka Buriana, na tomto filmu vědecky spolupracoval paleontolog Josef Augusta. Následujícího roku (1956) byla vydána kniha Josefa Augusty „Tiere der Urzeit“. Byla to první cizojazyčná obrazová publikace s rekonstrukcemi Zdeňka Buriana. Tato publikace byla vydána v mnoha jazycích a jméno Zdeňka Buriana si tak ve světě vydobylo pozici jednoho z předních malířů a ilustrátorů období pravěku. Česky toto dílo vyšlo ve stejném roce pod názvem Hlubinami pravěku. Vzájemná spolupráce s profesorem Josefem Augustou trvala až do roku 1968 a v jejím rámci vzniklo na 260 obrazových rekonstrukcí malovaných technikou oleje a více než 100 obrazů vytvořených jinými malířskými technikami. Tyto obrazové rekonstrukce z období pravěku vycházeli v padesátých a šedesátých letech v knihách Josefa Augusty. Josef Augusta zemřel roku 1968 a od roku 1969 začal Zdeněk Burian spolupracovat s profesorem Zdeňkem Vlastimilem Špinarem. Ve spolupráci s tímto paleontologem pak v následujících deseti letech (až do roku 1979) namaloval Zdeněk Burian přibližně 79 rekonstrukcí. V roce 1977 začal Zdeněk Burian malovat cyklus rekonstrukcí pro galerii v ZOO ve Dvoře Králové nad Labem (ve spolupráci s poradcem Vratislavem Mazákem). Na tomto cyklu pracoval až do své smrti, z původně zamýšlených 34 obrazů na rozměrných plátnech, jich stihl namalovat 22. Posledním obrazem je Život v ordovickém moři, který dokončil v červnu 1981. Po jeho smrti byl cyklus doplněn o obrazy staršího data. Cyklus představuje vývoj života na Zemi od prvohor (vývoj rostlin a bezobratlých, ryb a obojživelníků) přes druhohory (vývoj plazů), třetihory (vývoj savců) po čtvrthory (vývoj člověka). O tom, že sbírka Burianových obrazů v ZOO Dvůr Králové, čítající celkem 147 děl, je světovým unikátem, svědčí i fakt, že obrazy byly prohlášeny národní kulturní památkou. V oblasti ilustrační je registrováno okolo 9 900 Burianových prací. Celkem Zdeněk Burian ilustroval více než 460 různých knižních titulů. Více než 1 000 jeho originálů se zabývá paleontologickou tematikou (z toho více

než 400 je malováno technikou oleje). Historii, etnografii a geografii je věnováno téměř 140 olejomalb a přes 200 prací bylo provedeno jinou technikou. Volná Burianova tvorba představuje okolo 260 olejů, dalších 400 prací je vytvořeno jinou technikou. Včetně kreseb z Burianova mládí, různých studií a příležitostných prací namaloval za celý svůj život Zdeněk Burian zcela určitě přes 13 000 prací.

Miroslav Zikmund (14. únor 1919 – 1. prosinec 2021) byl český cestovatel a spisovatel. Procestoval 112 zemí světa a s Jiřím Hanzelkou natočili 4 celovečerní, 147 dokumentárních filmů a napsali kolem 20 knih.

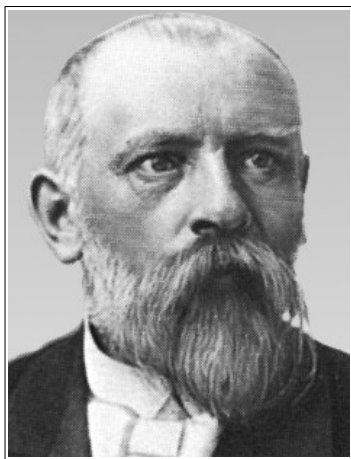

Narodil se do rodiny strojířve Antonína Zikmunda a jeho manželky Magdaleny, rozené Voráčkové, v domě č. 31 v Úslavské ulici v Plzni, kde žili do roku 1927. Jeho dědeček Josef Zikmund byl řezník a hospodský ve Volduchách na Rokycansku. Svou první delší cestu podnikl asi v šestnácti letech s mladším bratrem Josefem a kamarádem Václavem na Podkarpatskou Rus, která byla v období první republiky součástí Československa. Po maturitě v roce 1938 začal studovat Vysokou obchodní školu. Protože na počátku druhé světové války němečtí okupanti uzavřeli české vysoké školy, mohl ji ukončit až v roce 1946. Na škole studoval s Jiřím Hanzelkou, který byl jeho partnerem na cestách i spoluautorem jejich knih. V letech 1947-1950 podnikl spolu s Jiřím Hanzelkou cestu do Afriky a Jižní Ameriky. Celou tuto výpravu absolvovali společně vozem Tatra 87. Z této cesty bylo rozhlasem odvysíláno přes 700 reportáží. Na této cestě udělali velké množství fotografií a natočili množství filmového materiálu, jehož dokumentární cena je značná. Afrika byla tehdy pod nadvládou evropských koloniálních mocností.

O komunistickém puči v Československu v únoru 1948 se dozvěděli v Belgickém Kongu, kde místní tisk věnoval události ve střední Evropě jen malou pozornost. V libyjské Syrtě měla po sabotáži jejich tatrovka havárii, v Egyptě přenocovali na vrcholu Cheopsovy pyramidy, v Tanganice vystoupali na vrchol Kilimandžára, v konžském pralese se setkali s Pygmeji, z Kapského Města se přeplavili lodí do Buenos Aires, v Riu de Janeiru na pláži Copacabana se Zikmund málem utopil při koupání v moři, v Ekvádoru, kde uvažovali o emigraci z Československa, se setkali s lovci lebek z kmene Šuárů. V roce 1953 se oženil s operní pěvkyní a sólistkou Národního divadla Evou Maškovou, se kterou měl syna Miroslava. Toto manželství skončilo rozvodem v průběhu druhé cesty. Druhou cestu podnikli již s doprovodem ve dvou upravených nákladních vozech Tatra 805 v letech 1959-1964. Při této výpravě projeli Asii a Oceánii. Také na této cestě shromáždili velké množství dokumentárního materiálu. Při druhé cestě navštívili například Turecko, Sýrii, Pákistán, Indii, Cejlon, Barmu, Kambodžu, Indonésii, Japonsko nebo Irák. V letech 1963-1964 procestovali velkou část Sovětského svazu od východu k západu, od Tiksi na severu Jakutska až po Pamír na jihu v Tádžikistánu. Dále projeli cesty Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Uzbekistánu, Tádžikistánu, Turkménie, Ukrajiny a Polska. Přivítání byli na zaplněném Staroměstském náměstí 11. listopadu 1964. Nemohli navštívit Čínu, protože v 60. letech za vlády Mao Ce-tunga vypukla mezi Čínou a Sovětským blokem roztržka. V roce 1968 se postavil na stranu tzv. „reformních komunistů“, proto mu bylo v roce 1969 znemožněno dále publikovat a účastnit se veřejného života. Po roce 1989 začal znovu cestovat do zahraničí. V roce 1991 se vydal do Japonska, 1992 do Austrálie a 1994 na Nový Zéland. 1996 se účastnil s dokumentaristou Milanem Maryškou expedice „Sibiř – peklo, nebo ráj“, ze které vznikl stejnojmenný čtyřdílný dokumentární cyklus. V roce 2000 podnikl cestu na Srí Lanku a Maledivy a také do USA. 1993 byla Zikmundovi a Hanzelkovi udělena za celoživotní dílo Cena E. E. Kische, 1999 převzali z rukou českého prezidenta Václava Havla Medaili Za zásluhy II. stupně. Dlouhou dobu žil ve Zlíně a v roce 2014 mu byl udělen čestný doktorát Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V témže roce dne 28. října mu český prezident Miloš Zeman udělil Řád Tomáše Garrigua Masaryka I. třídy. Na konci června 2021 patřil mezi 13 nejstarších mužů České republiky. Zemřel v Praze dne 1. prosince 2021. Celé dílo je napsáno společně s Jiřím Hanzelkou (oba autoři si dokonce rovným dílem dělili i všechny honoráře) a týká se výhradně jejich cest. Cestám je věnována také stálá expozice v Muzeu jihovýchodní Moravy ve zlínském zámku S inženýry Hanzelkou a Zikmundem pěti světadílů, otevřená 30. listopadu 1996. V roce 2013 byla tato expozice přestěhována do bývalého areálu Baťových závodů (Svitu) a nově instalována v budově 14/15 Baťova institutu.

v naší knihovně: *Cejlon, Přemožení pouště, Století Miroslava Zikmunda, Velké vody Iguazů, Zvláštní zpráva č. 4, Život snů a skutečnosti*

Jaroslav Vrchlický vlastním jménem Emil Jakub Frida (17. únor 1853 – 9. září 1912), byl český spisovatel, básník, dramatik a překladatel. Jeho monumentální dílo, obsahující všechny žánry literární tvorby, patří k jednomu z nejbohatších a nejvšestrannějších v české literatuře.

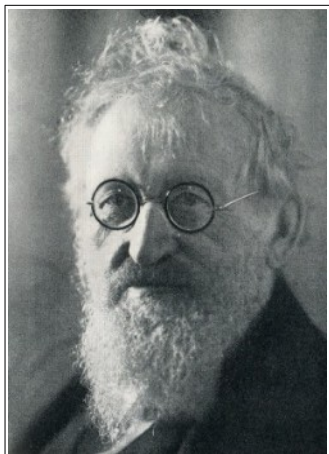

Narodil se v domě č. p. 103 v Lounech jako syn Jakuba Fridy a jeho manželky Marie, rozené Kolářové. Asi po roce se rodiče odstěhovali do Slaného a Emil Frida žil do deseti let u svého strýce, faráře Antonína Koláře v Ovčárech u Kolína. Zde navštěvoval první ročníky obecné školy (1857-1861), do hlavní (měšťanské) školy chodil krátce v Kolíně v letech 1861-1862. Na Gymnáziu ve Slaném studoval od roku 1862 (tam byl jeho spolužákem Václav Beneš Třebízský) dále studoval v Praze a v roce 1872 maturoval v Klatovech. Verše začal psát už během studií. Pseudonym Jaroslav Vrchlický si zvolil na návrh spolužáka z klatovského gymnázia Josefa Thomayera. Jako studenti na jaře navštívili rozkvetlé údolí řeky Vrchlice

u Kutné Hory a Vrchlický byl unesen nádhernou jarní scenérií. V údolí Vrchlice v roce 1919 vytesal kutnohorský sochař Josef Chvojka do pískovcové skály Vrchlického reliéf na ploše přes 12 metrů čtverečních. Veden strýcovým příkladem vstoupil Vrchlický po maturitě do pražského Arcibiskupského semináře. V roce 1873 ale přestoupil na filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, kde studoval dějepis, filozofii a románskou filologii. V době studií učil češtinu francouzského historika Ernesta Denise, který mu zprostředkoval první kontakty s francouzskou kulturou. První literární práce mu k tisku zprostředkovala redaktorka Sofie Podlipská, do níž se Vrchlický podle dochované korespondence zamiloval. Podlipská byla o dvacet let starší a moudře mu k životnímu vztahu i sňatku nabídla svou, tehdy patnáctiletou, dceru Ludmilu. Jeho první sbírka milostných lyrických básní *Z hlubin* vyšla ještě před odjezdem do Itálie. Dále Vrchlický v Praze navázal přátelství např. se Zikmundem Winterem, Josefem Václavem Sládkem a Aloisem Jiráskem. Společně založili skupinu lumírovců (Jirásek záhy přešel k ruchovcům). Vrchlický jako první literát s oblibou užíval slova pábit, když si odcházel zakouřit. Toto slovo později posunul dále Bohumil Hrabal, jenž je používal ve svých dílech (Pábitelé). Od roku 1875 působil jako tajemník a vychovatel synů hraběcí rodiny Montecuccoli-Laderchi nejprve v Meranu nad Panarem u Modeny, později v Livornu. Po návratu krátce působil na učitelském ústavu v Praze v Panské ulici, vyučování ho však nebavilo. Na přímluvu hraběte Montecucoliho u Leopolda Lva Thuna-Hohensteina byl roku 1877 jmenován tajemníkem na pražské české technice, později pracoval jako tajemník České akademie věd a umění. To mu poskytlo existenční zajištění a možnost věnovat se ve volném čase literární tvorbě. V osmdesátých letech prožíval tvůrčí vrchol a byl nejuznávanějším českým básníkem. Jeho tvorba byla překládána i do cizích jazyků, zvláště němčiny a polštiny. Jeho dílo obsahuje kolem 270 svazků, mj. přes 80 básnických sbírek a 50 divadelních her. Jeho básnické sbírky a dramata jsou vrcholnou ukázkou formální dokonalosti, avšak zároveň poměrně čtivé. Vrchlický se snažil dokázat, že čeština je jazyk, který dokáže vyjádřit vše. Chtěl vytvořit poezii, která by se vyrovnala poezii evropské a přivedla tak českou literaturu na nový, vyšší stupeň.

v naší knihovně: *Barevné střepy, Básně, Druhých deset básní Jaroslava Vrchlického, Host na zemi, Mythy, Noc na Karlštejně, Ó lid mne zná a v srdce mne vpiše, Před branami Eldoráda, Selské balady, Šárka*

Karel Matěj Čapek-Chod (21. únor 1860 – 3. listopad 1927) byl český prozaik, dramatik a novinář, představitel naturalismu. Narodil se v rodině středoškolského profesora na reálné škole v Domažlicích (německy Taus) Jana Čapka a matky Josefy, rozené Jakubšové. Pokřtěn byl jako Mathias (Matěj) Čapek. Po studiích na gymnáziu v Domažlicích pokračoval Matěj Čapek studiem práv v Praze. Tato studia však nedokončil. V letech 1888-1890 pracoval jako redaktor ve staročeském Hlasu národa a následně (1890-1900) v Národní politice.

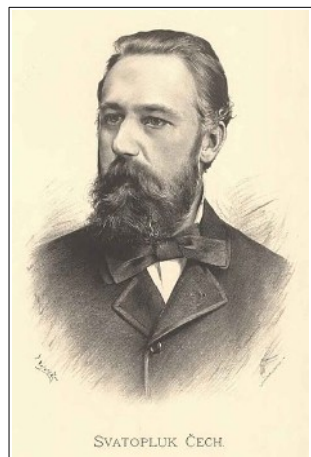

Dne 4. května 1896 se v Pražském kostele sv. Štěpána oženil s Boženou roz. Kubeovou, se kterou měl syna Víta. Od roku 1900 až do smrti byl redaktorem Národních listů. Jméno Čapka-Choda nesou ulice v rodných Domažlicích, Liberci a Olomouci. Pamětní deska byla umístěna na jeho rodném domě v Domažlicích, po demolici domu je uložena v muzeu. Místo dnes připomíná kamenný sloup. Na desce umístěné na budově bývalého domažlického

gymnázia je jméno Matěje Čapka-Choda též připomenuto. Ve svém díle se Čapek-Chod soustředoval na atraktivní náměty, na příběhy fyzicky a duševně poznamenaných jednotlivců nebo lidí z periferie. Různá prostředí, ve kterých se jeho hrdinové pohybují, charakterizuje i jazykem, užívá archaismy i novotvary, slangy, odborné termíny i obecnou češtinu. V návaznosti na Jana Neruda se také soustředil na drobné beletristické žánry určené pro noviny. Zemřel krátce po operaci střev v sanatoriu v Praze-Podolí. Je pochován na pražském Vinohradském hřbitově (odd. IV-I, hrob 601).

v naší knihovně: *Ad hoc!*, *Antonín Vondřejc*, *Čtyři odvážné povídky*, *Romanetto*, *Řešany*, *Turbiny*

Svatopluk Čech (21. únor 1846 – 23. únor 1908) byl český básník, prozaik, novinář a cestovatel, který se proslavil příběhy pana Broučka.

Narodil se v Ostředku u Benešova. Jeho otec František Jaroslav Čech byl panský hospodářský správce a český vlastenec, matka Klára, rozená Raková. Otec působil v letech 1848-1849 (v době konání Kroměřížského sněmu v Kroměříži) jako novinář. Povolání a vlastenectví otce byly důvodem častého stěhování v době básnickova mládí. Dětství prožil na Benešovsku v Ostředku, Jezeře, Střížkově a Postupicích a v Litni na Berounsku. V Praze vystudoval piaristické gymnázium a později práva. Přispíval do almanachu Ruch a časopisu Květy, od roku 1871 byl redaktorem Světozoru. V letech 1873-1876 působil jako redaktor Lumíru, krátce působil i v Národních listech. V roce 1873 byl členem advokátní kanceláře ve Slaném, téhož roku však praxe zanechal a věnoval se jí až v letech 1876-1879, kdy byl členem advokátní kanceláře v Praze. Řádným členem České akademie věd a umění byl zvolen dne 3. července 1890, svého členství se vzdal

v roce 1895. Hodně cestoval, navštívil Kavkaz, Chorvatsko, Dánsko, Polsko, Itálii, Paříž. V letech 1895 – 1903 žil v Obříství u Mělníka. Konec života trávil v Praze na Letné, v Holešovicích a v Tróji. Pohřben byl s velikou slávou na Vyšehradě. Na hrobě (podle návrhu architekta Antonína Wiehla) byla instalována portrétní socha v životní velikosti, dílo Jakuba Obrovského.

Jeho dílo je žánrově velmi bohaté. Psal především eposy s mnoha přirovnáními a popisy, jimiž je přerušován děj, ale také sociální, politickou a alegorickou lyriku, satiry, povídky a romány. Svými Výlety pana Broučka se stal jedním z průkopníků science fiction v české literatuře. Napsal také velké množství humoristických povídek, črt a fejetonů, ke kterým čerpal často náměty z advokátního prostředí. Mnohokrát byl kritizován za frázovitost. Uznával, že jeho poezie může působit frázovitě, ale on se hlásil k trvalým hodnotám, které si v sobě nesl celý život (např. láska k vlasti, touha po sociální spravedlnosti atp.).

v naší knihovně: *Básně*, *Jestřáb contra Hrdlička a jiné povídky*, *Nový epochální výlet pana Broučka tentokrát do patnáctého století*, *Písně otroka a jiné básně*, *Ve stínu lípy*, *Výlety pana Broučka*

Karolina Světlá vlastním jménem Johanna Nepomucena Rottová, provdaná Mužáková (24. únor 1830 – 7. září 1899), byla česká spisovatelka, představitelka generace májovců. Je považována za zakladatelku českého vesnického románu.

Karolina Světlá pocházela z jedné z větví zámožné rodiny Rottovy (firma V. J. Rott v Praze). Jejím otcem byl obchodník Eustach Rott, matka Anna, rozená Vogelová. O babičce Kateřině Vogelové napsala Karolina Světlá povídku Purkmistrovic Katynka. Jejím dědou byl Eustach Antonín Rott. Měla sestru Sofii (provdaná Sofie Podlipská, spisovatelka a překladatelka) a bratra Jindřicha. V mládí se jí dostalo vzdělání; kromě němčiny a češtiny ovládala také francouzštinu. Dne 7. ledna 1852 se vdala za svého učitele hry na klavír Petra Mužáka, který ji také uvedl do kruhů české společnosti, kde se sblížila s Boženou Němcovou. Literárně začala tvořit koncem 50. let, kdy překonávala krizi způsobenou smrtí svého jediného dítěte, tříměsíční dcery Boženky. Manželovo rodiště Světlá pod Ještědem bylo inspirací pro její pseudonym

a život v Podještědí, pro její tvorbu. Od roku 1875 trpěla oční chorobou a musela svá díla diktovat. Karolina Světlá byla členkou několika emancipačních spolků. Roku 1871 založila tzv. Ženský výrobní spolek český, který pak i několik let řídila. Cílem spolku byla pomoc dívkám z chudých rodin, se vzděláním a prací. Spoluzaložila Americký klub dam, společně s Vojtěchem Náprstkem. Působila i jako novinářka, jejím hlavním tématem bylo postavení ženy ve společnosti. Svým rozhledem působila na

nejbližší okolí jako žena, jaká se v tehdejší společnosti běžně nevyskytovala. Světlá vytvořila několik tzv. pražských próz, ale nebyly zdaleka tak úspěšné jako její prózy venkovské. Její nejslavnější prózy jsou z Podještědí, kam 30 let jezdila každé léto – tzv. ještědské prózy. Snažila se v nich podat charakteristiku venkovského lidu a zároveň řešit určité morální otázky, které považovala za důležité. Největší pozornost věnovala vztahu muže a ženy – jejími literárními hrdiny jsou vždy ženy, které jsou mravně a morálně silné. Tyto ženy jsou schopny obětovat svou lásku vyšším ideálům. Její hrdinky většinou nejsou spokojeny se svým životem a nenacházejí štěstí. Na jejich postavách Světlá demonstruje svou základní ideu: skutečné štěstí nelze dosáhnout porušením mravních zákonů.

v naší knihovně: Časové ohlasy, Černý Petříček, Frantina, Hubička, Kantůrčice, Kříž u potoka, První Češka, Romaneta a novely, Romaneta z Ještěda, Upomínky, Vesnický román, Z ještědských povídek, Zvonečková královna

Carlo Goldoni (25. únor 1707 – 6. únor 1793) byl proslulý italský dramatik, především autor mnoha desítek komedií, z nichž mnohé se hrají dodnes.

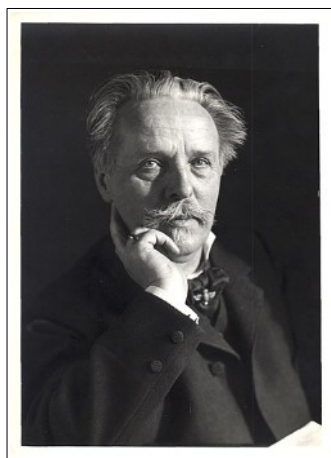

Narodil se v rodině lékaře Giulia Goldoniho a Margherity Salvioni. Číst a psát se naučil už ve čtyřech letech, svou první hru napsal v devíti letech. Stěhovavý život nezdařile podnikavého otce a vlastní neposednosti jej hnaly od dětských střevíčků nejrůznějšími městy severní Itálie než ve 40 letech zakotvil k trvalejšímu pobytu jako profesionální dramatik v Benátkách. Pokusil se studovat filosofii u dominikánů v Rimini (1720-1721), práva v Pavii (1723-1724) a později v Modeně (1727). Studium práv dokončil až v roce 1731 v Ravenně. Mezitím psal další hry, kočoval s hereckou společností, pracoval v různých advokátních kancelářích. Určitou dobu působil i jako tajemník benátského velvyslance v Miláně. V roce 1734 se stal účastníkem bitvy u Parmy a vrátil se do Benátek. Tam se začal věnovat už výhradně divadlu. S divadelní společností se

pohyboval po Itálii, během pobytu v Janově se oženil s Nicolettou Conniovou. V dalších letech se úspěšně hrály desítky jeho her, byl ředitelem divadel v Benátkách i Janově, psal libreta oper. V roce 1757 byl jmenován v Parmě dvorním básníkem francouzských Bourbonů s pravidelnou penzí. 1758 jej přijal na audienci papež Kliment XIII. 1763 odjel do Paříže, kde se stal vychovatelem královských dcer a psal další komedie. V letech 1784-1787 napsal své Paměti. 1792 mu Národní konvent zastavil penzi, obnovil mu ji na přimluvu přátel v únoru 1793. Zemřel v chudobě den před tímto rozhodnutím.

v naší knihovně: Poprask na laguně

Karel May (25. únor 1842 – 30. březen 1912) byl německý spisovatel převážně dobrodružných románů

a povídek z exotických krajů. Proslul zejména svými příběhy z Divokého západu o indiánském náčelníku Vinnetouovi a zálesáku Old Shatterhandovi, známém také jako Kara ben Nemsí. Obliba jeho díla dostala nový impuls v šedesátých letech 20. století, kdy podle něj bylo natočeno sedmáct výpravních filmů.

Mayovo dílo se vyznačuje výrazným humanismem a pacifismem, vyzdvihuje a oslavuje sepětí s přírodou (myšlenky podobné woodcraftu), mír a rovnost lidí všech ras a vyznání. Jeho kladní hrdinové sahají k násilí jen v krajních případech a vždy se snaží vyhnout zabíjení. Knihám i přes seriózní dramatické linky nechybí humor a jistá míra nadsázky a mnohé jeho dialogy mají komediální charakter. Mayovo (značně idealistické) pojetí amerického Západu ve druhé polovině 19. století bylo typické líčením původních indiánských obyvatel spíše jako čestných, nezkažených a úctyhodných obětí bezohledného

drancování a postupu civilizace, než jako krvelačných primitivů – nezápornější postavy v příbězích jsou zpravidla chamtiví a bezcharakterní bílí Američané. Tím se zásadně lišil od dobrodružné literatury americké provenience a hluboce ovlivnil obraz Indiánů ve středoevropském, zejména německém prostředí. Těchto motivů v Mayově díle později zneužili nacisté k protiamerické propagandě, přestože celkové vyznění Mayovy tvorby je zcela jasně protiválečné a protirasistické.

Narodil se jako páté dítě v chudé a početné tkalcovské rodině Heinricha Augusta a Christiny Wilheminy

Mayových v Ernstthalu v saském Podkrušnohoří. Rodiče museli věnovat všechen čas obstarávání obživy a děti vychovávala babička. Pravděpodobně vlivem podvýživy, nedostatkem vitamínu A a D a špatných hygienických podmínek trpěl po narození zrakovou poruchou a křivicí. Teprve v pěti letech se lékařům podařilo mu zrak opět navrátit. Když začal chodit do školy, projevil se jako velmi nadaný žák a pod přísným dohledem svého otce musel tvrdě studovat. Četl a přepisoval knihy, učil se latinsky, anglicky i francouzsky a také hře na klavír, housle a varhany. Ve čtrnácti letech ukončil školu a nastoupil do učitelského semináře ve Waldenburgu. V roce 1861 seminář úspěšně vystudoval, nastoupil jako pomocný učitel v Glauchau, ale zakrátko byl propuštěn, protože domácí, který byl alkoholik, viděl, jak May políbil jeho o mnoho let mladší manželku při hodině klavíru. May přešel na školu v Altchemnitz, ale zde byl zanedlouho na falešné udání svého spolubydlícího odsouzen za údajnou krádež hodinek k šesti týdnům vězení a dostal zákaz vykonávání učitelského povolání. Tyto nešťastné rány osudu zapříčinily jeho nervové zhroucení, které May podrobně popsal ve své biografii. Když byl propuštěn z vězení, zůstal bez práce a bez prostředků. Nervově se zhroutil a v tomto duševním stavu se dopustil několika přestupků, pro které by dnes nebyl odsouzen. Roku 1865 byl odsouzen ke čtyřem letům nucených prací a uvězněn ve Cvikově (Zwickau). Odtud ho pro dobré chování propustili 2. listopadu 1868. Vrátil se do Ernstthalu, kde se dozvěděl o smrti své babičky. Znovu se duševně zhroutil a stav mysli, dnes rozpoznán jako disociativní porucha osobnosti, znovu propukl, tehdy zcela neznám lékařské vědě. Z dobových spisů vyplývá, že v jedné restauraci odcizil pět biliárových koulí, jinde zase utěrku a jednu cigaretovou špičku. Rovněž odvedl koně z ohrady a vedl jej do sousední vesnice. Byl dopaden a jako recidivista odsouzen ke čtyřem letům vězení v káznici Waldheim. Už v tomto posledním vězení začal sepisovat své sny o dalekých cestách a posílal povídky do různých časopisů, nejdříve pod různými pseudonymy. V roce 1875 se May přestěhoval do Drážďan, kde se naplno věnuje spisovatelské práci a publikuje svoje povídky a humoresky. Mezi nimi vychází i povídka *Old Firehand*, v níž je poprvé zmíněno jméno *Vinnetou*. V roce 1880 se poprvé oženil s Emmou Linou Pollmerovou, ale manželství se po třinácti letech fakticky rozpadlo. Od roku 1892 začaly vycházet romány z Orientu s hlavním hrdinou jménem *Kara ben Nemsí*, který je totožný s *Old Shatterhandem*, a jeho známost rostla. On sám se začal prohlašovat za hrdinu svých příběhů *Old Shatterhanda*. Vydával plakáty se svými fotografiemi v jeho kostýmu, které se prodávaly v tisícových sériích. V letech 1897-1898 pobýval v Brně nad Labem, dnešní součásti Ústí nad Labem, kde napsal román *Vánoce*. V roce 1903 se rozvedl a krátce na to si vzal Kláru Plöhnovou. Téměř celý zbytek života strávil u soudů. V prosinci 1911 May soudní spory vyhrál. 30. března 1912 v důsledku vysílení, prodělaného zápalu plic a pomalé otravy těžkými kovy z olověných vodovodních trubek zemřel.

v naší knihovně: *Abdán effendi*, *Ahriman Mirza*, *Cizinec přichází*, *Černý oheň Cortejů*, *Derviš*, *Divokým Kurdistánem*, *Dobrodružství v jižní Africe*, *Duch Llana Estacada*, *Já, náčelník Apačů*, *Kapitán Kajman*, *Karavana otroků*, *Klikaté stezky vášní*, *Komanč a zálesák*, *Královna pouště*, *Krumir*, *Loupežná karavana*, *Lovci lidí*, *Lovec sobolů*, *Mahdí*, *Na hoře Alláhově*, *Na Rio de la Plata*, *Na řece Zabu*, *Odkaz posledního Inky*, *Old Firehand*, *Old Surehand*, *Pouští*, *Pouští a prérií*, *Sam Firegun*, *Tajemství babylónské věže*, *Údolí smrti*, *V balkánských roklínách*, *V Kordillerách*, *V osidlech temných intrik*, *V propastech stínů*, *Vánoce*, *Ve stínu palem*, *Vinnetou*, *Vinnetouovi dědicové*, *Z Bagdádu do Cařihradu*, *Z Murzúku do Kairvánu*, *Zákon pouště*, *Zemí Škipetarů*, *Žezlo a kladivo*, *Žut*

Karel Toman, vlastním jménem Antonín Bernášek (25. únor 1877 – 12. červen 1946), byl český básník, novinář a překladatel z francouzštiny, představitel tzv. generace anarchistických buřičů.

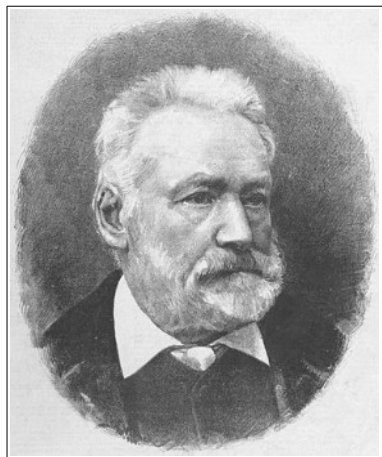
KAREL TOMAN

Studoval na gymnáziu ve Slaném, od tercie navštěvoval arcibiskupský konvikt v Příbrami, kde roku 1896 odmaturoval. Ve stejném roce odešel do Prahy a začal studovat práva na Karlově univerzitě. Studium nedokončil, postupně zastával několik úřednických míst. V Praze se seznámil s ostatními anarchistickými buřiči sdruženými kolem časopisu *Nový kult*. Postupně uskutečnil několik cest po Evropě, v rámci kterých navštívil Německo, Nizozemsko, Anglii a Francii. Ze svých cest psal reportáže do českých anarchistických časopisů, v časopisech *Niva*, *Lumír* a *Lípa* publikoval své překlady a literární kritiky. V roce 1911 získal místo kopisty v Zemském archivu, které zastával až do roku 1917. Během první světové války pracoval jako redaktor *Národních listů*, po válce zastával místo v knihovně *Národního shromáždění* a spolupracoval s *Lidovými novinami*. Roku 1925 odešel

kvůli srdečnímu onemocnění do penze. Zemřel 12. června 1946 v Praze. Toman byl lyrický básník, který patřil k demokratickému proudu české literatury; nejčastěji bývá řazen do tzv. generace anarchistických buřičů. Tvorba shrnuje zkušenosti z tehdejšího společenského dění, soustředí se především na sociální hnutí, první světovou válku, revoluce.

v naší knihovně: *Básně*

Victor Hugo (26. únor 1802 – 22. květen 1885) byl francouzský básník, prozaik, dramatik, esejista a politik, vrcholný představitel romantismu.

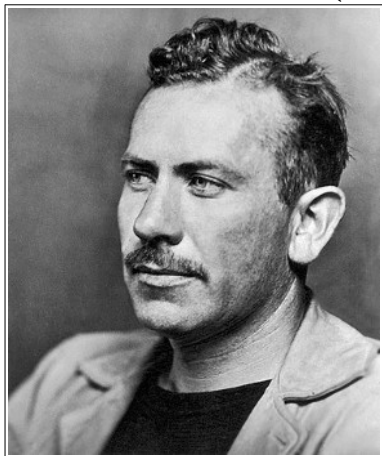
Victor Hugo byl třetím synem Josepha Léopolda Sigisberta Huga a Sophie Trébuchetové. Narodil se v roce 1802 v Besançonu a žil ve Francii po většinu svého života. Jeho bratři byli Abel Joseph Hugo a Eugène Hugo. Doba dětství Viktora Huga byla poznamenána politickými zvraty. V roce 1819 založil Victor Hugo se svým bratrem Abelem čtrnáctideník *Le Conservateur littéraire* (vycházel do roku 1821), ve kterém otiskoval literárněkritické stati a divadelní recenze. Přes monarchistické zaměření časopisu se v něm již začal zabývat otázkami svobody ducha a s tím spojeného svobodného vyjadřování umělce. Také druhý bratr Viktora Huga, Eugène, se pokoušel o literární dráhu, byl však sužován duševní nemocí a zemřel ve věku 37 let.

Mladý Viktor se zamiloval do Adèle Foucherové, se kterou se proti vůli své matky tajně zasnoubil. S Adèle se oženil až poté, co zemřela jeho matka v roce 1821. Jejich první dítě Léopold zemřelo jako nemluvně. Hugovy další děti byly Léopoldine, Charles, François-Victor a Adèle. Hugo vydal svůj první román *Han z Islandu* roku 1823, o tři roky později *Veliký Jargal*. Mezi roky 1829 a 1840 vydal pět básnických sbírek, které upevnily jeho reputaci jako jednoho z největších básníků tehdejší doby. Krize v osobním životě spisovatele nastala v roce 1833, kdy jeho manželka Adèle navázala milostný poměr s jeho dobrým přítelem, kritikem Sainte-Beuvem. Ve stejném roce se Victor Hugo seznámil s herečkou Juliettou Drouetovou (vlast. jménem Julienne Gauvainová), která se stala jeho milenkou, dobrovolnou sekretářkou a společnicí na cestách. Přestože v jeho životě byly ještě další ženy, tento vztah trval padesát let, až do její smrti. Autor byl zdrcen, když jeho nejstarší dcera Léopoldine tragicky zahynula v roce 1843, krátce po své svatbě. Utopila se nešťastnou náhodou i se svým manželem při projížděce na lodi v jezeře Seine à Villequier. Viktor Hugo byl zrovna na cestách a dozvěděl se o Léopoldině smrti z novin. Svůj šok, zděšení a žal popsal ve své básni *À Villequier*. Později napsal mnoho básní o jejím životě a smrti, nejslavnější pravděpodobně *Demain, dès l'aube*, ve které popisuje návštěvu jejího hrobu. I po mnoha letech se ve svých dílech snažil vyrovnat se ztrátou milované dcery tím, že vyjadřoval nejen zármutek truchlícího otce, ale i soucit s bolestí všech trpících, např. ve sbírce básní *La Pitié suprême* 1879. Roku 1845 vstoupil Hugo do politiky a byl jmenován senátorem, v horní komoře se vyslovoval pro návrat Ludvíka Bonaparta, po rozpuštění senátu úspěšně kandidoval do parlamentu. V důsledku převratu provedeného Napoleonem III. v roce 1851 byl nucen odejít do exilu, ve kterém žil téměř dvacet let. Krátce pobýval v Bruselu, poté v Jersey a nakonec zamířil na menší ostrov Guernsey. Zde také prožil další osobní tragédii se svoji krásnou, ale psychicky labilní nejmladší dcerou Adèle, která ho doprovázela do vyhnanství. Po útrapách spojených s nešťastnou láskou (muž, kterého milovala, věřila mu a za nímž odjela až do daleké Kanady, ji veřejně odmítl) u ní naplno propukla vážná duševní nemoc. Po návratu do Francie žila až do své smrti v zařízeních pro duševně nemocné.

Přestože Napoleon III prohlásil všeobecnou amnestii v roce 1859, Hugo zůstal v exilu do té doby, než byl Napoleon III donucen vzdát se trůnu po porážce Francie v Prusko-francouzské válce. Do Paříže se za bouřlivých oslav vrátil až roku 1870 – v době, kdy Francie byla poražena pruskými vojsky. Victor Hugo zemřel roku 1885 v Paříži jako velký a uznávaný francouzský národní básník. V den jeho pohřbu byl vyhlášen státní smutek. Je pochován v pařížském Panthéonu.

v naší knihovně: *Bídníci, Dělníci moře, Devadesát tři, Chrám Matky Boží v Paříži, Napoleon Malý, Veliký Jargal*

John Ernst Steinbeck (27. únor 1902 – 20. prosinec 1968) byl americký spisovatel, představitel moderního amerického románu. Je nositelem Pulitzerovy ceny za román *Hrozny hněvu*. V roce 1962 mu byla udělena Nobelova cena za literaturu za realistické a nápadité prózy, které kombinují sympatický humor a pronikavé společenské vnímání. Patří mezi klasiky světové literatury, jeho díla byla přeložena do více než 45 jazyků.

John Steinbeck se narodil 27. února 1902 v Salinas v Kalifornii. Jeho otec, který pracoval jako správce mlýna a později pokladník okresu Monterey, pocházel z rodiny německých přistěhovalců. Jeho dědeček si po emigraci do Spojených států změnil původní příjmení Großsteinbeck na Steinbeck. Matka měla irské předky, bývala učitelkou a svému synovi vštíplila zálibu ve čtení a psaní i zájem o sociální problematiku. Steinbeckovi měli čtyři děti, John byl jediným synem. John Steinbeck absolvoval střední školu v Salinas a v letech 1919-1925 studoval na Stanfordově univerzitě historii,

anglickou literaturu a biologii. Navštěvoval kurzy kreativního psaní a začal psát a publikovat první povídky. Už od čtrnácti let chtěl být spisovatelem. Univerzitu opustil v roce 1925 bez diplomu a odjel do New Yorku. Vystřídal tam několik dělnických profesí a neúspěšně se pokusil prosadit jako novinář. V roce 1928 se vrátil do Kalifornie, kde pracoval jako průvodce a správce u jezera Tahoe. Setkal se tam s levicovou aktivistkou Carol Hennigovou, která se v roce 1930 stala jeho manželkou. Žili spolu v Pacific Grove na poloostrově Monterey, v rodinné chatě a jejich materiální situace byla svízelná. V roce 1935 se Steinbeck zapojil do akce vyhlášené americkou vládou, která vyzvala šest tisíc literátů, aby zmapovali, jak se léta hospodářské krize projevila na stavu americké společnosti. Připojil se k vystěhovalcům, kteří přišli o půdu, migrujícím zemědělským pracovníkům, psal o nich reportáže a shromážděný materiál využil pro svou literární tvorbu. Tak vznikly knihy *Bitva, O myších a lidech* a především jeho nejslavnější román *Hrozny hněvu*. Zaznamenal obrovský čtenářský úspěch a byl oceněn Národní knižní cenou Americké asociace knihkupců, v roce 1940 získal Pulitzerovu cenu. Úspěch knihy ovlivnil i změnu zákonů ve prospěch přistěhovalců. Negativní vyobrazení aspektů kapitalismu a sympatie k neutěšené situaci pracujících však současně vyvolalo odmítavou reakci bohatých a vlivných podnikatelů, zejména z Kalifornie, vůči autorovi i jeho knize. V roce 1935 se Steinbeck stal členem komunistické organizace Ligy amerických spisovatelů, ale nikdy nebyl přesvědčeným komunistou. Jeho život a psaní ve třicátých letech byly ovlivněny marxistickým smýšlením manželky Carol, úzkým kontaktem s několika levicovými spisovateli a aktivisty, obecnými sociálními a ekonomickými podmínkami Spojených států v těchto letech, které dobře znal ze své činnosti novináře. Získaná publicita a pozornost médií Steinbecka netěšila, proto se v roce 1936 přestěhoval do nového domu nedaleko od San José, obklopeného vysokým plotem. V manželství se začaly objevovat neshody, měl problém s alkoholem. V roce 1943 se Steinbeck znovu oženil s Gwendolyn „Gwyn“ Congerovou. Z druhého manželství měl dva syny. Rozvedli se v roce 1948. V tomto období Steinbeck často propadal depresím a alkoholu. V roce 1950 se oženil s divadelní manažerkou Elaine Scottovou a třetí manželství trvalo až do jeho smrti v roce 1968. Žili spolu v New Yorku. Od roku 1943 Steinbeck působil jako válečný korespondent, zúčastnil se amerického vylovení na Sicílii. Reportáže z tohoto období byly v roce 1958 vydány v knize *Kdysi byla válka*. Už před válkou začal spolupracovat s filmovým průmyslem. V roce 1941 se podílel na natáčení filmu *Hrozny hněvu*. Podle jeho příběhu byl natočen film *Záchranný člun* (1944) režiséra Hitchcocka a napsal scénář filmu *Viva Zapata!* (1952) režiséra Elii Kazana v hlavní roli s Marlonem Brandem a Anthonym Quinnem. Kazan si vybral pro filmovou adaptaci také Steinbeckův nejdelší román, rodinnou kroniku *Na východ od ráje* (1952). John Steinbeck zemřel na infarkt v New Yorku 20. prosince 1968 ve věku 66 let. Jeho popel byl uložen na hřbitově v Salinas. Steinbeckova díla byla v době svého vzniku ve Spojených státech několikrát zakázána. Musel čelit tvrdé kritice. Jeho sympatie k migrujícím pracovníkům vyvolávaly odpor místních podnikatelů a velkostatkářů proti jeho knihám, který vedl až k zákazu románu *Hrozny hněvu* v okresu Kern. V Salinas byl považován za zrádce své vlastní třídy, jeho knihy byly páleny. Časem se tento postoj změnil a město svému slavnému rodákovi zřídilo muzeum.

v naší knihovně: *Byla kdysi válka, Hrozny hněvu, Měsíc zapadá, Na východ od ráje, Nebeské pastviny, Neznámému bohu, O myších a lidech, Pláň Tortilla, Pohár zlata, Ryzáček, Toulavý autobus, Zima úzkosti*

Regionální výročí – únor

Marie Majerová – spisovatelka

01.02.1882 (Úvaly) – 16.01.1921 (Praha)

místa působení: Praha, Kladno, Chodsko, Domažlice

Spisovatelka, své dojmy z pobytu v regionu zaznamenala v básni Čerchov.

Daniel Pachta z Rájova – císařský rada

1609 (Horšovský Týn) – 03.02.1682 (Praha)

místa působení: Praha

Císařský rada, tajný sekretář dvorské kanceláře, purkrabí Královéhradeckého kraje a zemský rozhodce.

Ján Sylván – autor latinských veršů

1493 (Trnava) – 14.02.1572 (Domažlice)

místa působení: Horšovský Týn, Domažlice

Slovenský básník působící v Horšovském Týně jako písař Jana Popela z Lobkovic. Po jeho smrti činný v Domažlicích.

Beno Petula – okresní hejtman

1964 (Nové Město nad Metují) – 17.02.1942 (Plzeň)

místa působení: Horšovský Týn

Právník, okresní hejtman, místopředsedelský tajemník a rada. Známý také jako fotograf, zahradník a sběratel starožitností.

Václav Antonín Kraus – malíř

28.02.1717 (Horšovský Týn) – 20.11.1773 (Horšovský Týn)

místa působení: Horšovský Týn, Třebnice, Všekary

Malíř, podílel se na výzdobě kostela v Třebnicích, kostela sv. Apolináře v Horšovském Týně a kostela ve Všekarech.

Historie domů v Horšovském Týně

náměstí Republiky 107

Původně renesanční dům byl po požáru v roce 1708 barokně přestavěn a svou konečnou podobu dostal ve 20. letech 19. století. Empírové průčelí s vysokou střechou je ukončeno trojúhelníkovým štítem, který nese uprostřed letopočet 1824.

Průjezd domu je sklenut plackami, místnosti v přízemí mají barokní valenou klenbu s lunetami. Na severní straně otevřené do dvora je přistavěna na kamenných sloupech dřevěná pavlač. Dům patřival měšťanské rodině Zappů. Před 2. světovou válkou zde provozovala obchodní činnost vdova Margareta Zappová. V 50. letech minulého století přešel dům do vlastnictví spotřebního družstva Jednota. Obchodní prostory v přízemí pamatují různou obchodní činnost – prodejna zeleniny, drogerie. Počátkem 90. let zde sídlilo informační centrum. Nový soukromý majitel v roce 2004 dům kompletně zrekonstruoval.

NEJČASTĚJŠÍ LŽI A OMYLY KNIHOMOLŮ:

„Jenom dočtu kapitulu.“

„Dneska půjdu brzy spát,
čtení nechám na zítřka.“

„To se do té
knihovny vejde.“

„Tehle měsíc si už
žádnou knihu nekoupím.“

„Nezamilovávám se
do literárních postav.
Vůbec ne.“

„Můžu přestat, kdy chci.
Čtení není závislost.“

„Nezdá se mi v noci o tom,
že na mě padá moje přeplněná
knihovna.“

„Nezačnu číst další sérii, dokud
nebudou vydané všechny díly.“

Městská knihovna
náměstí Republiky 102
346 01 Horšovský Týn
telefon: 379 422 572
mobil: 731 614 064
e-mail: knihovna@htyn.cz
knihovnaht@seznam.cz
<https://knihovnahorsovskyty.n.webk.cz>

půjčovní doba:

Po	9:00 – 12:00	13:00 – 18:00
Út	zavřeno	
St	9:00 – 12:00	13:00 – 17:00
Čt	9:00 – 12:00	13:00 – 17:00
Pá	9:00 – 12:00	13:00 – 15:00